

अवसाहे औदिया

MEHER LIBRARY &
JAFARI SEMINARY

ક્રમ	વિષય	મસાએબ	પેજ નં.
૧	અલ્લાહના વલીઓની સિક્તો	મદીનાથી વિદાય	5
૨	અલ્લાહને સમર્પિત થવું	ફરજંદાને મુસ્લિમ	17
૩	ઉસૂલે દીન-ફુરૂએ દીન	એક રાતની મહેતલ	27
૪	અડગતા	મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજ અને તેમના ફરજંદોની શહાદત	41
૫	તકવો કરનાર અને ઈસ્લાહ	વહબે કલ્બી	51
૬	અલ્લાહ, ક્યામત અને તેના રસૂલ પર ઈમાન	જહોન ગુલામ	63
૭	રસૂલોની બશારત પર ઈમાન	જનાબે કાસિમ	73
૮	ખેરાત અને પરોપકાર	જનાબે અબ્દુલ્લાહ ઈબ્ને હસન (અ.)	81
૯	હિદાયત પર અમલ કરનાર	અલી અકબર	91
૧૦	શહીદ જીવતા છે	શામે ગરીબા	103

૧ – અલ્લાહના વલીઓની સિક્તો અને મદીનાથી વિદાય

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:
أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٢﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૨)

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

મોમિનીન અને મોમિનાત ! અલ્લાહ તઆલાનો લાખ લાખ શુક્ર છે કે તેણે આપણને દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ અઝાદારી અને ઝિક્રે હુસૈન કરવાના દિવસો નસીબ કર્યા છે. તો આ દિવસોનો આપણે મારફતની સાથે લાભ ઉઠાવી શકીએ તે માટે ઈન્શાઅલ્લાહ રાતની મજલિસમાં અલ્લાહના વલીઓની સિક્તો ઉપર ખુન્બા પઢી તેને સમજવાની કોશિશ કરીશું.

અલ્લાહ તઆલા જ્યારે પોતાના ખાસ બંદાઓનો ઝિક્ર કરે છે તો સૌ પ્રથમ દરેક લોકોનું ધ્યાન પોતાના તરફ કેન્દ્રીત કરે છે, અને પછી આવી રીતે પોતાના વલીઓનો ઝિક્ર તેમની સિક્તોની સાથે કરે છે અને કહે છે:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٢﴾

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયતમાં ખૌફ અને હુઝન બયાન કરવામાં આવ્યા છે. આ આયતમાં لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ (તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે), તેનો મતલબ તેમને અલ્લાહની સજાનો ડર નહીં હોય, અને لَا هُمْ يَحْزَنُونَ (ન તો તેઓ દુઃખી થશે), તેનો મતલબ તેમનો સવાબ વેડફાઈ નહીં જાય એટલે તે દુઃખી નહીં થાય.

અવલિયાનો અર્થ અને તેમનો બદલો:

આ આયતની અંદર અવલિયા શબ્દ આવ્યો છે અને તે વલીનું બહુવચન છે. વલીના વિવિધ અર્થ થાય છે; જેમ કે, કોઈના ખૂબ નજીક હોવું, સરપરસ્ત, મદદગાર અને દોસ્ત, વગેરે.

આ અર્થ ઉપરથી સમજી શકાય છે કે અલ્લાહના વલીઓ એ છે કે જેઓ અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવીને, તેની ઈતાઅત કરીને, અને અલ્લાહનો તકવો કરીને અલ્લાહની ખૂબ જ વધારે કુર્બત મેળવે છે. જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૩ માં ફરમાવે છે:

الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

તેઓ એવા લોકો છે કે જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને અલ્લાહનો તકવો કરતા હતા.

અલ્લાહની કુર્બત મેળવવા માટે ઈમાન અને તકવો મહત્વના સ્તંભ છે. આ બન્નેના કારણે તેઓ અલ્લાહની એટલી બધી કુર્બત મેળવી લે છે કે જેના કારણે દુનિયા અને આખેરતમાં બશારત પામી લે છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૪માં ફરમાવે છે:

لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ... ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾

તેઓના માટે દુન્યવી જીવનમાં અને આખેરતમાં પણ બશારત છે... આ જ મોટી કામયાબી છે.

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહના વલીઓને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન લાવવા બદલ અને અલ્લાહનો તકવો કરવા બદલ દુનિયામાં અને આખેરતમાં કામયાબ જીવનની બશારત આપવામાં આવી છે કે જેમાં દેરક પ્રકારની ખુશીઓ હશે, અને તેને મોટી કામયાબી કહેવામાં આવી છે.

અલ્લાહના વલીઓમાં કોણ કોણ શામેલ છે ?

હવે, આપણે જાણીએ કે અલ્લાહના વલીઓમાં કોણ કોણ શામેલ છે. અલ્લાહના વલીઓમાં સૌથી મોખરે માઅસૂમીન (અ.) અને અંબિયા (અ.) છે. તેમના પછી એવા લોકો કે જેઓ અલ્લાહ, રસૂલલ્લાહ (સ.) અને આલે રસૂલ (અ.)ની સાથે મોહબ્બત કરીને, અને તેમના કોલ ઉપર અમલ કરીને અલ્લાહના વલીઓમાં શામેલ થઈ ગયા. જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા નિસાઅ, સૂરા-૪, આયત-૬૯માં ફરમાવે છે:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

અને જે ઈતાઅત કરે અલ્લાહની અને રસૂલલ્લાહ (સ.)ની, તો તેઓ એવા લોકોની સાથે છે કે જેમના ઉપર અલ્લાહ તઆલાએ ઈનઆમ કર્યો છે કે જેઓ નબીઓ, સિદ્દીકો, શહીદો અને નેક લોકોમાંથી છે, અને આ જ સારા મિત્ર છે.

આ આયત બયાન કરે છે જે લોકો અલ્લાહની અને તેના રસૂલ (સ.)ની ઈતાઅત કરે છે તો તેઓનો

શુમાર નબીઓ, સિદ્દીકીન, શહીદ અને નેક લોકોના મિત્રોમાં કરવામાં આવે છે, અને આ જ લોકો બેહતરીન દોસ્ત છે.

الإمامُ عليُّ عليه السلام- لَمَّا قَرَأَ: «إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»: تَدْرُونَ مَنْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ؟ قَالُوا: مَنْ هُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ: هُمْ نَحْنُ وَأَتِبَّا عَنَا، فَمَنْ تَبِعَنَا مِنْ بَعْدِنَا...

હઝરત ઇમામ અલી (અ.)એ જ્યારે ‘હું યિઝરૂનું’ ની તિલાવત કરી, અને પછી પોતાના અસ્હાબથી સવાલ કર્યો કે, “તમે જાણો છો કે અલ્લાહના વલીઓ કોણ છે?”

તો તેમણે કહ્યું, “યા અમીરલ મોમિનીન ! તેઓ કોણ છે?”

આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું, “અલ્લાહના દોસ્ત અમે અને અમારી પેરવી કરનારા છે કે જે અમારા પછી આવશે અને અમારી પેરવી કરશે...”¹

આ હદીસ બયાન કરે છે કે અલ્લાહના વલીઓથી મુરાદ એવા લોકો છે કે જેઓ હકીકતમાં માઅસૂમીન (અ.)ના કોલ અને સીરત ઉપર ચાલનારા હોય.

એક અન્ય હદીસમાં હઝરત ઇમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

يَا أَبَا بَصِيرٍ! طُوبَى لَشَيْعَةٍ قَائِمًا الْمُنْتَظَرِينَ لظُهُورِهِ فِي غَيْبَتِهِ، وَالْمُطِيعِينَ لَهُ فِي ظُهُورِهِ، أُولَئِكَ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ الَّذِينَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

“અય અબૂ બશીર ! ખુશી છે અમારા કાઈમ (અ.)ના શીઆ માટે કે જેઓ તેમની ગૈબતમાં તેમના ઝુહૂરનો ઇન્તેઝાર કરશે, અને તેમના ઝુહૂરમાં તેમની ઇતાઅત કરનારા હશે, અને તેઓ અલ્લાહના એવા વલીઓ છે કે જેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.”²

આ હદીસ બયાન કરે છે કે બારમા ઇમામ (અ.)ની ગૈબતમાં જે લોકો આપના ઝુહૂરનો ઇન્તેઝાર કરશે, અને આપના ઝુહૂર પછી આપની ઇતાઅત કરનારા હશે, તે લોકોને અલ્લાહના વલીઓ કહેવામાં આવે છે.

અલ્લાહની બારગાહમાં તેમનો મર્તબો:

અલ્લાહના વલીઓમાં સૌથી વધારે બુલંદી ઉપર માઅસૂમીન (અ.) અને અંબિયા (અ.) છે, અને એવા

1 તફસીરિ નમૂના, મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા

2 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, ભાગ-૧૩

પણ લોકો છે કે જેઓ માઅસૂમીન (અ.) કે અંબિયા (અ.)માંથી નથી, પરંતુ અલ્લાહના નજીક તેમનો મર્તબો બુલંદ છે.

જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “અલ્લાહના બંદાઓમાંથી એવા લોકો પણ છે કે જેઓ નબીઓ પણ નથી કે શહીદો પણ નથી, છતાંય અલ્લાહ તરફથી તેમને મર્તબો મળેલો છે.” આપ (સ.)ને પૂછવામાં આવ્યું કે આ લોકો કોણ છે? તો આપ (સ.)એ ફરમાવ્યું કે, “તેઓ અલ્લાહના એ વિશેષ બંદાઓથી મોહબ્બત કરે છે કે જે તેમના સગાવડાલા પણ નથી કે તેમની દોલતમાં તેમના ભાગીદાર પણ નથી. આવા લોકોના ચહેરા ઉપર નૂર હોય છે અને તેઓ નૂરના મિમ્બરો પર બિરાજમાન હોય છે. તેઓ જ્યારે લોકો ડરતા હોય ત્યારે નથી ડરતા અને જ્યારે લોકો દુઃખી થતા હોય ત્યારે દુઃખી નથી થતા.” તે પછી આપ (સ.)એ આ આયતની તિલાવત ફરમાવી:

﴿لَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

“જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.”³

આ હદીસ બયાન કરે છે કે જે વલીઓ નબીઓ કે શહીદોમાંથી નથી તેમને પણ અલ્લાહ તઆલા ખૂબ જ મોટો મર્તબો અતા કર્યો છે.

અવલિયા અલ્લાહની સિક્કત:

અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના વલીઓને ઘણી બધી ખૂબીઓ આપી છે. જેના વિષે હઝરત ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

“...યા અલ્લાહ, અવશ્ય, જમીન ક્યારેય પણ અલ્લાહ ખાતર હુજ્જતની સાથે કયામ કરનારાથી ખાલી નથી રહેતી — પછી તે જાહેર હોય અને જાણીતો હોય અથવા તો છૂપો હોય અને પડદા પાછળ હોય, કારણ કે ક્યારેય અલ્લાહની હુજ્જતો અને તેના મોઅજિઝાઓ બાતિલ નથી થતા. તે બધા કેટલા છે અને ક્યાં છે. તે બધા — અલ્લાહની કસમ — સંખ્યામાં ઓછા છે, પરંતુ અલ્લાહની નજરમાં અને કિંમતમાં ઘણા મહાન છે. અલ્લાહ તેમના વડે પોતાની હુજ્જતોને અને મોઅજિઝાઓને સુરક્ષિત રાખે છે એટલે સુધી કે, તેઓ બધી હુજ્જતો અને મોઅજિઝાઓને તેમના જેવા બીજાઓને હવાલે કરી દે છે, અને તે હુજ્જતો અને મોઅજિઝાઓનાં બીજ તેમનાથી સામ્યતા ધરાવનાર લોકોના દિલોમાં વાવે છે, કે જેમના વડે ઈલ્મ અંતરજ્ઞાનની હકીકત સુધી પહોંચી જાય છે, અને આ લોકો યકીનની રૂઢને સ્પર્શી લે છે, અને જે ઈલ્મ આરામપસંદ લોકો માટે મુશ્કેલ હતું તેને આ લોકો સહેલું કરી દે છે, અને જાહિલો જે ઈલ્મથી ડરતા હતા તે

ઈલ્મને આ લોકો આત્મીયતાવાળું બનાવી દે છે. આ લોકો દુનિયાનો સાથ એવા શરીર વડે આપે છે કે જેની રૂહ બુલંદ જગ્યાની સાથે જોડાયેલી હોય છે. આ જ તો છે અલ્લાહના ખલીફાઓ તેની જમીન ઉપર! તથા તેના દીન તરફ દાવત આપનારા! આહ! આહ! મને કેટલો બધો શોખ છે કે તેમને જોઉં.”⁴

આ હદીસ બયાન કરે છે કે મૌલા અલી (અ.)એ અલ્લાહના વલીઓની જે ખૂબીઓ બતાવી એ ખૂબીઓ ધરાવનારા લોકોને જોવાનો શોખ મૌલા અલી (અ.) પણ ધરાવે છે.

એક અન્ય હદીસમાં હઝરત ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ نَظَرُوا إِلَى بَاطِنِ الدُّنْيَا، إِذَا نَظَرَ النَّاسُ إِلَى ظَاهِرِهَا، وَاشْتَغَلُوا بِأَجْلِهَا
إِذَا اشْتَغَلَ النَّاسُ بِعَاجِلِهَا

“અલ્લાહના વલીઓ એ છે કે જેઓ દુનિયાના બાતિન ઉપર નજર રાખે છે, જ્યારે કે લોકો દુનિયાના જાહેર ઉપર નજર રાખીને બેઠેલા હોય છે, અને તેઓ દુનિયામાં મોડે મળનારી નેઅમતો માટે વ્યસ્ત રહે છે, જ્યારે કે લોકો ઝડપથી મળનારી વસ્તુઓ પાછળ વ્યસ્ત હોય છે.”⁵

આ હદીસ બયાન કરે છે કે અલ્લાહના વલીઓ હંમેશાં બાતિન ઉપર નજર રાખે છે અને દુનિયાને આખેરતની ખેતી સમજે છે. તેઓ દુનિયામાં રહીને આખેરતમાં બાકી રહેવાવાળી નેઅમતો તરફ નજર રાખે છે અને અલ્લાહની નેઅમતોનો લુટ્ફ ઉઠાવે છે. અલ્લાહ તઆલા તેઓને જે કંઈ પણ પોતાના ફઝલથી અતા કરે છે, તેઓ તેમાં ખુશ રહે છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા આલે ઈમરાન, સૂરા-૩ આયત-૧૭૦માં ફરમાવે છે:

فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...

“અલ્લાહે પોતાના ફઝલથી જે પણ કંઈ તેમને આપ્યું છે તેના પર તેઓ ખુશ છે.”

અલ્લાહના વલીઓ શરીઅત, તરીકત, હકીકત અને મારફતના રસ્તા ઉપર સફર કરનારા હોય છે. તેઓ હંમેશાં અલ્લાહની કુર્બત મેળવવાની કોશિશોમાં લાગેલા રહે છે. તેઓની એ જ ઈચ્છા હોય છે કે ક્યારે પોતાના હકીકી મહેબૂબથી મુલાકાત થાય. તેઓની જિંદગીની મૂડી અલ્લાહની રજા છે.

જેમ કે, ઈમામ હુસૈન (અ.) દુઆ એ અરફામાં ફરમાવે છે:

مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَكَ، وَمَا الَّذِي فَقَدَ مَنْ وَجَدَكَ

4 નહજુલ બલાગા, સફહા-૪૭૮, કલેમાતે કિસાર-૧૪૭

5 નહજુલ બલાગા, જિલ્દ-૨, સફહા-૨૪૬, કલેમાતે કિસાર-૪૩૨

“તેણે શું પામ્યું જેણે તને ખોયો, અને તેણે શું ખોયું જેણે તને પામી લીધો.”⁶

આ દુઆ બયાન કરે છે કે અલ્લાહના વલીઓ પોતાની જિંદગીમાં અલ્લાહને પામી લીધા પછી કંઈ પણ ગુમાવતા નથી. અલ્લાહને પામી લેવાથી તેમને દુનિયા અને આખરતમાં બધું જ મળી જાય છે. તેઓને અલ્લાહની મુલાકાતનો એટલો બધો શોખ હોય છે કે પોતાની મોતને કામિયાબીનો ઝરીઓ સમજે છે.

જેમ કે, મસ્જિદે કૂકામાં જ્યારે મૌલા અલી (અ.)ને નમાઝના મુસલ્લા ઉપર તલવારનો વાર કરવામાં આવ્યો ત્યારે આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું:

فُرْتُ رَبَّ الْكَعْبَةِ

“કાબાના રબની કસમ ! હું કામિયાબ થયો.”⁷

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ અલ્લાહના વલીઓની રોજિંદા જીવનની હાલત બયાન કરતાં ફરમાવ્યું છે:

إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ سَكَنُوا فَكَانَ سَكْوَتُهُمْ ذِكْرًا، وَنَظَرُوا فَكَانَ نَظَرُهُمْ عِبْرَةً، وَنَطَقُوا فَكَانَ نُطْقُهُمْ حِكْمَةً، وَمَشَوْا فَكَانَ مَشْيُهُمْ بَيْنَ النَّاسِ بَرَكَتَةً، لَوْلَا الْآجَالُ الَّتِي قَدْ كُتِبَتْ عَلَيْهِمْ لَمْ تَقَرَّرْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ خَوْفًا مِنَ الْعَذَابِ وَشَوْقًا إِلَى الثَّوَابِ

“જ્યારે અવલિયા અલ્લાહ ખામોશ હોય છે તો તેમની ખામોશી અલ્લાહનો ઝિક્ર બની જાય છે. જ્યારે તેઓ જુએ છે તો તેમનું જોવું ઇબ્રત બની જાય છે, જ્યારે તેઓ બોલે છે તો તેમનું બોલવું હિકમત હોય છે. અને જ્યારે તેઓ ચાલે છે તેઓનું ચાલવું લોકો વચ્ચે બરકત હોય છે. જો મોતનો સમય નક્કી ન હોત કે જે તેઓના ઉપર લખી દેવામાં આવ્યો છે તો તેમની રૂહો અઝાબના ખૌફ અને સવાબના શોખમાં તેઓના શરીરોમાં ન રહેતી.”⁸

આ હદીસ બયાન કરે છે કે અલ્લાહના વલીઓના દરેક કાર્યમાં કંઈને કંઈ હિકમત છૂપાયેલી હોય છે, અને તેમાં અલ્લાહની રઝા હોય છે. તેમનું દરેક કાર્ય લોકો માટે ફાયદાકારક હોય છે.

નબીઓ, ઈમામો અને પીરોની તારીખ તરફ નજર કરતાં જાણવા મળે છે કે અલ્લાહ તઆલાએ તેઓને આ બધી સિફતોથી નવાજ્યા હતા. તેઓએ પોતાના જમાનામાં ઈસ્લામની તબ્લીગ માટે કોઈનો પણ ડર રાખ્યા વગર ઈસ્લામની તબ્લીગ કરી છે.

6 બિહારુલ અન્વાર, જિલ્દ-૮૫, સફહા-૨૨૬

7 મૌસૂઆ ઈમામ અલી (અ.), જિલ્દ-૭, સફહા-૨૪૦, હદીસ-૨૮૪૫

8 તફસીરિ સાફી, સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૩ની તફસીરમાંથી

જેમ કે, ઈમામ હુસૈન (અ.) પોતાના ભાઈ મોહમ્મદ હનફીયાને કહે છે:

يَا أَخِي! وَاللَّهِ، لَوْلَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا مَلْجَأٌ وَلَا مَأْوَى، لَا بَايَعْتُ يَزِيدَ ابْنَ مُعَاوِيَةَ أَبَدًا

“અય મારા ભાઈ! અલ્લાહની કસમ! જો દુનિયામાં પનાહ નહીં મળે તો પણ હું યઝીદ ઈબ્ને મુઆવિયાની બૈઅત ક્યારેય નહીં કરું.”

ઈમામ હુસૈન (અ.)એ વલીદના દરબારમાં પણ સ્પષ્ટ કહી દીધું કે, “યઝીદ કોઈ પણ પ્રકારે હુકૂમતના લાયક નથી, અને તેની બૈઅત કરવી જાણે કે ઈસ્લામને નાબૂદ કરવો છે. હું આ મામલામાં દરેક રીતે તકલીફ ઉઠાવવા તૈયાર છું, પરંતુ અલ્લાહના દીન - દીને ઈસ્લામને ક્યારેય ખતમ થતો જોઈ શકતો નથી.” પછી આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું:

مِثْلِي لَا يُبَايِعُ مِثْلَهُ

“મારા જેવો ક્યારેય પણ યઝીદ જેવાની બૈઅત નથી કરી શકતો.”⁹

ઈમામ હુસૈન (અ.)ના આ શબ્દોથી સમજાય છે કે જે માણસ ઈમામ હુસૈન (અ.)જેવો અલ્લાહનો વલી હશે; જે ઉસૂલે દીન અને ફુરૂએ દીન ઉપર અમલ કરનારો હશે; જે હકની પેરવી કરનાર હશે; જે મોહમ્મદ (સ.) અને આલે મોહમ્મદ (અ.)ની સીરત પર ચાલનાર હશે, તે ક્યારેય બાતિલપરસ્ત લોકોથી ડરતો નથી.

આપણે જાણ્યું કે અલ્લાહ તઆલાએ પોતાની, પોતાના નબીની અને ઈમામની ફરમાબરદારી કરનારને અવલિયા અલ્લાહમાં શામેલ કર્યા છે. અલ્લાહની તૌફીક વડે આપણે પણ આ ટોળામાં શામેલ થઈ શકીએ છીએ, પરંતુ એ શરતે કે આપણે પણ તેમની સિફતોને અપનાવીએ. આપણે કેમ આ મંઝિલને ન પામી શકીએ. જ્યારે કે આપણે અલ્લાહના બંદા, ઉમ્મતે મોહમ્મદીના એક માણસ, અલી (અ.)ના શીઆ, અઝાદારે હુસૈન, ઈમામતનો અકીદો ધરાવનાર કે જેમના માથા ઉપર ઈમામે અસ્રનો સાયો છે, અને જે પીરે તરીકતના સિલસિલાથી જોડાયેલા છે. અલ્લાહથી એ જ દુઆ કે અલ્લાહ આપણા બધાને પોતાના વલીઓના ટોળામાં શામેલ કરે.

કરબલાવાળા બધા અલ્લાહના વલીઓ છે. તે સ્ત્રી હોય કે પુરુષ, નાના હોય કે મોટા દરેકે દરેકે પોતાની જાતને અલ્લાહના હવાલે કરીને દીન ખાતર પોતાનું બધું જ ફિદા કરી દીધું. તેઓ તે સમયના જલિમ બાદશાહ યઝીદથી જરાય ડર્યા નહીં. કરબલામાં અલ્લાહના વલીઓની સામે લાખોનું યઝીદી લશ્કર હતું, છતાંય અલ્લાહની કુર્બત ખાતર કોઈ પણ જાતનો ડર રાખ્યા વગર આખરી દમ સુધી અલ્લાહના દીનની હિફાઝત માટે અલ્લાહની રાહમાં પોતાનું બધું કુરબાન કરી દીધું.

અઝાદારાને હુસૈન ! આજે માલે મોહર્રમનો ચાંદ ઊગી નીકળ્યો છે. આપણે કરબલા વિષે જાણીએ તે પહેલાં આપણે મોહર્રમ મહીનાની થોડીક ફઝીલત પણ જાણી લઈએ. મોહર્રમ મહીનો ઈમામ હુસૈન (અ.)ની કુરબાનીનો મહીનો છે કે જેનો શોક બધા અંબિયાને થયો છે. આ મહીનામાં શોકની મજલિસો અને અઈમ્મા (અ.)ની હિદાયતનો પ્રચાર થાય તે માટે મોમિનીન અને મોમિનાતે ભેગા થઈને ઝિક્રે હુસૈન કરવો જોઈએ. શોકનાં કાળાં કપડાં પહેરવાં જોઈએ; ઈમામ હુસૈન (અ.)નો ગમ મનાવવો જોઈએ; માતમદારી કરવી જોઈએ. અને આ દિવસોમાં જે પણ વિશેષ નમાઝો, દુઆઓ અને ઝિયારતો પઢવાની હોય છે તે પણ વાજિબ નમાઝોની સાથે સાથે પઢવાની કોશિશ કરવી જોઈએ.

હદીસમાં છે કે હઝરત ઈમામ અલી રઝા (અ.) ફરમાવ્યું છે કે,

كَانَ أَبِي عَلِيٍّ السَّلَامُ إِذَا دَخَلَ شَهْرُ الْمُحَرَّمِ، لَا يُرَى ضَاحِكًا، وَكَانَتْ الْكَأْبَةُ تَغْلِبُ عَلَيْهِ حَتَّى يَنْقُضَ مِنْهُ عَشْرَةُ أَيَّامٍ، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ الْعَاشِرِ، كَانَ ذَلِكَ الْيَوْمَ يَوْمَ مُصِيبَتِهِ وَحُزْنِهِ وَبُكَائِهِ، وَيَقُولُ: هُوَ الْيَوْمُ الَّذِي قُتِلَ فِيهِ الْحُسَيْنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ.

“જ્યારે મોહર્રમનો મહીનો આવતો હતો ત્યારે મારા પિદરે બુઝુર્ગવાર, હઝરત ઈમામ મૂસા કાઝિમ (અ.)ને કોઈ માણસ હસતા જોતો ન હતો, અને આપ પર હંમેશાં શોક અને ગમ છવાયેલો રહેતો હતો એટલે સુધી કે, જ્યારે તે મહીનાના દસ દિવસ પસાર થતા અને દસમો દિવસ આવતો, તો તે દિવસ આપની મુસીબત, દુઃખ અને રુદનનો દિવસ બની જતો, અને આપ ફરમાવતા કે આ એ દિવસ છે કે જેમાં હુસૈન (અ.)ને કતલ કરવામાં આવ્યા હતા.”¹⁰

હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.)નો ગમ મનાવવા માટે આપણે દરરોજ રાત્રે તેમજ દિવસે સમયઅનુસાર મજલિસનું આયોજન કરવું જોઈએ. જે તેમાં ઈમામ હુસૈન (અ.) અને શહીદોએ આપેલી કુરબાનીનો મક્સદ અને તેમાંથી મળતો બોધપાઠ વગેરે બયાન કરવો જોઈએ, અને સાથે સાથે હકીકતની ઝાંખી કરાવે તેવા મસાએબ વર્ણન કરવા જોઈએ.

હા, અઝાદારાને હુસૈન ! આજની રાત મોહર્રમ મહીનાની પહેલી રાત છે. આજે મોહર્રમ મહીનાનો ચાંદ મૌલા હુસૈનના આશિકોના દિલોમાં મૌલા હુસૈનની યાદ કાયમ કરી ગયો છે. આજે અઝાદારોની આંખોમાં મૌલા હુસૈનનું નામ સાંભળતાં જ ગમનાં આંસુઓ નીકળી પડ્યા છે. આજે હુસૈન (અ.)ના જે પણ ગુલામોની તરફ અને જનાબે ઝયનબ (અ.)ની જે પણ કનીજો તરફ નજર પડે છે તે દરેકની આંખોમાં ટપકતાં આંસુ, ચહેરા પર ગમગીની, બદન પર કાળા પોશાક દેખાઈ રહ્યાં છે. જાણે કોઈ ખબરે તેમને શોકમય

10 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા-અરબી, જિલ્દ-૩, બાબ-આશૂરા

કરી દીધા ન હોય! જાણે તેઓને કોઈ વિરાન થયેલો બગીચો હૈયે ચડ્યો ન હોય! આજે દરેક અઝાખાનાઓમાં હુસૈન હુસૈનની સદાઓ ગુંજવા લાગી છે.

કરબલાના બનાવ પછી જ્યારે પણ હઝરત ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.) મોહર્રમનો ચાંદ જોતા હતા તો એટલા બધા રડતા હતા કે રાવી કહે છે કે, “આપ બેહોશ થઈ જવાની નજદીકમાં હતા, મેં અરજ કરી, “અય ફરઝંદે રસૂલ! શું કરબલાના બનાવની હજુ સુધી પણ અસર છે?” તો ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “આ એ મહીનો છે કે જેમાં મારું ભર્યું ઘર બરબાદ થઈ ગયું હતું.””

હા, અઝાદારો ! આ ભર્યું ઘર મૌલા હુસૈન મદીનાથી લઈને નીકળ્યા હતા. જ્યારે મૌલા હુસૈન (અ.) મદીનાથી નીકળ્યા હતા ત્યારે જે માહોલ હતો તે કઈ રીતે બયાન કરું? મદીનાનો માહોલ બદલાઈ ચૂક્યો હતો, દરેક સુધી એ વાત ફેલાઈ ગઈ હતી કે આજે રસૂલના નવાસા પોતાનું પ્યારું વતન છોડીને જઈ રહ્યા છે. મદીનાવાસીઓને સહન થતું ન હતું. કારણ કે એવા ઈમામ વિદાય થઈ રહ્યા હતા કે જે દેખાવમાં, અખ્લાકમાં, અને વાણીમાં હઝરત રસૂલલ્લાહ (સ.)ની યાદ અપાવતા હતા. આજે મદીના વિરાન થઈ રહ્યું છે. જનાબે ફતેમાના સીનાની ઠંડક, મૌલા અલી (અ.)ના આંખોના નૂર, અને નબી (સ.)ના પ્યારા નવાસા સફરની તૈયારીઓ કરી રહ્યા છે.

મૌલા હુસૈન મદીનાથી રવાના થઈ રહ્યા હશે ત્યારે ખરેખર અજબ પરિસ્થિતિ સર્જઈ હશે; તે વખતે અહલેબૈત મદીનાવાસીઓને ગળે મળીને વિદાય થઈ રહ્યાં હશે; બાળકો નિરાશાભરી નજરે અલી અસગરને જોઈ રહ્યાં હશે; બાળકીઓ બીબી સકીનાને વળગીને રડી રહી હશે; બની હાશિમની સ્ત્રીઓ શાહઝાદી ઝયનબો કુલસુમના હાથો યુમતી હશે; ઈમામ માયું નમાવીને ઊભેલા હશે; બારણા પર કાપડના પડદા લાગી ગયા હશે; ઊંટો પર અંબાડીઓ અને મહેમિલો ગોઠવાતી હશે.

પરંતુ, અઝાદારો ! જ્યારે મૌલા હુસૈન (અ.) પોતાની બીમાર બેટી જનાબે સુગરાની પાસે ગયા હશે ત્યારે તે ધ્રુસ્કે ધ્રુસ્કે રડવા લાગ્યા હશે; મૌલા હુસૈન (અ.)એ પોતાના હાથે બેટીનાં આંસુ લૂછ્યાં હશે; બીમાર બેટીને આશ્વાસન આપ્યું હશે. પરંતુ જનાબે સુગરાનાં આંસુ કઈ રીતે રોકાય, કારણ કે ઘર વિરાન થઈ રહ્યું હતું. બીમાર બેટીનું દિલ બેસી જતું હતું. રડી રડીને કહ્યું હશે, “બાબા મને છોડીને તમે કેમ જઈ રહ્યા છો? હું એકલી અહીં કેવી રીતે જીવતી રહીશ? બાબા આ ઘર તો અત્યારથી જ સૂમસામ લાગે છે; બાબા હું તો આપની સાથે આવીશ; અય બાબા! મને તમારી સાથે લઈ જાઓ; હું રસ્તામાં કોઈની પાસે કોઈ વસ્તુ નહીં માંગુ.” ત્યારે મૌલા હુસૈન (અ.)એ બેટીને કાળજી સાથે લગાવીને કહ્યું, “બેટી સુગરા! ગરમીનો સમય છે, જંગલની મુસાફરી છે, જ્યાં માઈલો સુધી પાણીનું કોઈ નામો નિશાન નથી, આવી મુસાફરીમાં તો તંદુરસ્ત માણસ પણ બીમાર પડી જતો હોય છે, તમે તો અશક્ત છો. બેટા તમે તમારા દાદી ઉમ્મે સલમાની પાસે

મદીનામાં રહો. અય સુગરા! તમારા બાપને જો કદાચ રહેવા માટે સલામતીવાળી જગ્યા મળી જશે તો તમારા ભાઈ અલી અકબરને મોકલીને તમને બોલાવી લેશે.” આ રીતે આપ બીમાર બેટીને દિલાસો આપી બચ્તુશરફમાંથી બહાર નીકળ્યા.

જનાબે સુગરા માના ગળામાં હાથ પરોવી તેમજ એક-એક બીબીને આજીજી કરી રડી રહ્યાં છે. બધાં જ અહલેહરમ બેતાબ થઈ ગયાં છે. હું અરજ કરીશ, ‘અય ફાતેમા સુગરા! પોતાની બહેન સકીનાને છાતીએ લગાવીને દિલ ભરીને રડીલો, કારણ કે બીજી બીબીઓની તો ફરીથી મુલાકાત થશે, પરંતુ સકીનાને મળવાનું ફરીથી નસીબ નહીં થાય.’

છેવટે, જ્યારે મૌલા હુસૈન પોતાના નાનીજન ઉમ્મે સલમાથી વિદાય થવા લાગ્યા તો નાનીએ નવાસાને કલેજ સાથે લગાવી દીધા. તેઓ બેતાબ થઈને રોવાં લાગ્યાં અને કહ્યું, “બેટા હુસૈન! જ્યારથી મેં સાંભળ્યું છે કે તમે સફરમાં જઈ રહ્યા છો ત્યારથી મારા દિલનો અજબ હાલ છે, કોઈ પણ રીતે દિલ શાંત થતું જ નથી. બેટા ઈરાક તરફ ન જતા. મેં તમારા નાનાજનથી સાંભળ્યું છે કે મારા હુસૈનને ઈરાકની જમીન ઉપર કતલ કરવામાં આવશે. રસૂલલ્લાહે મને એ જમીનની ખાક પણ આપી છે અને ફરમાવ્યું છે કે, “જ્યારે હુસૈન કતલ થશે ત્યારે આ ખાક ખૂનમાં બદલાઈ જશે.””

ત્યારે મૌલા હુસૈને કહ્યું કે, “અય નાનીજન! મને એ વાતની ખબર છે. શું આપ તે જમીન જોવા ઈચ્છો છો કે જ્યાં મને કતલ કરવામાં આવશે” ત્યારે જનાબે ઉમ્મે સલમાએ ઈચ્છા જાહેર કરી, તો મૌલા હુસૈને કહ્યું, “અય નાનીજન! મારી બન્ને આંગળીઓ વચ્ચે નજર કરો.” અલ્લાહની કુદરતથી જમીને કરબલા બુલંદ થઈ. હવે કરબલાનું મેદાન જનાબે ઉમ્મે સલમાની સામે હતું. ત્યારે મૌલા હુસૈન (અ.)એ કહ્યું હશે કે, ‘નાનીજન! સામે જે નદી વહી રહી છે તેનું પાણી અમારા ઉપર બંધ કરવામાં આવશે. અમે તેના કિનારા પર તરસ્યા રહીશું. જુઓ પેલા ખૈમાગાહ.’ અને આ એ જ મેદાન છે કે જ્યાં અમારા દોસ્તો કતલ થશે, આ એ જગ્યા છે કે જ્યાં મારા ભાઈ અબ્બાસના બાજુ કલમ થશે, આ એ જગ્યા છે કે જ્યાં કાસિમનું ફૂલ જેવું બદન ઘોડાઓની ખરીઓથી પાયમાલ થઈ જશે, આ એ જગ્યા છે કે જ્યાં અલી અકબર છાતી પર બરછી ખાઈને જમીન પર પડી જશે, અને અય નાની પેલી નીચાણવાળી જગ્યા જુઓ! આ જ મારી કતલ થવાની જગ્યા છે. અહીં મને શહીદ કરવામાં આવશે.” આ સાંભળી જનાબે ઉમ્મે સલમા ચીસો પાડી પાડીને રડવા લાગ્યાં.

હા, અઝાદારો ! જનાબે ઉમ્મે સલમાને કરબલાનું જંગલ જોઈને દુઃખ સહન કરવાની શક્તિ ન રહી. જો કદાચ આપ કરબલામાં હોત અને ખોળામાં ખૂંદનારાઓની કુરબાનીઓનું દૃશ્ય આંખોથી જોયું હોત તો આપ કેવી રીતે સહન કરી શક્યાં હોત! હા, જરા દુખિયારી ઝૈનબના દિલને પૂછો, આશૂરાની સવારથી માંડી અસર સુધી શું શું જોયું અને સહન કર્યું છે.’

ત્યાર પછી મૌલા હુસૈન (અ.)એ પોતાનો હાથ લંબાવીને એક મુઠ્ઠી કરબલાની ખાક ઉઠાવી અને ઉમ્મે સલમાને આપીને ફરમાવ્યું, "નાની! આ ખાકને પણ એક શીશામાં રાખી દો. જ્યાં સુધી આ ખાક, ખાક રહે ત્યાં સુધી સમજજો કે તમારો હુસૈન જીવતો છે, અને જ્યારે તે ખૂનમાં બદલાઈ થઈ જાય તો સમજ લેજો કે તમારો હુસૈન શહીદ થઈ ગયો છે." ઉમ્મે સલમાએ તે ખાક લઈને એક શીશામાં રાખી દીધી.

મૌલા હુસૈન હવે નીકળી રહ્યા છે; મદીના છોડી રહ્યા છે. મદીનાવાસીઓ આકાનો ચહેરો જોઈને રડી રહ્યા છે કે આકાનો દીદાર ક્યારે મળશે; ઘરના દરવાજા અને દિવાલોમાંથી દર્દનાક અવાજો આવી રહ્યા હતા; એવું લાગતું હતું કે જાણે મદીના વિરાન થઈ રહ્યું છે; બીમાર સુગરા, ઉમ્મે સલમા, ઉમ્મુલબનીન અને બની હાશીમની સ્ત્રીઓ વિરાન થયેલા ઘરના બારણે ઊભાં રહીને જોતા હતા કે અમારા આકા કઈ રીતે પોતાનું ખ્યારું વતન છોડીને જઈ રહ્યા છે.

أَلَا تَعْنَتْ اللَّهُ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

૨ – અલ્લાહને સમર્પિત થવું અને ફરમંદાને મુસ્લિમ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ:

﴿الْإِنِّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૨)

“જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.”

ગઈરાતના ખુતબામાં આપણે જાણી ગયા કે અલ્લાહના વલીઓ કોણ છે, અને અલ્લાહ તઆલાએ તેમને કેવા મર્તબા અતા કર્યા છે. તો આજના ખુતબામાં આપણે અલ્લાહના વલીઓની એક અન્ય સિક્ત વિષે જાણીશું, જેના વિષે અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં સૂરા બકરા, સૂરા-૨, આયત-૧૧૨માં ફરમાવે છે:

﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

“ક્યારેય નહીં! જેણે પોતાની જાત અલ્લાહ માટે સમર્પિત કરી દીધી, અને તે નેક પણ હોય, તો તેના માટે જ છે તેનો બદલો તેના રબ પાસે. અને ન તો તેમને કોઈ ડર હશે, કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયત બતાવે છે કે અલ્લાહના વલીઓ એવા હોય છે કે જેમણે પોતાની જાત સંપૂર્ણ રીતે અલ્લાહને સમર્પિત કરી દીધી હોય છે, અને સાથે સાથે તેઓ નેકીને સુંદરતાની સાથે અદા કરે છે. આવા વલીઓ માટે અલ્લાહ તઆલા પાસે તેમની નેકીઓને શોભે તેટલો અને તેના કરતાં પણ વધારે સવાબ છે, અને આવા જ લોકોને ક્યામતના દિવસે ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી હશે.

આજના ખુતબામાં આપણે અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવા વિષે જાણીશું.

તસ્લીમ થઈ જવું એટલે શું?

અલ્લાહના વલીઓ પોતાની જાતને અલ્લાહને સમર્પિત કરનારા હોય છે. તો સૌથી પહેલાં આપણે

જાણીએ કે તસ્લીમ એટલે શું?

તસ્લીમનો અર્થ હવાલે કરવું, સમર્પિત થઈ જવું કે સલામ કરવી થાય છે.

ઈસ્લામના નામમાં સમર્પિત થઈ જવાનો અર્થ સમાયેલો છે. ઈસ્લામ એટલે અલ્લાહના હુકમોને સમર્પિત થઈ જવું. જેમ કે, એક હદીસમાં હઝરત ઇમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

الْإِسْلَامُ هُوَ التَّسْلِيمُ، وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ

ઈસ્લામ જ સમર્પિત થઈ જવું છે, અને તસ્લીમ અલ્લાહના અમ્રને સમર્પિત થવું છે.¹¹

આમ, આ હદીસ બયાન કરે છે કે ઈસ્લામ પોતે જ સમર્પિત થઈ જવાનું નામ છે, અને સમર્પિત થઈ જવું એટલે પોતાના મામલાઓ કે ઈચ્છાઓને બાજુમાં મૂકીને અલ્લાહના હુકમો અને ઈરાદાઓ સામે પોતાનું મસ્તક ઝુકાવી દેવું છે.

જેમ કે, એક રિવાયતમાં છે કે અલ્લાહ તઆલાએ હઝરત દાઉદ (અ.) પર વહી નાઝિલ કરી:

تُرِيدُ وَأُرِيدُ، وَإِنَّمَا يَكُونُ مَا أُرِيدُ، فَإِنْ سَلَّمْتَ لِمَا أُرِيدُ كَفَيْتُكَ مَا تُرِيدُ، وَإِنْ لَمْ تُسَلِّمْ لِمَا أُرِيدُ
أَتَّعَبْتُكَ فِيمَا تُرِيدُ، ثُمَّ لَا يَكُونُ إِلَّا مَا أُرِيدُ.

“તમે પણ ઈરાદો કરો છો અને હું પણ ઈરાદો કરું છું, અને કેવળ એ જ થશે કે જેનો મેં ઈરાદો કર્યો છે. માટે જો તમે જે મેં ઈરાદો કર્યો છે તેની સામે તસ્લીમ થઈ જશો તો હું તમારો ઈરાદો પણ પૂરો કરી દઈશ, અને જો તમે મારા ઈરાદાની સામે તસ્લીમ ન થયા તો હું તમને તમારા ઈરાદામાં નિષ્ફળ બનાવી દઈશ. અને છેવટે કશું જ નહીં થાય સિવાય કે જે મેં ઈરાદો કર્યો છે.”¹²

આ હદીસ બયાન કરે છે કે માણસે હંમેશાં પોતાના ઈરાદાઓ ઉપર અલ્લાહના ઈરાદાને જ પ્રાધાન્ય આપવું જોઈએ, અને અલ્લાહના ઈરાદાની સામે ઝુકી જવાથી અલ્લાહ માણસના ઈરાદાઓને પણ પૂર્ણ કરે છે. પરંતુ જો માણસ અલ્લાહના હુકમોને પ્રાધાન્ય નહીં આપે તો પણ થશે એ જ કે જે અલ્લાહે ચાહ્યું છે. પરંતુ અલ્લાહના વહીઓ હંમેશાં પોતાના ઈરાદાઓ ઉપર અલ્લાહના જ ઈરાદાને પ્રાધાન્ય આપે છે.

અલ્લાહની સામે કોણ તસ્લીમ થઈ જાય છે?

હવે, આપણે જાણીએ કે અલ્લાહની સામે કોણ કોણ તસ્લીમ થઈ જાય છે. આમ તો, અલ્લાહ તઆલાની

11 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા

12 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, જિલ્દ-૪, હદીસ-૮૮૬૮

સામે દરેક મખ્લૂકે પોતાનું મસ્તક ઝુકાવી દેવું જોઈએ, કારણે કે અલ્લાહ તઆલા અલા કુલ્લે શૈઈન કદીર અને માલિકુલ મુલક છે. પરંતુ, એવા ક્યા લોકો છે કે જેમને અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવાનો બીજના કરતાં વધારે હક છે? જેમ કે, એક હદીસમાં હઝરત ઈમામ મોહંમદ બાકિર (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

أَحَقُّ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ بِالتَّسْلِيمِ لِمَا قَضَى اللَّهُ، مَنْ عَرَفَ اللَّهَ

અલ્લાહની મખ્લૂકમાંથી અલ્લાહે જેના માટે ફેસલો કર્યો છે તેની સામે તસ્લીમ થઈ જવાનો સૌથી વધારે અધિકાર તે ધરાવે છે કે જે અલ્લાહની મારેફત ધરાવે છે.¹³

આ હદીસ બયાન કરે છે કે બીજાઓ કરતાં અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થવાનો સૌથી વધારે અધિકાર અલ્લાહની મારેફત ધરાવનારા લોકોનો છે, કારણ કે અલ્લાહની મારેફત ધરાવનાર જાણતો હોય છે કે અલ્લાહ ક્યાં-ક્યાં કાર્યોથી ખુશ થાય છે, અને ક્યાં-ક્યાં કાર્યોથી નારાજ થાય છે. માટે તે અલ્લાહની વધુને વધુ કુર્બત મેળવવા માટે એવાં જ કાર્યોને બજાવી લાવે છે કે જેના કારણે અલ્લાહ તેનાથી ખુશ થાય. આવી રીતે એક આરિફ એટલે મારેફત ધરાવનાર પોતાની ખુશીને કુરબાન કરીને અલ્લાહની ખુશી સામે પોતાનું સર તસ્લીમ કરી દે છે.

અલ્લાહની મારેફત ધરાવનારાઓમાં સૌથી મોખરે માઅસૂમીન (અ.) છે, અને તેઓની સીરતે મુબારકમાં પણ તસ્લીમનો અમલ જોવા મળે છે; જેમ કે, યૂનુસ ઈબ્ને યાકૂબથી રિવાયત કરવામાં આવી છે:

عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: أَمَرَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ أَنْ آتِيَ الْمُفَضَّلَ بْنَ عُمَرَ، وَأَعَزِّيَهُ بِإِسْمَاعِيلَ، وَ
قَالَ: أَقْرِئِ الْمُفَضَّلَ السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ: إِنَّا قَدْ أَصْبَنَّا بِإِسْمَاعِيلَ فَصَبْرُنَا، فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرْنَا، إِنَّا
أَرَدْنَا أَمْرًا وَأَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَمْرًا فَسَلَّمْنَا لِأَمْرِ اللَّهِ

મને હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ હુકમ કર્યો કે મુફ્ઝઝલ ઈબ્ને ઉમરની પાસે જાઓ અને ઈસ્માઈલ (રહ.)ની તાઅઝિયત પેશ કરો, અને વધુમાં ફરમાવ્યું કે, “મુફ્ઝઝલને સલામ કહેજો, અને કહેજો કે, અમને ઈસ્માઈલ (રહ.)નો સદમો પહોંચ્યો છે, પણ અમે સબ્ર કરી છે, માટે તમે પણ અમારી જેમ જ સબ્ર કરો. જ્યારે અમે કોઈ કાર્યનો ઈરાદો કરીએ છીએ અને અલ્લાહ પણ ઈરાદો કરે છે તો અમે અલ્લાહના હુકમની સામે તસ્લીમ થઈ જઈએ છીએ.”¹⁴

હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.) પોતાના ફરજંદ ઈસ્માઈલ (રહ.) સાથે ખૂબ જ મોહબ્બત કરતા હતા.

13 મુન્તાખબ મીઝાનુલ હિકમા અરબી, જિલ્દ-૨, બાબ- ૧૮૮૩, તસ્લીમ

14 ઉસૂલે કાફી, જિલ્દ-૨, બાબ: સબ્ર વિષે, હદીસ-૧૬

પરંતુ જ્યારે અલ્લાહનો હુકમ આવી પહોંચે છે અને આપના ફરજાંદા ઈસ્માઈલ (રહ.)ની વફાત થઈ જાય છે, તો આપ અલ્લાહના હુકમની સામે તસ્લીમ થઈ જાય છે, અને પોતાના એક સહાબીને અલ્લાહના હુકમની સામે તસ્લીમ થઈ જવાની હિદાયત પણ ફરમાવે છે.

એક અન્ય હદીસમાં હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَشَيْءٍ قَدْ مَضَى

રસૂલલ્લાહ (સ.) જ્યારે કોઈ વસ્તુ ચાલી જતી તો ક્યારેય આવું નહોતા કહેતા:

لَوْ كَانَ غَيْرُهُ!

કાશ! આના સિવાય બીજું થાત તો! ¹⁵

આ હદીસ રસૂલલ્લાહ (સ.)ના જીવનનો એક અમલ બયાન કરે છે કે જ્યારે કોઈ વસ્તુ ચાલી જતી તો તેના વિષે ક્યારેય અફસોસ વ્યક્ત નહોતા કરતા કે કદાચ આમ થયું ન હોત તો! આના પરથી આપણે પણ સબક લેવો જોઈએ કે જે વસ્તુ અલ્લાહના ઈરાદાથી થાય છે તેમાં આપણે તસ્લીમ થઈ જવું જોઈએ, ન કે તેમાં ટીકા-ટીપ્પણી કરવી જોઈએ.

ટૂંકમાં, અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવું, એટલે જીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં અલ્લાહના ઈરાદાના તાબે થઈ જવું.

આવી જ રીતે, અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જનારા મોમિનો પણ છે કે જેઓ અલ્લાહના વલીઓ છે; જેમ કે, એક હદીસમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

الْمُؤْمِنُ وَلِيُّ اللَّهِ

મોમિન અલ્લાહનો વલી છે. ¹⁶

આ હદીસ બયાન કરે છે કે મોમિન પણ અલ્લાહના વલીઓમાં શામેલ છે. પરંતુ કેવા મોમિન અલ્લાહના વલી છે? તેનો કોઈ માપદંડ છે ખરો કે જેના વડે આપણે જાણી શકીએ કે આ મોમિન છે? તો તેના વિષે હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)ને પૂછવામાં આવ્યું:

بِأَيِّ شَيْءٍ عُلِمَ الْمُؤْمِنُ، أَنَّهُ مُؤْمِنٌ؟

15 અલ કાફી, જિલ્દ-૨, હદીસ-૧૩, સફહા-૬૩

16 ઈર્શાદાતે રસૂલ, હદીસ-૨૩૮

“કઈ વસ્તુ વડે મોમિનને ઓળખવામાં આવે છે કે તે મોમિન છે?”

તો આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે,

بِالتَّسْلِيمِ لِلَّهِ، وَالرِّضَا بِمَا وَرَدَ عَلَيْهِ مِنْ سُورٍ وَسَخَطٍ

“અલ્લાહની સામે તસ્લીમ વડે અને જે કંઈ સુખ અને દુઃખ તેના પર આવે છે તેના પર રાજી રહીને.”¹⁷

આ હદીસમાં ઈમામ (અ.)એ મોમિનની બે ખૂબીઓને બયાન કરી છે કે મોમિન અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થનારો હોય છે, અને જે પણ સુખ કે દુઃખ તેને આવી પહોંચે છે તેમાં રાજી રહેનારો હોય છે. તો જે પણ મોમિન આ ખૂબીઓ ધરાવે છે તેઓ અલ્લાહના વલીઓ છે, કારણ કે મોમિન એવો છે કે જે યકીનની સાથે અલ્લાહને સમર્પિત થઈ જાય છે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

التَّسْلِيمُ هُوَ الْيَقِينُ... إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى يَقِينَهُ فِي عَمَلِهِ، وَإِنَّ الْمُنَافِقَ يَرَى شَكَّهُ فِي عَمَلِهِ

તસ્લીમ જ યકીન છે.¹⁸ બેશક, મોમિન પોતાના અમલમાં પોતાના યકીનને જુએ છે, અને મુનાફિક પોતાના અમલમાં પોતાના શકને જુએ છે.¹⁹

આ હદીસ બયાન કરે છે કે તસ્લીમ જ યકીન છે, અને મોમિન એ છે કે જે અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈને પોતાના અમલમાં યકીનને જુએ છે, જ્યારે કે મુનાફિક અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થતો નથી, તેથી તેને પોતાના અમલમાં શક જ દેખાય છે.

તસ્લીમ થઈ જવાના ફાયદા:

અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવામાં બંદાનો જ ફાયદો રહેલો છે, અને તેમાં ઘણા બધા ફાયદાઓ રહેલો છે. અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવાથી માણસ ગુમરાહીથી હિદાયત તરફ આવી જાય છે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

سَلُّوا أَمْرَ اللَّهِ وَلَا أَمْرَ وَلِيِّهِ، فَإِنَّكُمْ لَنْ تَضِلُّوا مَعَ التَّسْلِيمِ

તમે અલ્લાહના હુકમોની સામે, અને તેના વલીના હુકમોની સામે તસ્લીમ થઈ જાઓ, કારણ કે તમે તસ્લીમની સાથે ક્યારેય ગુમરાહ નહીં થાઓ.²⁰

17 બિહારુલ અન્વાર અરબી, જિલ્દ-૨, હદીસ-૬૮, સફહા-૨૦૧

18 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમ અરબી, જિલ્દ-૪, બાબ-૧૮૬૦

19 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમ અરબી, જિલ્દ-૮, બાબ-૪૧૮૦

20 ગુરુલ હિકમ અરબી-અંગ્રેજી

આ હદીસ બયાન કરે છે કે અલ્લાહના હુકમોની સાથે સાથે તેના વલીઓના હુકમોની સામે તસ્લીમ થઈ જવાથી ક્યારેય ગુમરાહ થવાનું નથી. અલ્લાહના હુકમો અને તેના વલીઓના હુકમો અલગ અલગ હોતા નથી, પરંતુ એક જ હોય છે, કારણ કે અલ્લાહના વલીઓ હંમેશાં અલ્લાહના હુકમ પ્રમાણે જ હુકમ કરે છે, પરિણામે હંમેશાં હિદાયત ઉપર સાબિતકદમ રહી શકાય છે.

અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવાથી અલ્લાહ તઆલાની મદદ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, અને પોતાની હાજતને પણ પૂરી કરી શકાય છે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “જ્યારે બંદો કહે છે:

مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

જે અલ્લાહ ચાહશે તે જ થશે અને કોઈ હલનચલન અને કુવ્વત નથી સિવાય અલ્લાહના, તો અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે:

مَلَأْتُكَ بِمَا تَسْتَلِمُ عَبْدِي أَعِيْنُوهُ، أَقْضُوا حَاجَتَهُ

અય મારા ફરિશ્તાઓ! મારો બંદો તસ્લીમ થઈ ગયો છે, માટે તમે તેની મદદ કરો, અને તેની હાજતને પૂરી કરો.”²¹

આમ, અલ્લાહના વલીઓ પોતાના જીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં અલ્લાહના ઈરાદાને પ્રાથમિકતા આપીને અલ્લાહની રજા પામે છે, અને અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવાના ફાયદાઓ પણ મેળવતા રહે છે.

માઅસૂમીન (અ.)એ પોતાનું આખું જીવન અલ્લાહના હુકમોની સામે તસ્લીમ થઈને વિતાવ્યું છે. તેઓએ પોતાનું દરેક કાર્ય ફક્તને ફક્ત અલ્લાહ તઆલાની રજા પામવા માટે કર્યું છે. એટલા જ માટે અલ્લાહ તઆલા રસૂલલ્લાહ (સ.)ને સૂરા અનૂઆમ, આયત-૧૬૨માં હુકમ કરે છે:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾

(અય રસૂલ!) આપ કહી દો, “બેશક, મારી નમાઝ, મારી કુરબાની, મારું જીવન અને મારું મોત આલમીનના રબ અલ્લાહ માટે જ છે.”

આ આયત બયાન કરે છે કે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતાના જીવનમાં જે પણ ઈબાદત કરી, જે પણ કુરબાનીઓ આપી, એટલે સુધી કે પોતાનું આખું જીવન અને મોત પણ અલ્લાહના માટે સમર્પિત કરી દીધું.

21 અલ કાફી, જિલ્દ-૭, બાબ-૩૫, હદીસ-૮૮૨૧

અલ્લાહના વલીઓ પણ પોતાના આખા જીવન દરમિયાન રસૂલલ્લાહ (સ.) અને અહલેબૈત (અ.)ની સીરત ઉપર ચાલીને અલ્લાહના મુકર્રબ બંદાઓમાં શામેલ થઈ જાય છે.

આપણે કુરઆન અને અહાદીસથી જાણી ગયા કે અલ્લાહના વલીઓમાં માઅસૂમીન (અ.), અંબિયા (અ.) અને એવા મોમિનો પણ છે કે જેમણે અલ્લાહની સામે પોતાનું જીવન સમર્પિત કરી દીધું હોય અને નેક પણ હોય. અને એ પણ જાણ્યું કે અલ્લાહની સામે સમર્પિત થવાથી ગુમરાહીથી પણ બચી જવાય છે.

આવા જ અલ્લાહના વલીઓ કરબલામાં પણ હતા કે જેઓ પોતાના બધા જ મામલામાં અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ ગયા હતા, જેમણે પોતાના ઈરાદાઓ પર અલ્લાહના ઈરાદાને પ્રાથમિકતા આપી હતી.

આવા જ એક અલ્લાહના વલી જનાબે મુસ્લિમ હતા કે જેઓ ઈમામ હુસૈન (અ.)ના હુકમથી કૂફા જાય છે, અને તેઓ પોતાના સાથે પોતાના ફરજંદોને પણ લઈ જાય છે. ત્યાં ગયા પછી કૂફાવાળાઓની બેવફાઈના કારણે જનાબે મુસ્લિમને શહીદ કરી દેવામાં આવે છે, અને જનાબે મુસ્લિમના ફરજંદો કૂફામાં એકલા પડી જાય છે. કોણ એવું છે કે જે પોતાના પિતાથી મોહબ્બત ન કરતું હોય? જનાબે મુસ્લિમના ફરજંદો પણ પોતાના પિતાની સાથે ખૂબ જ મોહબ્બત કરતા હતા. એટલા માટે તો પોતાના પિતાની સાથે કૂફા આવ્યા હતા. પરંતુ કૂફાની દુનિયા જ બદલાઈ ગઈ. પરદેશમાં માથા પરથી પિતાનો છાંયો ઊઠી ગયો; પરદેશમાં યતીમ બની ગયા. પિતાની લાશને કૂફાની ગલીઓમાં જોઈ. કોઈ વાત પૂછવાવાળું ન હતું, અને દિલાસો આપનાર પણ કોઈ ન હતું. મા, મામા, ભાઈ, કાકા બધા જ પરદેશની સફરમાં છે. કોઈનેય ખબર નથી કે બાળકો પર શું વીત્યું? આ બાળકોને પકડી લેવામાં આવ્યા, અને કેદમાં પૂરી દેવામાં આવ્યાં. લાડકોડમાં ઉછેરેલાં બાળકો એકલાં કેદખાનાની સજા ભોગવી રહ્યાં છે. ખાવા માટે સૂકાઈ ગયેલી રોટલી, અને ગરમ પાણી મળે છે. બન્ને યતીમો કેદખાનામાં કોઈવાર પિતાને યાદ કરીને રડે છે, તો કોઈવાર મા, બહેન, ભાઈ, કાકા અને મામાને યાદ કરીને રડે છે. તેમણે કેદખાનાના એક ચોકીદારને કહ્યું કે, ભાઈ! અમે તારા રસૂલ (સ.)ના પરિવારના છીએ. અમે જનાબે મુસ્લિમનાં યતીમ બાળકો છીએ. જો તું અમારી મદદ કરે, અને અમને છોડી દે, તો અમે અમારા નાના રસૂલલ્લાહ (સ.) સામે તારી શક્ષાત્ત કરીશું. આ સાંભળીને ચોકીદાર કંપી ગયો. રસૂલલ્લાહ (સ.)ના પરિવારનાં બે બાળકો અને તે પણ કેદમાં! કરમાઈ ગયેલા ચહેરા જોયા. હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો, “બાળકો! મને માફ કરી દો. મારાથી મોટો ગુનો થઈ ગયો છે. હું કયામતમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)ને શું મોઢું બતાવીશ? આજે રાત્રે કેદખાનાનો દરવાજો ખુલ્લો રહેશે. તમે મદીના તરફ ચાલ્યા જજો. મને જે પણ સજા મળશે તે સહન કરી લઈશ.” રાત્રે એ બાળકો કેદખાનામાંથી નીકળીને કૂફામાં મદીનાનો રસ્તો શોધી રહ્યાં હતાં; દિલ કાંપી રહ્યાં હતાં; પગ ધ્રુજી રહ્યા હતા. જરાક જેટલો અવાજ થતો તો દિલ ગભરાઈ ઊઠતું. મદીના તો વિરાન થઈ ગયું. મદીનામાં ન તો હુસૈન (અ.) છે કે ન તમારી મા કે ભાઈ—બહેન, અને નથી તમારા મામા અબ્બાસ.

આખી રાત બાળકો રસ્તો શોધતાં રહ્યાં, પરંતુ મદીનાનો રસ્તો ન મળ્યો. તેઓ આખી રાત કૂદામાં જ ફરતાં રહ્યાં. સવાર પડી તો જોયું કે એ કૂદામાં જ છે. ગભરાઈ ગયાં. વિચાર આવ્યો કે ફરીથી પકડાઈ જઈશું, અને કેદખાનામાં પૂરી દેવામાં આવીશું. આ બીકને લીધે શહેરની બહાર એક તળાવના કિનારે, ઝાડની પાછળ સંતાઈ ગયાં. એટલામાં એક કનીઝ પાણી ભરવા માટે ત્યાં આવી. પાણીમાં બન્ને બાળકોનાં પ્રતિબિંબ જોઈને તડપી ગઈ, અને બાળકોના નજીક આવી. બાળકોને પ્યાર કર્યો. મોહબ્બતની સાથે વાતો કરી, અને પોતાની સાથે તેમને ઘેર લાવી. ઘરની માલિકાને બાળકો સોંપ્યાં. ઘરની માલિકાએ બાળકોને ખૂબ પ્રેમ કર્યો, અને સારું સારું ખાવાનું અને ઠંડું પાણી આપ્યું. કેટલાય દિવસો પછી સારું ખાવાનું મળ્યું. પરંતુ ખાઈ ન શક્યાં, કારણ કે મા યાદ આવી ગયાં. એક ઓરડામાં બન્ને બાળકોને સૂઈ રહેવાની વ્યવસ્થા કરી. બાળકો આરામ કરી રહ્યાં છે. આ બાજુ રાતના સમયે અલ્લાહનો દુશ્મન હારિસ ઘરમાં દાખલ થયો. પોતાની પત્નિને કહેવા લાગ્યો, “મુસ્લિમનાં બાળકો કેદખાનામાંથી નાસી ગયાં છે. હાકિમે તેમની ધરપકડ કરી આપનાર માટે મોટા ઈનામની જાહેરાત કરી છે. આખો દિવસ તેમની તપાસ કરતો રહ્યો, પરંતુ બાળકો હાથ ન લાગ્યાં.” પત્નિએ કહ્યું, “તું શું ગઝબ કરી રહ્યો છે? કયામતમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)ને શું મોઢું બતાવીશ?” અહીં આવી વાતો થઈ રહી હતી, ત્યાં તો બાળકોએ સપનામાં પોતાના પિતાને જોયા. સપનું જોઈને બાળકો જાગી ગયાં અને એકબીજાને વળગીને રડવા લાગ્યાં. તેમના રડવાનો અવાજ હારિસ મલગીનના કાનોમાં પહોંચ્યો. તે ઓરડામાં દાખલ થયો. પૂછ્યું, “બતાવો! તમે કોણ છો? તમારાં નામ શું છે?” એ બાળકોએ ધ્રુજતા અવાજે હાથ જોડીને કહ્યું કે, “અમે જનાબે મુસ્લિમનાં યતીમ બાળકો છીએ, પરદેશી છીએ.” બાળકો ફરિયાદ કરતાં રહ્યાં પરંતુ મલગીન હારિસે કંઈ જ વિચાર ન કર્યો. બન્નેના વાળની લટો પકડીને ખેંચતો ખેંચતો બહાર લાવ્યો. થાંભલા સાથે બાંધી દીધાં. આ રીતે બંધાયેલાં બાળકો આખી રાત રોતાં રહ્યાં, કાલાવાલા કરતાં રહ્યાં; પરંતુ મલગીન હારિસને જરા પણ દયા ન આવી. સવાર પડી; બાળકોને સાથે લીધાં; તલવાર લીધી અને ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો. બાળકો વાસ્તો આપતાં રહ્યાં. રસૂલલ્લાહ (સ.)નો વાસ્તો આપ્યો, અલ્લાહનો વાસ્તો આપ્યો. છેવટે કહ્યું, “જો તારે ધનદોલત જ જોઈતી હોય તો અમારા વાળની લટો કાપીને વેચી દે.” હારિસ મલગીને તેમની એક પણ વાત ન સાંભળી. નદીના કિનારે આવ્યો. કતલ કરવાની ઈચ્છા કરી તો બાળકોએ કહ્યું, “એટલી મોહલત આપ કે અમે નમાઝ પઢી લઈએ.” મલગીન હારિસે નમાઝની મોહલત આપી. પરંતુ હજુ તો બાળકોએ નમાઝ પૂરી પણ કરી ન હતી ત્યાં તો એ મલગીને પહેલાં મોટા ભાઈને કતલ કરી નાખ્યા. તેમનું સર પોતાની પાસે રાખ્યું અને ધડ નદીમાં ફેંકી દીધું. મોટા ભાઈની લાશ નદી પર તરતી રહી, અને નાના ભાઈની રાહ જોતી રહી. નાના ભાઈને કતલ કરીને હારિસે, જ્યારે લાશ નદીમાં ફેંકી દીધી તો બન્ને લાશો ભેગી થઈ ગઈ, અને નજરોથી ગાયબ થઈ ગઈ.

હા, અઝાદારો! બન્ને બાળકો, યતીમ બાળકો છેલ્લા સમયે પોતાની મા-બહેનને પણ જોઈ ન શક્યાં.

જ્યારે જનાબે મુસ્લિમની બેવાને એ સંદેશો મળ્યો હશે કે, “જનાબે મુસ્લિમનાં યતીમ બાળકોને શહીદ કરી દેવામાં આવ્યાં, તો એ માની કેવી હાલત થઈ હશે?” અને માએ જ્યારે સાંભળ્યું હશે કે જનાબે મુસ્લિમના સરને કૂફાના દરવાજે લટકાવ્યું છે, તો બેચેન થઈ ગયાં હશે. જ્યારે કેદી બનીને કૂફા આવ્યાં હશે, અને જનાબે મુસ્લિમના સરને દરવાજે લટકતું જોયું હશે, તો કદાચ ફરિયાદ પણ કરી હશે કે, “અય મારા આકા! તમે તો અહીં છો, આપના સરને તો જોયું, પરંતુ મારા બન્ને લાલ ક્યાં છે? તેમના દીદારથી તો હું મહેરૂમ રહી ગઈ.”

أَلَا لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

૩ – ઉસૂલે દીન-ફુરુએ દીન અને એક રાતની મહેતલ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٠٧﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૨)

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયત તો ચોખ્ખા શબ્દોમાં બતાવી રહી છે કે જે લોકો ઉપર ક્યામતના દિવસે ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તેમને કોઈ દુઃખ હશે, તેઓ અલ્લાહના વલીઓ જ હશે. બીજી બધી આયતોમાંય એવા લોકોની વાત છે કે જેમને ક્યામતના દિવસે ન તો કોઈ ડર હશે કે ન દુઃખ હશે, તે આયતો પણ મૂળ તો અલ્લાહના વલીઓની જ સિફતો બયાન કરે છે. તો આજે આપણે અવલીયા અલ્લાહની એક અન્ય સિફત વિષે જાણીશું.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં સૂરા-બકરા, આયત-૨૭૭માં ફરમાવે છે:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٢٢﴾

“જે લોકો ઈમાન લાવ્યા અને નેક કાર્યો પણ કર્યા અને નમાઝ પણ કાયમ કરી, અને ઝકાત પણ આપી, તેમના માટે છે તેમના રબ પાસે તેમનો બદલો, અને તેમના ઉપર ન તો કોઈ ડર હશે અને ન તો તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયતમાં અલ્લાહના વલીઓની એ સિફતનું બયાન છે કે તેઓ ઈમાનમાં એટલે કે ઉસૂલે દીનમાં તથા નેક કાર્યોમાં એટલે કે ફુરુએ દીનમાં ઊંડાણપૂર્વક ઈસ્મ ધરાવનારા હોય છે તથા અમલ કરનારા હોય છે, અને સાથે સાથે તેઓ નમાઝ પઢવા અને ઝકાત આપવાના પણ પાબંદ હોય છે. આવા અકીદા અને અમલના

કારણે અલ્લાહ તઆલા તેમના ઈમાન અને આમાલનો પૂરેપૂરો સવાબ આપે છે.

તો આજે આપણે ઉસૂલે દીન અને ફુરુએ દીન વિષે જાણીશું.

સૌથી પહેલાં ઉસૂલે દીન વિષે જાણીએ. ઉસૂલે દીન એટલે દીનનાં મૂળ, અને તેને અકાઈદ પણ કહેવામાં આવે છે. ઉસૂલે દીન આપણા વિચારોનો યુનિફોર્મ છે. આપણા વિચારો ઉસૂલે દીન પર આધારિત હોવા જોઈએ. ઉસૂલે દીન પાંચ છે: તોહીદ, અદ્લ, નબુવ્વત, ઈમામત અને કયામત.

તોહીદ:

તોહીદ ઈસ્લામનો પહેલો ઉસૂલ છે. તોહીદ એટલે અલ્લાહને એક માનવાનો અકીદો. આપણે લાઈલાહ ઈલ્લાહ (નથી કોઈ ઈલાહી સિવાય અલ્લાહના) કલેમાને મોઢેથી કહીએ છીએ. ફક્ત મોઢેથી કહી દેવો જ કાફી નથી, પરંતુ તેને જીવી જાણવું જોઈએ, એટલે કે આપણા જીવનનાં દરેક પાંસાઓમાં તેની અસર દેખાવી જોઈએ. ક્યારેય પણ અલ્લાહની ઝાતમાં કોઈ પણ જાતનું શિર્ક ન કરવું જોઈએ; જેમ કે, અલ્લાહની એક સિફત રઝઝાક છે તો હંમેશાં રોજની આશા અલ્લાહથી જ રાખવી જોઈએ. જો આપણે કોઈ બીજાથી રોજની આશા રાખીએ તો જાણે આપણે અલ્લાહની રઝઝાક હોવાની સિફતમાં શિર્ક કર્યું ગણાય.

જેમ કે, એક હદીસમાં હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ આ વિષે ફરમાવ્યું છે:

هُوَ الرَّجُلُ يَقُولُ: تَوَلَّاهُ فَلَانٌ لِّهَلَكَةٍ، وَتَوَلَّاهُ فَلَانٌ لِّأَصْبَتْ كَذًا وَكَذًا، وَتَوَلَّاهُ فَلَانٌ لِّضَاعَ عِيَالِي،
أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَدْ جَعَلَ لِلَّهِ شَرِيكًا فِي مُلْكِهِ يَزُوقُهُ وَيُدْفَعُ عَنْهُ؟ قَالَ [الرَّأَوِيُّ]: قُلْتُ: فَيَقُولُ:
تَوَلَّاهُ أَنَّ اللَّهَ مَنَّ عَلَى بَغْلَانٍ لِّهَلَكَةٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، لَا بَأْسَ بِهَذَا.

“જો કોઈ વ્યક્તિ કહે કે જો કોઈ ફલાણો માણસ ન હોત તો હું હલાક થઈ જાત, જો ફલાણો માણસ ન હોત તો મારી અહલોઅયાલ તબાહ થઈ જાત. શું તમને ખબર નથી કે તેણે આવી રીતે પોતાના રોઝી પહોંચાડનાર અને હિફાઝત કરવાવાળા અલ્લાહમાં શરીક બનાવ્યો?” રાવીએ કહ્યું કે મેં અરજ કરી, “જો અલ્લાહ તઆલા ફલાણા માણસના ઝરીયાથી મહેરબાની ન ફરમાવતો તો હું હલાક થઈ જાત. તો શું આવું કહેવું પણ શિર્ક કહેવાશે?” ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું, “આવું કહેવામાં કોઈ વાંધો નથી.”²²

આ હદીસ બયાન કરે છે કે આપણે અલ્લાહની પાક ઝાતના સાથે સાથે તેની સિફતોમાં શિર્ક ન કરવું જોઈએ. રિવાયતો પ્રમાણે શિર્કના બે પ્રકાર છે: (૧) શિર્કે અકબર કે જે અલ્લાહની સાથે બીજા કોઈને શરીક ગણવાના કારણે થાય છે, અને (૨) શિર્કે અસગર કે જે કુર્બતન ઈલ્લાહની નિયતથી હદીને કરવામાં આવેલ

કાર્યના કારણે થાય છે, અને તે રિયાકારી છે.

જો બંદો શિક્ષે અકબર અને શિક્ષે અસગરથી બચતો રહેશે તો તે સાચા અર્થમાં તોહીદના અકીદામાં ઈમાન ધરાવનાર બનશે. અને અલ્લાહની તોહીદના જ પરિણામે આવે છે તેનો અદ્દલ.

અદ્દલ:

અદ્દલ એટલે અલ્લાહ દરેક સમયે આદિલ છે, અને આ વાત આપણે ક્યારેય ન ભૂલવી જોઈએ. જો કોઈ માણસ નાનો સરખો પણ કોઈ જુલ્મ કરે છે તો તે તેની સજા દુનિયા કે આખેરતમાં ચોક્કસ મેળવે છે, સિવાય એ લોકો કે જેમને અલ્લાહ બક્ષી દે. આવી જ રીતે કોઈ માણસ રાયના દાણા બરાબર પણ કોઈ નેકી કરે છે, તો તેનો બદલો ચોક્કસ અલ્લાહ દુનિયા કે આખેરતમાં અતા કરે જ છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા-નિસા, આયત-૪૦માં ફરમાવે છે:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضْعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾

“બેશક, અલ્લાહ એક રજકણ બરાબર પણ જુલ્મ નથી કરતો, અને જો તે નેકી હોય તો તે તેમાં વધારો કરી દે છે, અને તમને તેના તરફથી બહુ મોટો સવાબ આપે છે.”

આ આયત બયાન કરે છે કે જો કોઈ બંદાએ દુનિયામાં એક રાયના દાણા બરાબર પણ નેકી કે બદી કરી હશે તો પણ, અલ્લાહ તેને કયામતના દિવસે લાવશે અને તેની જાઝા કે સજા તેને આપશે.

અલ્લાહના અદ્દલનો તકાઝો એ છે કે અલ્લાહ એક છે, કારણ કે દુનિયાનો નિઝામ કે જે આપણે જોઈએ છીએ તે નિયમિતપણે અને ચોક્કસ સમયે થઈ જાય છે; જેમ કે, સૂર્ય દરરોજ એક જ જગ્યાએથી ઉગે છે અને એક જ જગ્યાએ અસ્ત થાય છે, રાત અને દિવસનું સમયસર આવી જવું, વગેરે.

નબુવ્વત:

અલ્લાહના અદ્દલનો તકાઝો છે કે તે માનવજાત માટે હિદાયતની વ્યવસ્થા પણ કરે, માટે તેણે માનવજાતની હિદાયત માટે એક લાખ ચોવીસ હજાર નબીઓ મોકલ્યા. આપણે તે બધા નબીઓની નબુવ્વતમાં અને તેમના ઉપર જે કાંઈ પણ નાઝિલ કરવામાં આવ્યું તેના ઉપર ઈમાન ધરાવીશું તો સાચા અર્થમાં નબુવ્વતના અકીદા ઉપર ઈમાન ધરાવનારા બનીશું.

નબીઓ આખી માનવજાતના શિક્ષક છે. અલ્લાહ તઆલા ક્યારેય કોઈ ઉમ્મતને રસૂલ વગર એકલી મૂકતો નથી; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા નહલ, સૂરા-૧૬, આયત-૩૬માં ફરમાવે છે:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

“અને અમે દરેક ઉમ્મતમાં એક રસૂલ મોકલેલો છે કે જેથી તેઓ અલ્લાહની ઇબાદત કરે અને તાગૂતથી બચે.”

આ આયત બયાન કરે છે કે કોઈ પણ ઉમ્મત રસૂલ વગર એકલી રહી નથી, અને સાથે સાથે રસૂલને મોકલવાનો મકસદ બયાન કરે છે કે તેઓ અલ્લાહના બંદા બને અને તાગૂતથી બચે. આ દરેક બાબતો તે નબીઓ વડે શિખવાડે છે.

ઈમામત:

આપણે જાણ્યું કે માનવજાતના શિક્ષક તરીકે અલ્લાહે નબીઓને મોકલ્યા. વિજ્ઞાન કે હિસ્ટરી કે જે પણ ઈલ્મ આપણા સુધી પહોંચ્યું છે તે આ જ શિક્ષકોએ શિખવાડેલું છે, અને એ નબીઓમાં ખાસ કરીને આખરી નબી, હઝરત મોહંમદ મુસ્તફા (સ.) ઉપર અલ્લાહના જે પણ અલકામ નાઝિલ થયા એ અલકામની રસૂલલ્લાહ (સ.)ની વફાત પછી હિક્મત કરવા માટે અલ્લાહે આપણા ઉપર ફઝલ કરીને રસૂલલ્લાહ (સ.) ના ૧૨ વસી મોકલ્યા કે જેથી લોકો રસૂલલ્લાહ (સ.) પછી પણ હિદાયતથી વંચિત ન રહે, અને આ છે ઈમામતનો અકીદો.

અલ્લાહે આપણા ઉપર કેટલો મોટો અહેસાન કર્યો છે કે દીને ઈસ્લામ પસંદ તો કરી દીધો પણ તેની સાચી ઓળખ કરાવવા માટે નબીઓની સાથે સાથે અઈમ્મા (અ.)ને મોકલ્યા કે જેના કારણે આખા આલમે ઈસ્લામમાં ઉમ્મત એક રહે, જેમ કે, હઝરત ઈમામ અલી (અ.) ફરમાવ્યું છે:

الْإِمَامَةُ نِظَامُ الْأُمَّةِ

“ઈમામત ઉમ્મતની વ્યવસ્થા છે.”²³

રસૂલલ્લાહ (સ.)ની વફાત પછી જ્યારે ઉમ્મતમાં કોઈ એવો પ્રશ્ન આવતો કે જેનો કોઈ રસ્તો ન હોય અથવા ઉમ્મત ગુમરાહ થતી હોય તો તેવા સમયે આ ઈમામતની વ્યવસ્થા મદદમાં આવતી હતી, અને તેનો ઉકેલ લાવતી હતી.

ક્યામત:

આમ, નબુવ્વત અને ઈમામત અલ્લાહના અદ્દલનો તકાઝો છે, પણ તેની સાથે સાથે ક્યામત પણ અલ્લાહના અદ્દલમાંથી છે. કારણ કે ક્યામતનો દિવસ એ દિવસ છે કે જે દિવસે દરેકના આમાલનો હિસાબ

23 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિક્મા અરબી, જિલ્દ-૧, સફહા-૧૧૫, બાબ-ઈમામત ઉમ્મતની વ્યવસ્થા

કિતાબ થશે, તે દિવસે જરાક જેટલી પણ નેકી કે બદી હશે તે હાજર કરવામાં આવશે, તેના પ્રમાણે જાઝા અને સજા આપવામાં આવશે.

અલ્લાહે દરેકના માટે એક દિવસ હિસાબનો રાખેલો છે, અને તે દિવસે દરેકને પોતાની દુનિયાની કમાણી એટલે કે નેકી અને બદીનો બદલો આપવામાં આવશે, અને જેને જે પ્રમાણે યોગ્ય બદલો પોતાના ભાગમાં આવતો હશે તે પ્રમાણે જ મળશે. અને તે દિવસે કેવું મંઝર હશે તે વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવે છે:

اَلْعَاْدِمُضَارُ الْعَلِّ، فُعْتُبُ بِمَا احْتَقَبَ غَانِمٌ، وَمُبْتَسِ بِمَا فَاتَهُ نَادِمٌ

“ક્યામત અમલનું મેદાન છે. કામચાબ ખુશ થશે, જે કંઈ તેણે ભેગું કર્યું હશે તેના વડે, અને નિરાશ વિલાપ કરશે, જે કંઈ તેણે ગુમાવ્યું હશે તેના વડે.”²⁴

આ હદીસ બયાન કરે છે કે જેણે જેવી વાવણી કરી હશે તેવું તે લાણશે. તો ક્યામતના દિવસે પણ એ જ પ્રમાણે થશે સારાને સારો બદલો અને ખરાબને ખરાબ બદલો મળશે.

ફૂરુએ દીન:

અલ્લાહના વલીઓ દીનના આ પાંચેય મૂળ એટલે તોહીદ, અદ્લ, નબુવ્વત, ઈમામત અને ક્યામત ઉપર ઈમાન ધરાવીને પોતાના દરેક વિચારોમાં આ પાંચેય ઉસૂલની જલક દેખાડે છે. તેઓ ફક્ત ઉસૂલ દીનમાં મજબૂત ઈમાન નથી ધરાવતા, પરંતુ ઉસૂલે દીનની સાથે સાથે ફૂરુએ દીનમાં પણ મજબૂત ઈમાન ધરાવે છે. કારણ કે ઉસૂલે દીન અને ફૂરુએ દીન એકબીજાના પૂરક છે. તેઓ એકબીજા વગર નકામા છે. તો હવે, આપણે ફૂરુએ દીન વિષે જાણીશું.

ફૂરુએ દીનને દીનની ડાળીઓ અને દીનના અહકામ પણ કહેવામાં આવે છે. જેમ ઉસૂલે દીન આપણા વિચારોનો યુનિફોર્મ છે, તેવી જ રીતે ફૂરુએ દીન આપણાં કાર્યોનો યુનિફોર્મ છે, અને આપણાં દરેક કાર્યો ફૂરુએ દીન પર આધારિત હોવાં જોઈએ. ફૂરુએ દીન સાથે જોડાઈ જવાથી સર્વોચ્ચ વિકાસ થાય છે. ફૂરુએ દીન દસ છે: નમાઝ, ઝકાત, ખુમ્સ, રોઝા, હજ, અમ્લ બિલ માઅરફ, નહી અનિલ મુન્કર, તવલ્લા, તબર્રા અને જેહાદ.

આપણે ફૂરુએ દીનને સમજવા માટે તેને બે ભાગમાં વહેંચી શકીએ: (૧) ઈબાદાત, અને (૨) તઅબ્બુદાત.

ઈબાદાતમાં નમાઝ, ઝકાત, ખુમ્સ, રોઝા અને હજ હોય છે, કારણ કે આ ઈબાદતો રસૂલલ્લાહ (સ.)એ અને અઈમ્મા (અ.)એ જેવી અદા કરી હતી તેવીને તેવી આપણે અદા કરવાની છે, આપણે જે પણ પ્રદેશમાં

રહેતા હોઈએ, અને જો આ ઈબાદતો આપણને ન કરવા દેવામાં આવે એટલે કે જુલ્મ કરવામાં આવે તો તેવા પ્રદેશમાંથી હિજરત કરવી વાજિબ છે.

તઅબ્બુદાત એટલે ઈબાદત જેવી દેખાય તે. તઅબ્બુદાતમાં તવલ્લા, તબર્રા, અમ્ર બિલ માઅરુફ, નહી અનિલ મુન્કર અને જેહાદનો સમાવેશ થાય છે.

નમાઝ અને ઝકાત-ખુમ્સ:

ઈબાદતમાં સૌથી પહેલાં આપણે નમાઝ અને ઝકાત-ખુમ્સ વિષે જાણીશું. કારણ કે નમાઝ અને ઝકાત એકબીજા પૂરક છે, અને કુરઆને મજીદમાં પણ જે જગ્યાએ નમાઝ કાયમ કરવાનો હુકમ છે તેની સાથે સાથે ઝકાત અદા કરવાનો પણ હુકમ છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલાએ કુરઆને મજીદમાં સૂરા-બકરા, સૂરા-૨, આયત-૪૩ માં ફરમાવે છે:

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

“નમાઝ કાયમ કરો અને ઝકાત આપો.”

નમાઝ અને ઝકાત એકબીજાના એવા પૂરક છે કે જો તે બન્નેમાંથી કોઈ એક કબૂલ ન થાય તો બીજાને પણ કબૂલ કરવામાં આવતું નથી; જેમ કે, એક હદીસમાં હઝરત ઈમામ મોહંમદ બાકિર (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَرَنَ الزَّكَاةَ بِالصَّلَاةِ، فَقَالَ: أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ، فَمَنْ أَقَامَ الصَّلَاةَ وَلَمْ يُؤْتِ الزَّكَاةَ لَمْ يُقِمِ الصَّلَاةَ

“બેશક, અલ્લાહ અઝઝ વ જલ્લે ઝકાતને નમાઝનો સાથી બનાવી છે. પછી આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું: **إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَرَنَ الزَّكَاةَ بِالصَّلَاةِ، فَقَالَ: أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّકَاةَ**, તો જેણે નમાઝને કાયમ કરી, પરંતુ ઝકાતને અદા ન કરી તો તેણે નમાઝ કાયમ જ કરી નથી.”²⁵

ઈબાદતમાં સૌથી વધારે મહત્વની વસ્તુ નમાઝ છે. નમાઝ બરકતોનો વસીલો છે, નમાઝ પઢવી એટલે અલ્લાહ પ્રત્યેના આપણા સમર્પણને વ્યક્ત કરવું. નમાઝ ખાલિક અને અબ્દ વચ્ચેની વાતચીતનો વસીલો છે. નમાઝ નમાઝીના જીવનમાં ઘણી સારી અસર કરે છે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيرًا مِنَ الشِّرْكِ وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهَا عَنِ الْكِبَرِ

“અલ્લાહ તઆલાએ ઈમાનને શિર્કથી પાક કરવા અને નમાઝને તકબુરથી બચાવવા માટે ફરજ કર્યું છે.”²⁶

25 મન લા યહઝુરુલ ફકીહ, જિલ્દ-૨, હદીસ-૧૫૮૪, સફહા-૧૦

26 નહજુલ બલાગા, જિલ્દ-૪, કલમાતે કિસાર-૨૫૨, સફહા-૫૫

આ હદીસ બયાન કરે છે કે નમાઝ માણસના નફ્સને શિર્કથી દૂર રાખે છે, અને જ્યારે દિલથી નમાઝ પઢવામાં આવે તો નૈતિક બીમારીઓ પણ દૂર થઈ જાય છે; દા.ત, કુફ્ર, નિફાક, તકબ્બુર, બેઈમાની, વગેરે.

જેમ નમાઝ માણસના નફ્સની હિફાઝત કરે છે, તેવી જ રીતે ઝકાત પણ માણસના માલની હિફાઝત કરે છે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ મૂસા કાઝિમ (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ

ઝકાત અદા કરીને પોતાના માલની હિફાઝત કરો.²⁷

અહાદીસમાં ઝકાત અદા કરવાના ઘણા બધા ફાયદાઓ બયાન કરવામાં આવ્યા છે; જેમ કે, તેનાથી ગુનાઓ ખત્મ થઈ જાય છે, બીજા આમાલ કબૂલને પાત્ર બની જાય છે, માલ પાક થઈ જાય છે, વગેરે.

ઝકાત એક ઈસ્લામી ટેક્સ છે તેવી જ રીતે ખુમ્સ પણ ઈસ્લામી ટેક્સ છે. આમ, ઝકાત અને ખુમ્સ પણ એકબીજાથી જોડાયેલ છે. લોકોની આર્થિક પરિસ્થિતિમાં સુધાર લાવવા માટે, ઈસ્લામે સમાજના માલદાર લોકો પાસેથી વધારાની દોલત ગરીબો સુધી પહોંચાડવાની એક મહત્ત્વની પદ્ધતિ અપનાવી છે, જેને ખુમ્સ કહી શકાય. ફરજિયાત વેરામાં ખુમ્સ અને ઝકાતનો સમાવેશ થાય છે. ઈસ્લામના હાદીઓ ગવર્મેન્ટને ચલાવવા ૨૦% ખુમ્સ લેશે, અને ઈન્શાઅલ્લાહ! બારમા ઈમામના સમયમાં ૨૦% ખુમ્સ ઉપર જ આખી દુનિયાનું અર્થતંત્ર ચાલશે.

રોઝા:

ઈસ્લામમાં નમાઝ અને ઝકાત-ખુમ્સના પછી સૌથી મહત્ત્વની ઈબાદત રોઝા છે, અને તેને પરવરદિગારે આલમે દરેક મુસલમાનો ઉપર માહે રમઝાનુલ મુબારકમાં વાજિબ કર્યા છે.

રોઝા નફ્સની તર્બીયતનો બેહતરીન ઝરીયો છે. તેનાથી દરેક મુસલમાન પોતાના બાતિન અને દિલો દિમાગને પાકો પાકીઝા રાખી શકે છે, પોતાના ઈરાદાને મજબૂત બનાવી શકે છે, અને દુષ્ટ ખ્વાહિશોથી નજાત હાંસિલ કરીને ફલાની બુલંદીઓ સુધી પહોંચી શકે છે. તેનાથી તે મોહબ્બત અને રઝાએ ઈલાહીનો હકદાર બનીને જન્નતમાં જગ્યા મેળવી શકે છે. આપણને ભૂખ લાગે ત્યારે જ એહસાસ થાય કે ગરીબ લોકો કે જેઓ દરરોજ પોતાના માટે ભોજનની વ્યવસ્થા કરી શકતા નથી તેમને કેટલી તકલીફ થતી હશે. આવી રીતે રોઝા આપણને ગરીબોને મદદ કરવા પ્રેરિત કરે છે અને આવી મદદ કરવી સામાજિક કલ્યાણનું કાર્ય છે. જ્યારે પણ ખોટી રીતે નળ ખોલીને પાણીનો બગાડ કરતા હોઈએ તો રોઝા આપણને આ પ્રકારના ઈસ્રાફથી બચવાનું શિખવાડે છે.

હજ:

અલ્લાહના દરેક અલકામમાં કંઈને કંઈ હિકમત છૂપાયેલી હોય છે. જેમ કે આપણે નમાઝ, ઝકાત, ખુમ્સ અને રોઝામાં જાણ્યું. આવો જ એક અલકામ-હજમાં પણ અલ્લાહની શું હિકમત છે, તે જાણવાની કોશિશ કરીએ.

બંદો જ્યારે હજ કરવા જાય અને તેમાં રહેલી અલ્લાહની હિકમતને મારફતથી ઓળખવાની કોશિશ કરે, તો તેની હજ મારફતની સાથે થશે; જેમ કે, બંદાને મખ્લૂકની ખિલ્તનો મક્સદ, ધન દોલતથી મોહબ્બતનું ઓછું થવું, શરીર અને રૂહની પાકીઝગી, વગેરેનો એહસાસ થાય છે. અલ્લાહનો બંદો તલ્લીયા પઢે છે:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ رَبِّي

“હું હાજર છું. અય અલ્લાહ! હું હાજર છું.”

આ સદા શાની છે? અલ્લાહની ખિદમતની અદાયગીનો ઈઝહાર છે. ત્યાર પછી ખાનાએ કાબાનો તવાફ્ફ કરે છે, તે ઈશારો છે કે જેમ એક પતંગિયું ચિરાગની આજુબાજુ ફરે છે, એટલે સુધી કે તે ચક્કર લગાવતાં લગાવતાં ચિરાગની મોહબ્બતમાં પોતાની જાન ફિદા કરી દે છે, તેમ બંદો પણ તવાફ્ફનાં ચક્કર લગાવી લગાવી અલ્લાહ ઉપર કુરબાન થવાની તૈયારી બતાવે છે. સફા મરવા, ઝમઝમના કૂવાને નિહાળી તારીખને દિમાગમાં તાજી કરે છે. અરફાતના મેદાનમાં આખી દુનિયાના વિવિધ ચેહરા ધરાવતા મુસલમાનો ભેગા થાય છે, જેનાથી કયામતના દિવસના મંજરનો તસવ્વુર કરી શકાય છે. અને પોતાની ભૂલોની માફી માંગે છે, અને અલ્લાહ તેની રહેમત વડે બંદાઓની ભૂલોને માફ કરી દે છે, એવી રીતે કે જાણે નવજાત બાળકે જન્મ લીધો હોય તેમ ગુનાહોથી પાક થઈ જઈએ છીએ.

અમ્ર બિલ માઅરફ્ફ અને નહી અનિલ મુન્કર:

હવે આપણે તઅબ્બુદાત વિષે જાણીએ. અમ્ર બિલ માઅરફ્ફ અને નહી અનિલ મુન્કર એક સિક્કાની બે બાજુઓ છે. તે એવા ઈસ્લામી અલકામ છે કે જેમના કારણે સમાજમાં સુધાર આવે છે. અમ્ર બિલ માઅરફ્ફ એટલે ‘નેકીનો હુકમ કરવો’ અને નહી અનિલ મુન્કર એટલે ‘બદીથી રોકવા’. આ બન્ને વડે સમાજમાં પેદા થતી ખરાબીઓને મૂળમાંથી જ કાઢી દેવામાં આવે છે અને તેમને વધવા દેવામાં આવતી નથી કે જેથી તે સમાજમાં કેન્સરનું રૂપ ના લઈ લે. જે પદ્ધતિ ઈસ્લામે અપનાવી છે તે આ છે કે સમાજને નેકીનો હુકમ કરે અને બદીથી દૂર રાખીને ગુમરાહ થવા ન દે.

આ બન્ને એલકામની સાથે સાથે અલ્લાહના વલીઓ તવલ્લા અને તબર્રાને પણ બજાવી લાવે છે.

તવલ્લા અને તબર્રા:

તવલ્લા અને તબર્રા બન્ને પણ એક સિક્કાની બે બાજુઓ છે. તવલ્લા એટલે અલ્લાહ અને રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પસંદ કરેલા વલીઓ સાથે દોસ્તી રાખવી અને તેમનું આજ્ઞાપાલન કરવું. તવલ્લાના કારણે આપણે ઈમામ હુસૈન (અ.)ની સાથે કરબલાના બધા શહીદોની કુરબાનીઓને પણ યાદ કરીએ છીએ. આવી રીતે તવલ્લાનો અર્થ ફક્ત એ જ નથી કે અહલેબૈત (અ.)ની સાથે મોહબ્બત કરતા રહીએ, પરંતુ એ પણ છે કે તેમની સાથે વફાદારી કરીએ અને જે ઉદાહરણ તેમણે આપ્યાં છે તેમના ઉપર ચાલવાની કોશિશ કરીએ, જેમ કે, મૌલા અલી (અ.)એ કૂવાઓ અને બાગો વિકસાવ્યા તો આપણે પણ આવાં કાર્યો કરતા રહીએ, જેથી તવલ્લા પર સારી રીતે ચાલી શકીએ.

તબર્રા તવલ્લાનો વિરોધી છે. તબર્રા એટલે અલગ થઈ જવું, હાથ ઉઠાવી લેવા. સૌપ્રથમ અલ્લાહનો હુકમ છે કે આપણે શયતાનથી અથવા શયતાનનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી દરેક વસ્તુ અથવા વ્યક્તિથી અલગ થઈ જઈએ. કુરઆને મજીદમાં આપણને દરેક સમયના નબીએ કરેલા તબર્રાના દાખલા જોવા મળે છે. આપણે અલ્લાહના નેક બંદાઓ વિરુદ્ધ જે લોકો જુલ્મ અને બદી કરે છે તેમનાથી અલગ રહીએ. આવી રીતે અલગ રહેવાથી આપણે તેમના દુષ્કૃત્યોથી બચી જઈએ છીએ. જ્યારે ખરાબ લોકો ભૂલ કરે અને તેમને તેમની ભૂલ બતાવવા માટે આગળ આવીએ તે તબર્રા છે.

આ તમામ અહકામને બજાવી લાવવામાં જે મહેનત પડે છે, તેને જેહાદ કહેવામાં આવે છે.

જેહાદ:

જેહાદ એટલે સંઘર્ષ અથવા મહેનત. જે ભૂલ સામાન્ય રીતે કરવામાં આવે છે તે એ છે કે જેહાદનો ભાવાર્થ ફક્ત લડાઈ અથવા યુદ્ધ સુધી સીમિત કરી દેવામાં આવે છે. આ વાત હકીકત નથી.

આપણે જો કોઈ પણ કાર્યમાં મહેનત કરીએ કે જેના બદલામાં આપણને અલ્લાહની રજા મળી જાય તો તે મહેનતને જેહાદ તરીકે ગણાવી શકાય. આવી જ રીતે જો ઈસ્લામના દુશ્મનોના જુલ્મથી બચવા માટે, તેવા લોકો સામે યુદ્ધ કરવામાં આવે તો તે પણ જેહાદ છે.

દરેક ઈસ્લામી કાર્ય કે જેની પાછળ આપણે મહેનત કરવી પડે, દા.ત., હરામ ખાવાથી દૂર રહેવું, સમયસર નમાઝ પઢવી, વગેરે જેહાદ છે. પોતાનું લગ્ન જીવન ટકાવી રાખવા અને તેને સુખી રાખવા પાછળની એક-એક ક્ષણ સ્ત્રી માટે જેહાદ છે; મોમિનની રીતભાતમાં રહીને મઝહૂમની મદદ કરવામાં આવે તે પણ જેહાદ છે. અલ્લાહના વલીઓ ઉસૂલે દીન અને કુરૂએ દીનને મારફતની સાથે તેમના ઉપર ઈમાન ધરાવીને અમલ કરનાર હોય છે. આવા અલ્લાહના વલી હઝરત ઈમામ હુસૈન (અ.) ઉસૂલે દીન અને કુરૂએ દીનને કાયમ

કરવા માટે મક્કાથી કૂફા તરફ આગળ વધી રહ્યા છે. આ બાજુ ઈમામ હુસૈન (અ.)ને જનાબે મુસ્લિમ ઈબ્ને અકીલનો કાગળ મળે છે. જ્યારે આપ જનાબે મુસ્લિમ ઈબ્ને અકીલના મોકલેલા કાગળ પ્રમાણે મક્કાથી કૂફા તરફ આવી રહ્યા હતા, ત્યારે દુશ્મન ઓબૈદુલ્લાહ ઈબ્ને ઝિયાદે જનાબે હુસૈન ઈમામ હુસૈન (અ.)નો રસ્તો રોકવા મોકલ્યા. આવી રીતે ઈમામ હુસૈન કરબલામાં આવી ગયા.

હા, મોમિનીન અને મોમિનાત! હકના લશ્કરીઓનો કરબલામાં એક-એક રાત-દિવસ પસાર થતાં-થતાં નવમી મોહરમનો દિવસ આવી પહોંચ્યો. સાતમી મોહરમથી મૌલા હુસૈનના લશ્કર પર પાણી બંધ કરી દેવામાં આવ્યું. મૌલા હુસૈન તરફથી એક રાતની મહેતલ માંગવામાં આવી. સૂર્યાસ્ત પછી મૌલા હુસૈને પોતાના સહાબીઓને ભેગા કર્યા અને ફરમાવ્યું, “કાલે આશૂરાના દિવસે અલ્લાહના દુશ્મનો જંગ કરીને જ રહેશે. આ દુશ્મનો ફક્ત મારા જ ખૂનના પ્યાસા છે. હું તમો દરેકને અહીંથી જવાની ઈજાઝત આપું છું, માટે તમે બધા અહીંથી ચાલ્યા જાઓ. આ તમારા માટે સારું છે. હું બૈઅતની જવાબદારી તમારા ઉપરથી ઉઠાવી લઉં છું. આ રાતના અંધારાનો ફાયદો ઉઠાવી અહીંથી ચાલ્યા જાઓ.” તો તેઓએ જવાબ આપ્યો કે અમે આવું કદાપી નહીં કરીએ. શું અમે એટલા માટે અહીંથી ચાલ્યા જઈએ કે આપ શહીદ થઈ જાઓ અને અમે જીવતા રહી જઈએ. આવું અલ્લાહ ક્યારેય ન કરે. આ મૌલા હુસૈનના એવા આશિકો હતા કે જેઓ દીન ખાતર મૌલા હુસૈનના નામ પર જીવ કુરબાન કરવા માટે પણ તૈયાર હતા.

કાલે આશૂરાનો દિવસ હતો. ફક્ત એક જ દિવસ કરબલાવાળાઓ માટે બાકી હતો. મહેતલમાં મળેલી એક રાતનો પણ આ અલ્લાહવાળાઓ કેવો ફાયદો ઉઠાવે છે. આ અલ્લાહવાળાઓ ઈમામ હુસૈન (અ.) સાથે થયેલી ચર્ચા બાદ પોતપોતાના ખૈમામાં ચાલ્યા ગયા. બધા જ પોતપોતાના ખૈમાઓમાં ઈબાદતમાં તલ્લીન હતા. થોડી રાત પસાર થઈ હશેને મૌલા હુસૈનને ઈચ્છા થઈ કે ખૈમાઓમાં પોતાના અસ્હાબની હાલતની જાણકારી મેળવે. સૌથી પહેલાં આપે અન્સારના ખૈમાઓ જોવાનો ઈરાદો કર્યો અને આગળ વધ્યા. આપ પહેલાં હબીબ ઈબ્ને મઝાહિર કે જે બાળપણના મિત્ર હતા તેમના ખૈમાની નજીક આવ્યા. આપે જોયું કે હબીબ ઈબ્ને મઝાહિર હથિયાર બાંધીને તૈયાર બેઠેલા છે, જાણે કે તેમને હમણાં જ જંગમાં જવાનું ન હોય, ગુલામ સામે ઊભેલો છે. જ્યારે તેઓ કલામે પાકની તિલાવત કરી રહ્યા, તો ગુલામે કહ્યું, “આકા! ખિઝાબ લાવું?” હબીબ ઈબ્ને મઝાહિરે પોતાની દાઢી પર હાથ ફેરવીને કહ્યું, “હવે આ દાઢી ઈન્શાઅલ્લાહ, મૌલા હુસૈનની મદદમાં મારા લોહીથી રંગીન બનશે.” આ સાંભળીને આપની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં અને આપ આગળ વધ્યા, જનાબે ઝુહૈરના ખૈમા સામે આવ્યા. જનાબે ઝુહૈર અબૂ તમામાને પૂછી રહ્યા છે, “હવે કેટલી રાત બાકી છે?” અબૂ તમામાએ કહ્યું, “અડધી રાત બાકી છે.” ઝુહૈર ફરમાવે છે, “અરે, આ રાત કેટલી લાંબી છે. કોઈ રીતે પૂરી થતી જ નથી. જલ્દી જલ્દી સવાર પડે તો હું આકા ઉપર કુરબાન થઈ જાઉં.” આ સાંભળીને

ઈમામ હુસૈને ઝુલૈરના હકમાં દુઆ માગી. ત્યાર પછી આપ આગળ વધ્યા. મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજના ખૈમા પાસે પહોંચીને જોયું કે ઘરડા મુજાહિદ તૈયાર બેઠા છે, અને વારંવાર અલ્લાહથી દુઆ માગે છે કે યા અલ્લાહ! મને મૌલા હુસૈનની મદદ કરવામાં સફળ બનાવજે. ત્યાર પછી વહબના ખૈમાની તરફ ગયા તો ત્યાં પણ એ જ હાલત હતી કે વહબ પણ તૈયાર થઈને બેઠા છે.

અન્સારના ખૈમાઓ જોઈ લીધા પછી મૌલા હુસૈન પોતાના ખાનદાનના ખૈમાઓ તરફ આગળ વધ્યા. પહેલાં ઉમ્મે ફરવાના ખૈમાની નજીક આવ્યા. જોયું કે તેઓ પોતાના યતીમ બેટા કાસિમને જંગ માટે તૈયાર કરીને પોતાની સામે બેસાડ્યા છે, અને ફરમાવી રહ્યાં છે, “બેટા! તું મહૂમ બાપની નિશાની છે. ખૂબ મોહબ્બતથી તને ઉછેર્યો છે. મારા દિલમાં તારા માટે મોટી મોટી તમન્નાઓ હતી, પરંતુ હવે એ નથી રહી. હવે તો ફક્ત અલ્લાહની રાહમાં તને શહીદ થયેલો જોઉં એ જ માત્ર તમન્ના છે. તમારા કાકા હુસૈન દુશ્મનોમાં ઘેરાયેલા છે. જો તમારા બાપ જીવતા હોત તો પોતાના મઝલૂમ ભાઈની દરેક રીતે મદદ કરતા. હવે તમે આ ફરજને અદા કરો. જુઓ બેટા! કાલે જ્યારે આશૂરાનો દિવસ થાય તો પોતાના કાકા હુસૈનની મદદ કરવામાં પાછી પાની ન કરતા, અને મને કાલે જનાબે ફાતેમા ઝહરાની આગળ શરમિંદા ન કરતા.” માના આ શબ્દો સાંભળીને જનાબે કાસિમે કહ્યું, “અમ્મા! તમે બેફિકર રહેજો. એવું કઈ રીતે બની શકે કે આવા સમયમાં હું કાકાનો સાથ છોડી દઉં, જો કે તેમણે જ મને ખૂબ મોહબ્બતથી ઉછેર્યો છે. તમે સવાર તો પડવા દો, પછી તમે જોજો કે તમારો આ કમસીન બાળક હાશમી શુજાઅતના ગુણો બતાવીને કેવી રીતે પોતાની જાન કુરબાન કરે છે.” ભાભી અને ભત્રીજાની આ વાત સાંભળીને આપનું દિલ હચમચી ગયું. રડતાં રડતાં ત્યાંથી આગળ વધ્યા. હવે જનાબે ઝૈનબના ખૈમાની સામે આવ્યા. શું બયાન કરું? તે ખૈમાની પાસે આવીને ઈમામે મઝલૂમે કેવું મંઝર જોયું? જનાબે ઝૈનબ પોતાના બન્ને ફરઝંદોને સજાવીને બેઠાં છે અને ફરમાવી રહ્યાં છે, “અય મારા ફરઝંદો! અય જાફરે તૈયારના પૌત્રો! અય અલી (અ.)ના નવાસાઓ! કાલે આલે મોહંમદની કુરબાનીનો દિવસ છે. જો તમે મામા હુસૈન (અ.)ની મદદ કરવામાં રજા માત્ર જેટલી પણ આળસ કરી તો મારું દૂધ નહીં બક્ષું. દુશ્મનોના લશ્કરથી ડરતા નહીં. તમે તો અલીના નવાસાઓ છો. જાફરે તૈયારના પૌત્રો છો. એ અલી (અ.) કે જેમણે બદ્ર, ઓહદ, ખૈબર, ખંદક જેવા જંગ ફતેહ કર્યા હતા અને દરેક જંગમાં લશ્કરના અલમદાર રહ્યા હતા. આથી, જેમ બને તેમ આવતી કાલે મામા પર કુરબાન થઈ જજો. મોટું ન ફેરવતા.” માનું આ ફરમાન સાંભળીને બન્ને નાનાં બાળકો પોતાના હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યાં, “અય અમ્મીજાન! કાલે સવાર તો પડવા દો. પછી તમે જોજો કે તમારા આ બાળકો કેવી બહાદુરી અને શાનથી લડીને પોતાની જાન કુરબાન કરે છે. અમે અમારા મામાજાનની મોહબ્બતથી પરિચિત છીએ. તેથી મેદાનમાંથી પીછેહઠ નહીં કરીએ. જો અલ્લાહની મરજી હશે તો દુશ્મનોને હાશમી ખાનદાનની તાકાત બતાવી દઈશું. અમારા શરીરમાં નાના અલી અને દાદા જાફરે તૈયારનું ખૂન છે. આ સાંભળીને જનાબે ઝૈનબે બાળકોને પોતાના છાતીથી લગાવી દીધાં.

અને ફરમાવ્યું, “બાળકો! તમારી પાસેથી હું આવી જ ઉમ્મીદ રાખું છું.”

આ સાંભળીને મૌલા હુસૈનનું દિલ ભરાઈ આવ્યું. આગળ વધ્યા તો ઉમ્મે લયલાનો ખૈમો આવ્યો. ઉમ્મે લયલાએ પોતાના કડીયલ જવાન અલી અકબરને તૈયાર કરીને સામે બેસાડ્યા હતા. ખૂબ જ ધ્યાનથી ઉમ્મે લયલા પોતાના કડીયલ જવાનના ચહેરા સામે જોઈ રહ્યાં છે, અને કહી રહ્યાં છે કે અય બેટા! અય અલી અકબર! આવતી કાલે આ ચાંદ જેવો ચહેરો ધૂળમાં મળી જશે. એ સૂરત કે જે રસૂલલ્લાહના જેવી છે, એ ચહેરો કે જે ચાંદનીની જેમ ચમકી રહ્યો છે. બેટા! હું તો ઈચ્છતી હતી કે તમારા નિકાલ કરાવીશ. ચાંદ જેવી દુલ્હન લાવીશ, પરંતુ ક્યાં ખબર હતી કે મારી અઢાર વર્ષની કમાણી કરબલાના મેદાનમાં આશૂરાના દિવસે ધૂળમાં મળી જશે. અલ્લાહ કોઈ માને આવો સમય ન બતાવે, કે જેવો સમય તમારી દુખિયારી મા પર આવ્યો છે. તમારા બાબા દુશ્મનોમાં ઘેરાયેલા છે. હવે જાન આપવા સિવાય કોઈ ચારો નથી. બેટા! તૈયાર થઈ જાઓ. ઓલાદ એ દિવસના માટે હોય છે કે માબાપ પર કોઈ મુસીબત આવી પડે તો તેનો બહાદુરીથી મુકાબલો કરે, અને બેટા! તમે તો જવાન છો, બેટાની ફરજ છે કે ઝઈફે બાપની મદદ કરે. આ સાંભળીને કડીયલ જવાન અલી અકબરે અરજ કરી, “અમ્મીજાન! તમે ચિંતા ન કરો. મારી નજરમાં યઝીદના લશ્કરનું કોઈ મહત્ત્વ નથી. આપણે એ છીએ કે જેમની તલવારનો સ્વાદ જમાનો ચાખી ચૂક્યો છે, આપણે એ છીએ કે જેમણે મોટા મોટા જંગો ક્ષણવારમાં જીતી લીધા છે. તેમની શું તાકાત કે તેઓ મારો મુકાબલો કરે. અમારી તલવારો જ્યારે નીકળશે તો એ લોકો દોડતા નજરે પડશે. હજુ સવાર તો પડવા દો. કોની મજલ છે કે બાબાની તરફ નજર પણ કરે.” મૌલા હુસૈન મા અને બેટાની આવી વાતો સાંભળીને રડી પડ્યા.

છેવટે, એક ખૈમાની પાસે આવ્યા. આ ખૈમો પોતાના ભાઈ અબ્બાસનો હતો કે જે મૌલા હુસૈનના લશ્કરના અલમદાર હતા. હઝરત અબ્બાસ અલમદાર પોતાના ખૈમામાં બેઠા બેઠા તલવારની ધાર કાઢી રહ્યા છે, અને એક ખૂણામાં ઉમ્મે કુલસૂમ બેઠાં બેઠાં રડી રહ્યાં છે. આપ તરત જ ઊભા થયા. બહેનની પાસે ગયા અને પૂછ્યું, “બહેન! રડવાનું શું કારણ છે? હજુ તો અમે બધા જીવતા છીએ. અલી અકબર મોજૂદ છે, કાસિમ છે, આકા હુસૈન મોજૂદ છે, આખું લશ્કર છે, પછી રડવાનું કારણ શું છે?” ઉમ્મે કુલસૂમે માથું ઊંચું કર્યું. પહેલાં ભાઈ અબ્બાસ પર એક નજર કરી અને પછી કહેવા લાગ્યાં, “ભૈયા! તમે જાતે ઈન્સાફ કરો, હું કેટલી બધી બદનસીબ છું. આવતી કાલે આલે મોહંમદની કુરબાનીનો દિવસ છે. દરેક બીબી પોતપોતાની ઓલાદને મારા મઝલૂમ ભાઈ હુસૈન પર કુરબાન કરશે. ઉમ્મે ફરવા કાસિમને કુરબાન કરશે, ઉમ્મે લયલા અલી અકબરને, રૂબાબ અલી અસગરને, બહેન ઐનબ પોતાના બન્ને નાના નાના ફરઝંદોને ફિદા કરશે, પરંતુ ભાઈ અબ્બાસ! હું કેટલી બદનસીબ છું કે મારે કોઈ ફરઝંદ નથી કે જેથી પોતાના ભાઈ હુસૈન પર ફિદા કરું. હું મારી આ કમનસીબી પર જેટલું રડું એટલું ઓછું છે.” આ સાંભળીને હઝરત અબ્બાસ (અ.) જોશમાં આવી

ગયા અને કહ્યું, “અય બહેન! શા માટે દુઃખી થાઓ છો? જો કોઈ ફરજંદ નથી તો શું થઈ ગયું? અબ્બાસ તો હાજર છે ને. આવતી કાલે તમે શોખથી મને હુસૈનનો ફીદિયો બનાવજો.” આ સાંભળીને ઉમ્મે કુલસૂમના ચહેરા પર ખુશી આવી ગઈ, પરંતુ મૌલા હુસૈન જનાબે ઉમ્મે કુલસૂમ અને ભાઈ અબ્બાસની આવી દર્દભરી વાતો સાંભળીને પોતાની જાત પર કાબૂ ન રાખી શક્યા. ખૈમામાં તશરીફ લાવ્યા અને ઉમ્મે કુલસૂમને ગળે લગાવીને લાંબા સમય સુધી રડતા રહ્યા.

أَلَا لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
 أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા ૧૦, આયત-૬૨)

“જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયતમાં અલ્લાહના વલીઓની વાત કરવામાં આવી છે કે તેમને દુનિયાથી પરદે થયા પછી ક્યામતના દિવસે કોઈ પણ પ્રકારનો ડર નહીં હોય, અને તેઓ જરા પણ દુઃખી નહીં થાય. કારણ કે જેણે દુનિયામાં પોતાના બધા મામલા અલ્લાહના હવાલે કર્યા હોય, જેણે દુનિયામાં પોતાની દરેક પરિસ્થિતિમાં અલ્લાહને જ મદદગાર બનાવ્યો હોય, અલ્લાહ પર યકીન રાખ્યું હોય, અને અલ્લાહના દરેક ફેસલા પર ખુશીની સાથે અડગ રહ્યા હોય, તો પછી તેમને દુનિયામાં કોઈ પણ પ્રકારનું દુઃખ કે ડર શાનો હોય? આ વાતને સ્પષ્ટ કરતાં સૂરા અલ્કાફ, સૂરા-૪૬, આયત-૧૩માં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“જેઓ કહે છે કે અમારો રબ અલ્લાહ છે, પછી તેઓ અડગ રહે છે, તો તેમના ઉપર ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયત અલ્લાહના વલીઓની સિક્ત વર્ણવે છે કે તેઓ દરેક પરિસ્થિતિમાં પોતાનો રબ અલ્લાહને જ માને છે, અને તેના પર હંમેશાં અડગ રહે છે, અને આ વાતથી તેઓ ક્યારેય ગાફિલ થતા નથી, એ જ કારણે ક્યામતના દિવસે તેમને ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

તો આજના ખુલ્લામાં આપણે અડગતા વિષે જાણીશું.

સૌપ્રથમ આપણે અડગતા શું છે તે જાણવું જરૂરી છે, કારણ કે તેને ઊંડાણથી નહીં સમજીએ તો આપણે ભૂલ કરી નાખીશું, અને જીદીલાપણાને આપણે અડગતા માની લઈશું.

અડગતા એટલે આપણે અલ્લાહ, તેના રસૂલ અને આલે રસૂલની વાતોને જાણીને તેના પર અમલ કરીએ, અને તેના પર સતત ચાલતા રહીએ. જો તે સમયે કોઈ ગુમરાહ આવીને આપણને ગુમરાહી તરફ લઈ જવા માગે ત્યારે આપણે તેને કહી દઈએ કે અમે તારી વાત માનવાના નથી, અને પછી સત્ય વાત તરફ સતત ચાલતા રહીએ, તેને અડગતા કહેવાય. અને આનાથી ઊલટું, આપણે અલ્લાહ, તેના રસૂલ અને આલે રસૂલની વાતો સિવાય આપણી ઘડી કાઢેલી વાતો પર કાયમ રહીએ, અને આપણે કહીએ કે અમે જેવા છીએ તેવા બરાબર છીએ, અમે તમારી વાત માનવાના નથી તો આ અડગતા નથી, પણ જેહાલત અને જિદીલાપણું છે. દીન પર સાચી રીતે અડગ રહેનારા મોમિનોને અલ્લાહ હંમેશાં સિરાતે મુસ્તકીમ પર સાબિતકદમ રાખે છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા ઈબ્રાહીમ, સૂરા-૧૪, આયત-૨૭માં ફરમાવે છે:

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ

“અલ્લાહ તઆલા મોમિનોને દુનિયા અને આખરતના જીવનમાં અડગ રહેનાર કોલ પર સાબિતકદમ રાખશે.”

ઈબ્ને અબ્બાસથી રિવાયત છે કે આ આયતમાં સાબિતકદમ રહેવાથી મુરાદ મૌલા અલી (અ.)ની વિલાયત છે. અડગ રહેવાનો ફાયદો શું છે તે વિષે અલ્લાહ તઆલા સૂરા જિન્ન, સૂરા-૭૨, આયત-૧૬માં ફરમાવે છે:

وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا

“અને (અય રસૂલ! આપ એ પણ કહી દો) કે જો તેઓ તરીકત પર અડગ રહેશે તો અમે જરૂર તેમને પુષ્કળ પાણી પિવડાવીશું.”

રાવીએ આ આયત વિષે ઈમામ મોહમ્દ બાકિર (અ.)ને પૂછ્યું તો આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “اسْتَقَامُوا (તેઓ અડગ રહ્યા)થી મુરાદ અલી ઈબ્ને અબી તાલિબ (અ.) અને આપની ઓલાદમાંથી ઔસિયાની વિલાયત પર અડગ રહેવું છે, અને તેમના હુકમો તથા તેમની મનાઈ કરેલી બાબતમાં તેમની ઈતાઅતને કબૂલ કરવી છે, અને لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً غَدَقًا (અમે જરૂર તેમને પુષ્કળ પાણી પીવડાવીશું)નો અર્થ એ છે કે અમે તેમના દિલોમાં ઈમાનનું પાણી ભરી દઈશું, અને الطَّرِيقَةِ (તરીકત) એટલે અલી ઈબ્ને અબી તાલિબ અને તેમની પાક આલની વિલાયત.”²⁸

28 તફસીરિ બુરહાન, સૂરા જિન્ન, સૂરા-૭૨, આયત-૧૬ની તફસીરમાંથી

આ હદીસ બયાન કરે છે કે મૌલા અલી (અ.) અને તેમની આલની વાતો પર અડગ રહેવાથી, અને તેમની વિલાયત દિલમાં કાયમ રાખવાથી, અલ્લાહ તઆલા આપણને ઈમાનના ભરપૂર પાણીથી સયરાબ કરશે, અને અલ્લાહ તઆલા આ તરીકત પર સાબિત કદમ રાખશે, એટલે કે મૌલા અલી (અ.)ની વિલાયત પર કાયમ રાખશે. અને આવા મોમિનો લોકોથી આશા છોડીને અલ્લાહથી જ આશા રાખે છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા આલે ઈમરાન, સૂરા-૩, આયત-૧૪૭માં ફરમાવે છે:

وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا
عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾

“અને તેમણે તો તેના સિવાય કોઈ વાત કહી નથી કે, અય અમારા રબ! તું અમારા ગુના માફ કરી દે, જ્યારે કે અમે તો અમારા મામલામાં ઈસ્રાફ કરનારા છીએ, અને તું અમારા કદમ અડગ બનાવી દે, અને તું કાફિરોની કોમ સામે અમારી મદદ કર.”

આ આયત બયાન કરે છે કે આવા મોમિનો અલ્લાહથી આશા રાખે છે, અને હંમેશાં દુઆ માગતા રહે છે કે, અય અલ્લાહ! અમારા ગુના માફ કરજે, અમારા કદમને હંમેશાં સાબિતકદમ રાખજે. પછી તેઓ જે બાબતો ફર્જ કરવામાં આવી છે તેનાથી ક્યારેય પણ ગાફિલ થતા નથી. એ જ કારણે દુનિયાથી પરદે થયા પછી તેમને ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે. અને અલ્લાહ આવા વલીઓને જન્નતની ખુશખબરી આપે છે. જેના વિષે કુરઆને મજીદમાં અલ્લાહ તઆલા સૂરા ફુરસિલત, સૂરા-૪૧, આયત-૩૦માં ફરમાવે છે:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا
بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾

“બેશક, જેમણે કહ્યું અલ્લાહ અમારો રબ છે, પછી જેઓ તેના પર અડગ રહ્યા, તેમના ઉપર ફરિશ્તાઓ નાઝિલ થાય છે (અને કહે છે) કે તમે ડરો નહીં અને દુઃખી થાઓ નહીં, અને એ જન્નતથી ખુશ રહો કે જેનો તમારાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો છે.”

રાવી કહે છે કે મેં હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)ને અલ્લાહ અઝઝ વ જલ્લના આ કોલ ‘الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا’ (જેમણે કહ્યું અલ્લાહ અમારો રબ છે પછી તેઓ અડગ રહ્યા) વિષે પૂછ્યું. તો હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું:

اسْتَقَامُوا عَلَى الْأَيْمَةِ وَاحِدٍ بَعْدَ وَاحِدٍ - تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا
بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ

“તેઓ એક ઈમામ પછી બીજા ઈમામ પર અડગ રહે છે તો ફરિશ્તાઓ તેમના પર નાજિલ થાય છે અને કહે છે કે તમે ડરો નહીં અને દુઃખી પણ ન થાઓ, અને તમને એ જન્નતની બશારત આપવામાં આવે છે જેમનો તમારાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો છે.”²⁹

આ હદીસ બયાન કરે છે કે જે લોકો પોતાના દરેક મામલામાં કહે છે કે અમારો રબ તો અલ્લાહ જ છે, અને એક ઈમામ પછી બીજા એમ દરેક માઅસૂમ ઈમામની વિલાયત પર પોતાનું ઈમાન કાયમ રાખે છે, તો આવા લોકો અલ્લાહના વલીઓ છે.

આવા લોકો પર ખુશખબરી આપવા માટે અલ્લાહના ફરિશ્તાઓ નાજિલ થાય છે, અને તેઓ કહે છે કે તમારે હવે ડરવાની કે દુઃખી થવાની જરૂર નથી. જ્યાં સુધી આપણે દીન પર અડગ રહીએ, સમજી લેવાનું કે આપણી મદદ માટે અલ્લાહના ફરિશ્તા નાજિલ થાય છે, અને એ બશારત પણ આપે છે કે, જે જન્નતનો તમારાથી વાયદો કરવામાં આવ્યો છે, તે જન્નત અલ્લાહે તમને અતા કરી છે અને તેમાં તમે ખુશીથી રેહશો.

કોઈ માણસ અલ્લાહને જ પોતાનો રબ માને તો તેના પર કેટલાંક કાર્યો કરવાં લાજિમ થઈ જાય છે. તેના વિષે મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

وَقَدْ قُلْتُمْ رَبُّنَا اللَّهُ فَاسْتَقِيمُوا عَلَى كِتَابِهِ، وَعَلَى مِنْهَا جِأْمَرُهُ، وَعَلَى الطَّرِيقَةِ الصَّاحِحَةِ مِنْ عِبَادَتِهِ، ثُمَّ لَا تَمُرُّوا مِنْهَا، وَلَا تَبْتَدِعُوا فِيهَا، وَلَا تَخَالِفُوا عَنْهَا.

“જ્યારે તમે કહી દીધું કે અમારો રબ અલ્લાહ જ છે, તો હવે તમે તેની કિતાબ અને તેની શરીઅતના રસ્તા તથા તેની ઈબાદતના નેક રસ્તા પર અડગ રહો, અને પછી તેનાથી ન ભાગો, અને ન તેમાં બિદઅતો પેદા ન કરો, કે ન તેના વિરુદ્ધ ચાલો.”³⁰

આ હદીસ બયાન કરે છે કે જ્યારે બંદો કહે છે કે અલ્લાહ જ મારો રબ છે તો પછી અલ્લાહના તમામ હુકમોને તસ્લીમ કરવા પડે, જેમ કે, અલ્લાહની કિતાબ, તેની શરીઅત, અને તેની ઈબાદત જેવા હુકમો પર અમલ કરવો પડે. અલ્લાહને પોતાનો રબ માનવો એટલે રસૂલલ્લાહ (સ.) દ્વારા નાજિલ થયેલી અલ્લાહની વહી પર સંપૂર્ણ ઈમાન રાખવું અને તે પ્રમાણે અમલ કરવો. એ દરેક વહી અને આપના હુકમો પર અમલ કરવામાં આવે ત્યારે આપણે અલ્લાહને રબ માન્યો તેમ કહેવાય. અને કલામે પાકમાં મરતા દમ સુધી અલ્લાહને પોતાનો રબ માનવા પર અડગ રહેવાની વાત કરવામાં આવી છે. તે વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

فَقَدْ قَالَهَا أَنَاسٌ مِنَ النَّاسِ ثُمَّ كَفَرُوا أَكْثَرُهُمْ، فَمَنْ قَالَهَا حَتَّى يَمُوتَ فَهُوَ مِمَّنْ اسْتَقَامَ عَلَيْهَا

29 અલ કાફી, જિલ્દ-૧, સફહા-૨૨૦

30 નહજુલ બલાગા, ખુન્ના-૧૭૬

“ઘણા લોકોએ કહ્યું કે અલ્લાહ અમારો રબ છે, પણ પછી મોટા ભાગના કાફિર થઈ ગયા, પરંતુ જે કહે કે “અલ્લાહ અમારો રબ છે” એટલે સુધી કે તેને મોત આવી જાય, તો તે એવા લોકોમાંથી છે કે જે તેના પર અડગ રહેનારા છે.”³¹

આ હદીસ બયાન કરે છે કે ફક્ત જબાનથી લાઈલાહા ઈલ્લાહલાહ કહી દેવું કાફી નથી, પરંતુ લાઈલાહા ઈલ્લાહલાહને મરતા દમ સુધી જીવવું જરૂરી છે.

ઘણા લોકો એવા હોય છે જે કહે છે અમારો રબ અલ્લાહ છે પરંતુ તેઓ અલ્લાહના હુકમોને કબૂલ કરતા નથી. પરંતુ અલ્લાહનો સાચો બંદો તો એ છે કે જે છેલ્લા શ્વાસ સુધી અલ્લાહને પોતાનો રબ માને અને તેના પર અડગ રહે, અને હંમેશાં પોતાનાં કાર્યોમાં અલ્લાહનો ઝિક્ર કરતો રહે છે. ઝિક્ર એટલે દરેક કાર્ય કરતી વખતે અલ્લાહ મને જોઈ રહ્યો છે તેવી સભાનતા. તો આ ઝિક્રની અડગતા વિષે હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

الذِّكْرُ مَقْسُومٌ عَلَى سَبْعَةِ أَعْضَاءٍ: اللِّسَانُ وَالرُّوحُ وَالنَّفْسُ وَالْعَقْلُ وَالْمَعْرِفَةُ وَالسِّرُّ وَالْقَلْبُ

ઝિક્ર સાત અંગો પર વહેંચાયેલો છે: જીભ, રૂહ, શ્વાસ, અકલ, મારેફત, મન, દિલ.

وَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا يَحْتَاجُ إِلَى الْإِسْتِقَامَةِ

અને આ સાતે સાત અંગ મોહતાજ છે અડગતાના.

(આ સાતે સાત અવયવોની વિગત બતાવી છે)

فَأَمَّا اسْتِقَامَةُ اللِّسَانِ فَصِدْقُ الْإِقْرَارِ

સત્યનો ઈકરાર કરવામાં સચ્ચાઈ હોય તો તે જીભની અડગતા છે,

وَاسْتِقَامَةُ الرُّوحِ صِدْقُ الْإِسْتِغْفَارِ

અને અલ્લાહથી મગફરત માગવામાં સચ્ચાઈ હોય તો તે રૂહની અડગતા છે,

وَاسْتِقَامَةُ النَّفْسِ صِدْقُ الْإِعْتِزَارِ

અને આપણે જેનાથી ભૂલ કરી હોય તેની અથવા અલ્લાહની સાચા મનથી માફી માગવી તે શ્વાસની અડગતા છે,

وَاسْتِقَامَةُ الْعَقْلِ صِدْقُ الْإِعْتِبَارِ

આપણો અલ્લાહ પર સાચો ભરોસો હોય તો તે બુદ્ધિની અડગતા છે,

وَاسْتِقَامَةُ الْمَعْرِفَةِ صِدْقُ الْإِفْتِخَارِ

આપણે સાચા અર્થમાં અલ્લાહ પર, તેના રસૂલ પર અને માઅસૂમ ઈમામો પર, મોમિન જાત પર અને આપણી રૂહ પર સ્વાભિમાન રાખીએ તો મારેફતની અડગતા મળે છે.

દા.ત. આપણી કોમમાં કોઈ ઝાલિમ આવીને આપણને ગુમરાહ કરે ત્યારે આપણે એ ઝાલિમની સામે ન ઝૂકીએ, તો તે મારેફતની અડગતા કહેવાય.

وَاسْتِقَامَةُ السِّرِّ السُّرُورُ بِعَالَمِ الْأَسْرَارِ

રહસ્યોની દુનિયામાં આપણને આનંદ મળે તો તે મનની અડગતા છે.

وَاسْتِقَامَةُ الْقَلْبِ صِدْقُ الْيَقِينِ

અને યકીન સાચું હોય ત્યારે દિલની અડગતા મળે છે.

وَمَعْرِفَةُ الْحَبِّارِ

અને અલ-જબબાર અલ્લાહની સાચી મારેફતથી પણ દિલને અડગતા મળે છે.”³²

મોમિન હંમેશાં અલ્લાહની યાદ કાયમ રાખે છે, પણ તેના માટે જરૂરી છે કે તેના સાત અંગોને સમજે અને તેના પર અડગ કઈ રીતે રહી શકે તે બધી વાતોને સમજીને અમલમાં મૂકે તો જ અડગતા પર કાયમ રહી શકશે.

આવી અડગતા પર કાયમ રહેવાના દાખલા ઈસ્લામની તારીખમાં જોવા મળે છે; જેમ કે, જંગે ઓહદમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)ને સાથ આપનારા અડગતા પર બરકરાર હતા; ખૂમે ગદીરમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)ની વાત પર લબ્બૈક થઈને સાચી રીતે તસ્લીમ કરનારા અડગતા પર હતા; કરબલામાં નવમી મોહર્રમે મૌલા હુસૈને દીવો હોલવી દીધો અને પછી ફરમાવ્યું કે તમે જાણી લો કે કાલે કતલ થવાનો દિવસ છે, જેને જવું હોય તે આ અંધારામાં જઈ શકે છે. જવાવાળા જતા રહ્યા પણ જે અડગતા પર હતા તે બધા ઈમામને સાથ આપવા રોકાઈ ગયા, એટલે સુધી કે પોતાનું બધું જ કુરબાન કરવા અને દીન માટે મરી મીટવા તૈયાર થઈ ગયા, પણ

32 જામેઉલ અહાદીસ, જિલ્દ-૧૫, સફહા-૩૭૦, હદીસ-૧૧૮૪

અડગતાથી જરા પણ પાછી પાની ન કરી. એક એક શહીદને જુઓ, ઘરડા હોય તો પણ જવાનની જેમ જંગ કરે છે. આ કઈ તાકાત હતી તેમની પાસે? અડગતાની. ઈમામ હુસૈન (અ.)ના સાથીઓને અડગ રહેવાનો ફાયદો એ થયો કે દસમી મોહર્રમની સવાર થઈ તો એક ગેબી અવાજે બશારત આપી કે અય અલ્લાહના લશ્કરીઓ! હવે કમર બાંધીને તૈયાર થઈ જાઓ.

અલ્લાહ, તેના રસૂલ અને ઈમામો પર ઈમાન લાવનારા અને જે સૌથી વધારે દીન પર અડગ રહેવાવાળા છે, તેઓ કરબલાવાળા છે કે જેમને દુનિયા પછી ન તો ડર હશે અને ન તો તેઓ દુઃખી હશે. એમાંથી જ એક અલ્લાહના વલી મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજ અને તેમના ફરઝંદ હતા કે જેમણે દીન અને દીનના સરદારની સહાયતામાં અજોડ અડગતા બતાવી હતી.

તારીખમાં લખેલું છે કે મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજએ ઈમામ હુસૈન (અ.)ની પાસે જઈ રજા માગી. જનાબે મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજ કૂફાના નામચીન બહાદુર, પરહેઝગાર અને ઈબાદત કરનારાઓની પ્રથમ હરોળના ઝાહિદ, આબિદ, વાતમાં પાકા, અકીદામાં અજોડ અને મોહિબ્બે આલે મોહંમદ હતા. ઈસ્લામની મદદ કરવામાં હિસ્સો લઈ ચૂક્યા હતા. રસૂલલ્લાહ (સ.)ની સાથે રહીને પણ કાફિરોથી જંગ કરી ચૂક્યા હતા. અને તેઓમાં પણ શામેલ હતા કે જેમણે ઈમામ હુસૈન (અ.)ને કાગળો લખ્યા હતા. જનાબે મુસ્લિમ ઈબ્ને અકીલ અને જનાબે હાનીને શહીદ કરી દેવામાં આવ્યા તો જનાબે મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજ થોડા દિવસ પછી પોતાની અહલોઅયાલ સાથે ઈમામ હુસૈન (અ.)ની ખિદમતમાં હાજર થયા. જ્યારે ઈમામ હુસૈને શબે આશૂર છેલ્લી રૂખ્સતમાં પોતાની બૈઅત ઉઠાવી રહ્યા હતા, ત્યારે કહ્યું, “જાઓ ! તમે ચાલ્યા જાઓ.” તો મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજ પહેલા માણસ હતા જેઓ ઊભા થઈને કહેવા લાગ્યા, શું અમે આપને આ હાલતમાં મૂકીને જઈએ, અને અલ્લાહના દુશ્મનો તમને ઘેરી રાખે? આવું તો ક્યારેય ન બને. અને જો અમે આવું કરીશું તો અલ્લાહ અમને ક્યારેય રહેમતની નજરે નહીં જુએ. હું તો એમની સાથે ત્યાં સુધી નેઝાથી લડીશ કે જ્યાં સુધી નેઝો તૂટી ન જાય, ત્યાં સુધી એમની સાથે તલવારથી લડીશ કે જ્યાં સુધી તલવારની પકડ મારા હાથમાં હશે, અગર મારી પાસે કોઈ હથિયાર ન રહ્યું તો પછી હું એમના ઉપર પથ્થર વરસાવીશ, મરતા દમ સુધી આપનો સાથ નહીં છોડું.” જુઓ તો ખરા! ઈમામ પ્રત્યે કેટલી મોહબ્બત હતી. અને મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજએ એવું કરી પણ બતાવ્યું. ખૂબ ઝઈફ હોવા છતાં, તેમણે કરબલાના મેદાનમાં ખૂબ જ ઈમાની શક્તિ અને તાકાતનું પ્રદર્શન કર્યું. ઘણા યઝીદીઓને જહન્નમના હવાલે કરી દીધા. જ્યારે તેઓ જખ્મી થઈને ઘોડા પરથી નીચે પડ્યા તો ઈમામને મદદ માટે અવાજ આપ્યો. ઈમામ હુસૈન હબીબ ઈબ્ને મઝાહિરને સાથે લઈને જનાબે મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજની પાસે આવ્યા. જોયું કે થોડોક જ જીવ બાકી છે. ઈમામે ફરમાવ્યું, “મુસ્લિમ! તમોએ હક અદા કરી દીધો. અલ્લાહ તમારા ઉપર રહેમત મોકલે. તમે જાઓ. અમે પણ તમારી

પાછળ પાછળ આવીએ છીએ.” હબીબ ઈબ્ને મઝાહિર મુસ્લિમની નજીક આવ્યા અને કહ્યું, “મુસ્લિમ! તમને જન્નતની બશારત આપું છું.” જનાબે મુસ્લિમે ખૂબ જ ધીમા અવાજમાં કહ્યું, “હબીબ! તમે પણ આ મર્તબા પર પહોંચો એવી મારી દુઆ છે.” હબીબે કહ્યું, “અય મુસ્લિમ! જો કે હું પણ તમારી પાછળ આવી રહ્યો છું, છતાં પણ અય મુસ્લિમ! આખર સમયે કઈ વસીયત કરવી હોય તો કહો.” મુસ્લિમે કહ્યું કે મારી વસીયત એ છે કે આકાની મદદ કરવાથી હાથ ન ઉઠાવી લેતા. કેવા વફાદાર હતા ઈમામના સાથીદાર કે મરતા પહેલાં હુસૈન (અ.)ની મદદ કરવાની વસીયત કરતા જાય છે! ઈમામ હુસૈન (અ.) ઉપર એ વખતે શું વિત્યું હશે? મૌલા પોતાનું કાળજું પકડીને બેઠા છે. મલકુલ મૌતે પોતાની ફરજ અદા કરી. ગુલામ, વફાદારીની દાદ આપીને દુનિયાથી વિદાય થઈ ગયા. ગુલામનું માથું, આકાની સાથળ. હું નથી જાણતો કે હુસૈન (અ.)એ પોતાની સાથળ ઉપરથી મુસ્લિમનું સર કેવી રીતે ખસેડ્યું હશે. છેવટે મુસ્લિમની લાશ લઈને આવ્યા. બધાએ મુસ્લિમનો ગમ કર્યો. હુસૈન (અ.) એક બાજુ ઊભેલા હતા. જોયું કે ખૈમાગાહમાંથી એક નાની ઉંમરનું બાળક નીકળ્યું. માથા ઉપર નાનકડો અમામો, ખભા ઉપર નાનકડી ચાદર, કમરમાં તલવાર લગાવેલી હતી. બાળકની એ હાલત છે કે તલવાર જમીન ઉપર લીટી દોરતી જાય છે ને તે ઝડપથી મેદાનની તરફ દોડતું જઈ રહ્યું છે. હુસૈન (અ.)એ જોતાંની સાથે જ અવાજ આપ્યો, “હબીબ! આ કોનું બાળક છે? ખૈમાગાહમાંથી નીકળીને ક્યાં જઈ રહ્યું છે? જરા તેને રોકો. જુઓ તો મેદાનમાં તીરોનો વરસાદ થઈ રહ્યો છે, દરેક બાજુએ દુશ્મનો કતલ કરવા માટે તૈયાર ઊભેલા છે. એવું ન બને કે આ નિર્દોષ બાળક માટીમાં મળી જાય.”

હબીબ ઈબ્ને મઝાહિરે આગળ વધીને બાળકને રોક્યું. બાળકે મેદાનમાં જવા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ હબીબ તેને લઈને ઈમામ હુસૈન (અ.)ની ખિદમતમાં હાજર થયા. ઈમામે મોહબ્બતના જોશથી બાળકને ગળે વળગાડી દીધું. હુસૈન (અ.)એ ફરમાવ્યું, “મારા લાલ! તું કોનો દીકરો છે? અને ક્યાં જઈ રહ્યો છે? બેટા! આ મુસીબતના મેદાનમાં તારે વળી શું કામ છે?” અરજ કરી, “મૌલા! હું મુસ્લિમ ઈબ્ને અવસજનો ફરઝંદ છું. હવે હું મેદાનમાં આપના કદમોમાં સર કુરબાન કરવા જઈ રહ્યો છું. ઘણી વાર થઈ, મારા બાબાનો કોઈ સંદેશો પણ નથી આવ્યો. અલ્લાહ જાણે મારા બાબા પર શું વિત્યું હશે.” ઈમામે ફરમાવ્યું, “મારા લાલ! પાછો ચાલ્યો જા. એવું ન થાય કે ઘરથી તારું નીકળવું તારી માના દિલ ઉપર અસહ્ય બની ગયું હોય.” આ સાંભળતાની સાથે જ બાળકે અદબપૂર્વક પોતાના બન્ને હાથ જોડીને અરજ કરી, “મૌલા! આપ આ શું ફરમાવી રહ્યા છો? આકા! આ તલવાર કમરમાં કોણે બંધાવી છે? આ અમામો માથા ઉપર કોણે બંધાવ્યો છે? આ બખ્તર મને કોણે પહેરાવ્યું છે?” ઈમામની આંખોમાં આંસુ આવી ગયાં. અલ્લાહ અલ્લાહ! આ મારી ગુર્બત અને બેકસી કે હવે સ્ત્રીઓ પણ પોતાનાં બાળકોને શણગારીને મેદાનમાં મોકલી રહી છે!

આંસુ રોકીને આપે ફરમાવ્યું, “બેટા! જાઓ, પાછા જાઓ, મારા લાલ! હું તમારા બાબાના સિરહાનાથી

પાછો આવી રહ્યો છું. બેટા! તમારા બાબા રાહે ખુદામાં કામ આવી ગયા. તમારી માના માટે આ ગમ કંઈ ઓછો છે? હવે તેને તમારો ગમ ન આપો.” કમસીન બાળકે મૌલાની વાતચીત સાંભળીને ક્લેજું પકડી લીધું. એક તરફ યતીમીનો ગમ, બીજી તરફ મેદાનમાં જવાની રજા ન મળવાનું દર્દ. બાળક વિચારવા લાગ્યું, અલ્લાહ! શું મારું નસીબ જ આવું છે કે નથી રહ્યો માથા ઉપર બાબાનો સાયો કે નથી મળતી મેદાનમાં જવાની રજા કે મારું સર કપાવીને રાહે ખુદામાં સર બુલંદ કરું અને મારી માનું દિલ રાજી કરું. બાળક હજુ તો આવા વિચાર કરી રહ્યું હતું તેવામાં ખૈમાના દરવાજેથી આવાજ આવ્યો, મૌલા! એક બેવાનો હદીયો છે, રદ ન કરશો. આકા! તેને તમારા અસગરનો ફિદીયો સમજજો. આકા! આ મારી છેલ્લી તમન્ના છે, તેને પાયમાલ ન થવા દેજો. અય ફાતેમાના લાલ! આ કનીઝની મુરાદ પૂરી થવા દેજો. હું મારી આંખોથી મારા લાલને ખૂનમાં નાહેલો જોઈ લઉં.” મૌલાએ દિલ ઉપર કાબૂ મેળવ્યો અને આંસુઓને રોકી લીધાં. બાળકને રજા આપી. ખુદા જાણે છે કે હુસૈન (અ.) એ કેવા દિલથી રજા આપી હશે. મૌલાના દિલ ઉપર શું વિત્યું હશે? મેદાનમાં મુસ્લિમનો લાલ, પડદાની પાછળ મુસ્લિમના બેવા. મા, બેટાની આખરી ખબરની રાહ જોઈ રહી છે.

એટલામાં તો કોઈએ એક બૂમ પાડી, અય મુસ્લિમના બેવા! લો, તમારી ગોદ ઊંજડી ગઈ. તમારી તમન્ના પૂરી થઈ ગઈ. તમારો લાલ મેદાનમાં કામ લાગી ગયો. હુસૈન (અ.) તમારા લાલની મય્યત લઈને આવે છે. હું નથી જાણતો કે મુસ્લિમના પત્નીએ આંસુ વહાવ્યા કે પછી શુકનો સજ્દો કર્યો. પરંતુ હા, વાતાવરણમાં એ તાસીર જરૂર રહી ગઈ કે આજે પણ આપણી મા-બહેનો મુસ્લિમના લાલનું માતમ કરી રહી છે, અને કયામત સુધી કરતી રહેશે.

أَلَا لَعَنَتُ اللَّهُ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
 أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٢﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત ૬૨)

“જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયતમાં અલ્લાહના વલીઓની ક્યામતના દિવસની પરિસ્થિતિનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે કે તેઓને ક્યામતના દિવસે કોઈ પણ પ્રકારનો ડર કે દુઃખ નહીં હોય. આવા અલ્લાહના વલીઓની એક અન્ય સિક્ત વિષે આજે જાણીશું.

અલ્લાહ તઆલા સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૩ અને ૬૪માં ફરમાવે છે:

الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ﴿١٤﴾ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٥﴾

“તેઓ એવા લોકો છે કે જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને અલ્લાહનો તકવો કરતા હતા. તેઓના માટે છે બશારત દુન્યવી જીવનમાં અને આખરતમાં પણ. અલ્લાહના કલ્માઓ ક્યારેય બદલાતા નથી. આ જ મોટી કામયાબી છે.”

આ આયત અલ્લાહના વલીઓની સિક્તને બયાન કરે છે કે તેઓ ઈમાનવાળા હોય છે, અને અલ્લાહનો તકવો કરનારા હોય છે. અને આવા વલીઓને દુન્યવી જીવનમાં અને આખરતમાં પણ બશારત આપવામાં આવી છે, અને આ જ મોટી કામયાબી છે.

આજના ખુત્બામાં આપણે અલ્લાહના વલીઓની એક અન્ય સિક્ત ‘તકવા’ વિષે જાણીશું.

તકવાનો અર્થ:

લોકો સામાન્ય રીતે તકવાને અલ્લાહનો ખોફ સમજે છે, પણ આ અર્થ સાચો નથી. અર્થઘટન કોઈ આવી રીતે પણ કરી નાખે છે કે અલ્લાહે પોતાની મખ્લૂકને તેનાથી ડરવા માટે પેદા કરી છે, આ વાત બિલકુલ સત્ય નથી.

ઇસ્લામમાં તકવાનો અર્થ એ નથી કે અલ્લાહથી ભયભીત થઈ જઈએ, પરંતુ તેનો અર્થ એવો થાય છે કે કોઈ પણ એવું કાર્ય કે જે અલ્લાહને નારાજ કરી દે, તેને કરવામાં શરમિંદગી, બીક અથવા દુઃખનો અનુભવ કરવો. તકવો એટલે ગુનાહિત કાર્યોને છોડી દેવાં. જેમ કે, મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

التَّقْوَى أَنْ يَتَّقِيَ الرَّءُ كُلَّ مَا يُعْثِرُهُ

“તકવો એ છે કે માણસ એ દરેક વસ્તુથી બચતો રહે જે તેને ગુનાહગાર બનાવે.”³³

આ હદીસ બયાન કરે છે કે એવા દરેક કાર્યો કે જેને કરવા ગુના કહેવાય છે, એ બધાં કાર્યોથી બચતા રહીએ તેને તકવો કહેવાય. ઈમામ જફર સાદિક (અ.)ને તકવાની વિગત પૂછવામાં આવી, ત્યારે આપે ફરમાવ્યું:

أَنْ لَا يَفْقِدَكَ اللَّهُ حَيْثُ أَمَرَكَ، وَلَا يَرَاكَ حَيْثُ نَهَاكَ

“તકવો એ છે કે અલ્લાહે તને જ્યાં હુકમ કર્યો છે, ત્યાં તે તમને પામે, અને જ્યાં તેણે મનાઈ કરી છે, ત્યાં તે તમને ન જુએ.”³⁴

આ હદીસથી સમજી શકાય છે કે અલ્લાહે આપણને જે કાર્ય કરવાનો અને જે અમલ કરવાનો હુકમ કર્યો હોય તે પ્રમાણે જ કાર્ય કરતા રહેવાને, અને જે કાર્ય કરવાની અને જ્યાં જવાની મનાઈ કરી છે તેનાથી રોકાઈ જવાને તકવો કહેવામાં આવે છે.

એક અન્ય હદીસમાં તકવાની તફસીર બયાન કરતાં ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

وَتَفْسِيرُ التَّقْوَى: تَرْكُ مَا لَيْسَ بِأَخْذِهِ بَأْسٌ حَذَرًا مِمَّا بِهِ الْبَأْسُ، وَهُوَ فِي الْحَقِيقَةِ طَاعَةٌ بِلَا عَصْيَانٍ، وَذِكْرُ بِلَا نِسْيَانٍ، وَعِلْمُ بِلَا جَهْلٍ، مَقْبُولٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ.

“તકવાની તફસીર એ છે કે જે વસ્તુને અપનાવવામાં વાંધો ન હોય તે વસ્તુને છોડવી, એનાથી ચેતતા ચેતતા કે જેમાં વાંધો હોય, અને હકીકતમાં આ ઇતાઅત છે નાફરમાની વગરની, ઝિક્ર છે ભૂલકાણાપણા

33 ગુરુલ હિકમ, સફહા-૭૩૮

34 વસાએલુશિઆ અરબી, જિલ્દ-૧૫, હદીસ-૨૦૩૮૧, સફહા-૨૩૮

વગરનો, ઈલ્મ છે જેહાલત વગરનું, અને કબૂલ થયેલું છે રદ થયેલા વગરનું.”³⁵

આ હદીસ બયાન કરે છે કે તકવાની વિગત એ છે કે જે વસ્તુ કે કાર્યને કરવાથી કંઈ વાંધો ના હોય, એટલે કે જેને અલ્લાહે ન હરામ બનાવ્યું હોય કે ન તો તેને મકરૂહ ગણાવી હોય, તેમ છતાંય એવું વિચારીને છોડી દેવું કે ક્યાંક અલ્લાહની નાફરમાની ન થઈ જાય.

એટલા જ માટે અલ્લાહના વલીઓ એવાં દરેક કાર્યથી બચતા રહે છે કે જેમાં વાંધો હોય, અને જેમાં વાંધો ન હોય. અને આવી રીતે અલ્લાહની ઈતાઅત કરવામાં આવે તો તેને નાફરમાની વગરની ખાલિસ ઈબાદત કહેવામાં આવે છે. અને આવી રીતે જીવન જીવવામાં આવે તો તેને સાચા અર્થમાં તકવાની સાથે જીવવું કહેવામાં આવે છે. ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે,

التَّقَى رَيْسُ الْأَخْلَاقِ

“તકવો અખ્લાકનો સરદાર છે.”³⁶

આ હદીસ બયાન કરે છે કે તકવો અખ્લાકનો સરદાર છે, એટલે કે દરેક અખ્લાક ઉપર તકવાને ફઝીલત આપવામાં આવી છે. તકવો કોઈ એક અખ્લાક સાથે નહીં, પરંતુ દરેક અખ્લાકના સાથે જોડાયેલો છે, એટલે કે તકવા વડે જ દરેક અખ્લાક સુંદર બને છે કે જે અલ્લાહને પસંદ હોય. જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા માએદા, સૂરા-પ, સૂરા-રુમમાં ફરમાવે છે:

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتَقَبَّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ
قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾

“(અય રસૂલ !) આપ એ લોકોને આદમના બે બેટાઓની ખબર સંભાળાવો જે હક છે. જ્યારે બન્નેએ કુરબાની (અલ્લાહ) સામે પેશ કરી તો તે બન્નેમાંથી એકની કબૂલ કરવામાં આવી, અને બીજાની કબૂલ કરવામાં ન આવી, તો તેણે (કાબિલ) કહ્યું, “હું જરૂર તેને (હાબિલ) કતલ કરી દઈશ.” તેણે (હાબિલે) કહ્યું, “અલ્લાહ કેવળ મુત્તકીઓના આમાલ જ કબૂલ કરે છે.””

અલ્લાહ તઆલા આ આયતમાં હઝરત આદમ (અ.)ના બે દીકરાઓની વાત કરે છે અને તેમાં હક પર કોણ છે તે સમજાવે છે. જ્યારે હાબિલ અને કાબિલે અલ્લાહ સામે પોતાની કુરબાની રજૂ કરી કે અલ્લાહ કોની કુરબાની કબૂલ કરે છે, ત્યારે અલ્લાહે હાબિલની કુરબાની કબૂલ કરી. અને બતાવી દીધું કે અલ્લાહ તકવો

35 મિસ્બાહુશરીઆ, બાબ-૧૭

36 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, હદીસ-૬૬૪૭

કરનારનાં જ કાર્યો કબૂલ કરે છે. અલ્લાહ સામે આપણે કેટલું કુરબાન કરીએ છીએ તે મહત્ત્વનું નથી, પણ કેવું કુરબાન કરીએ છીએ તે મહત્ત્વનું છે. તકવા વગર આપણે કીમતી વસ્તુઓ પણ કુરબાન કરીએ તે અલ્લાહની નજરમાં કોઈ મહત્ત્વ ધરાવતી નથી. તકવા સાથે નાનામાં નાની વસ્તુ પણ અલ્લાહ માટે કુરબાન કરીએ તે અલ્લાહની નજરમાં ઘણી કીમતી છે. જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

كُنْ بِالْعَمَلِ بِالتَّقْوَى أَشَدَّ اهْتِمَامًا مِنْكَ بِالْعَمَلِ بِغَيْرِهِ؛ فَإِنَّهُ لَا يَقِلُّ عَمَلٌ بِالتَّقْوَى، وَكَيْفَ يَقِلُّ عَمَلٌ يُتَقَبَّلُ؟ لِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ.

“તમે તકવા વગર કરવામાં આવતા અમલ કરતાં તકવાથી કરવામાં આવતા અમલ પર વધારે ધ્યાન આપો, કારણ કે જે અમલ તકવાથી કરવામાં આવે છે તે ઓછા નથી હોતા. અને કેવી રીતે તે અમલ ઓછા હોય કે જેને કબૂલ કરવામાં આવતા હોય. માટે અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું કે કેવળ અલ્લાહ મુત્તકી લોકોના જ આમાલ કબૂલ કરે છે.”³⁷

આ હદીસ બયાન કરે છે કે તકવાથી કરવામાં આવતા અમલ ઓછા નથી હોતા, કારણ કે તે એવો અમલ છે કે જેને અલ્લાહ તઆલા કબૂલ કરી લે છે, અને જે કબૂલ થયેલો અમલ હોય તે ક્યારેય ઓછો ન હોય, માટે જ અલ્લાહ તઆલાએ પણ તકવાની સાથે અમલ કરવાની તાકીદ કરી છે.

તકવાના સાથે અમલ કરવો એટલે શું? તેના વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

يَا أَبَا ذَرٍّ، لَا يَكُونُ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ، أَشَدَّ مِنْ مُحَاسَبَةِ الشَّرِيكِ لِشَرِيكِهِ، فَيَعْلَمَ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ، وَمِنْ أَيْنَ مَشْرَبُهُ، وَمِنْ أَيْنَ مَلْبَسُهُ؟ أَمِنْ حِلٍّ ذَلِكَ أَمْ مِنْ حَرَامٍ؟

અય અબૂઝર! માણસ ત્યાં સુધી મુત્તકી નથી બની શકતો કે જ્યાં સુધી તે પોતાના નફ્સનો હિસાબ તેના કરતાં વધારે સખ્ત રીતે ન કરી લે, જેવો હિસાબ એક ભાગીદાર બીજા ભાગીદારથી લે છે. અને તે જાણી લે કે તે ક્યાંથી ખાય છે, ક્યાંથી પીવે છે, કેવું પહેરે છે, અને શું તે હલાલ છે કે હરામ?”³⁸

આ હદીસ બયાન કરે છે કે એક માણસને મુત્તકી બનવા માટે નફ્સનો હિસાબ કરવો જરૂરી છે, અને તેમાં એ બાબતોનું પણ ધ્યાન આપે કે તે ક્યાંથી ખાય છે, ક્યાંથી પીવે છે, અને કેવું પહેરે છે. આ દરેક હલાલ છે કે હરામ? જે હલાલ છે તેને અપનાવી લે અને હરામને છોડી દે તો તે સાચા અર્થમાં મુત્તકી બની શકે છે. આવી રીતે જીવન પસાર કરે ત્યારે મુત્તકીનું જીવન કેવું બની જાય છે, તેના વિષે મૌલા અલી (અ.) ફરમાવે છે:

37 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, હદીસ-૬૬૫૮

38 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, હદીસ-૬૬૭૦

رَوَى أَنَّ صَاحِبَ الْأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، يُقَالُ لَهُ: هَمَامٌ، كَانَ رَجُلًا عَابِدًا،

રિવાયત કરવામાં આવી છે કે ઈમામ (અ.)ના એક સહાબી કે જેમનું નામ હમ્મામ હતું, જેઓ ઈબાદત ગુઝાર હતા.

فَقَالَ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ،

તેમણે ઈમામ (અ.)ને કહ્યું, “અય અમીરુલ મોમિનીન!

صِفْ لِي الْمُتَّقِينَ حَتَّى كَأَنِّي أَنْظُرَ إِلَيْهِمْ...

મુત્તકી લોકોના ગુણ મારી સામે એવી રીતે બયાન કરો જાણે કે હું તેમને સામે જોઈ રહ્યો હોઉં...

فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ،

પછી આપ (અ.)એ અલ્લાહની હમ્દો સના કરી,

وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، ثُمَّ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ...

અને નબી (સ.) પર સલવાત મોકલી પછી ફરમાવ્યું...

فَالْمُتَّقُونَ فِيهَا هُمْ أَهْلُ الْفَضَائِلِ؛

“ખરેખર તેમાં (દુનિયામાં) મુત્તકી લોકો એ છે કે જેઓ ઘણી ફઝીલતવાળા છે,

مَنْطِقُهُمُ الصَّوَابُ،

તેમની વાણી યોગ્ય હોય છે,

وَمَلَبَسُهُمُ الْإِقْتِصَادُ،

તેમનો પોશાક મધ્યમ હોય છે,

وَمَشْيُهُمُ التَّوَاضُّعُ.

તેમની ચાલ વિનમ્ર હોય છે,

غَضُّوا أَبْصَارَهُمْ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ،

જે વસ્તુને અલ્લાહે હરામ કરી છે ત્યાં પોતાની આંખોને નીચી કરી નાખે છે,

وَوَقَفُوا أَسْمَاعَهُمْ عَلَى الْعِلْمِ النَّافِعِ لَهُمْ.

અને પોતાના કાનોને એવા ઇલ્મ તરફ કેન્દ્રિત કરે છે જે તેમને ફાયદો પહોંચાડે,

نُزِلَتْ أَنْفُسُهُمْ مِنْهُمْ فِي الْبَلَاءِ كَالَّتِي نُزِلَتْ فِي الرَّحَاءِ.

અને તેમના નફ્સો મુસીબતમાં એવા રહે છે જેવા સુખમાં રહે છે,

وَلَوْلَا الْأَجَلُ الَّذِي كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ

અને જો અલ્લાહે એક નિશ્ચિત સમય નક્કી ન કર્યો હોત

لَمْ تَسْتَقِرَّ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ

તો તેમની રૂહો તેમના શરીરોમાં ન રહેતી

طَرَفَةً عَيْنٍ؛

આંખના પલકારા માટે પણ

شَوْقًا إِلَى الثَّوَابِ، وَخَوْفًا مِنَ الْعِقَابِ.

સવાબના શોખમાં અને અઝાબના ડરથી.”³⁹

આ હદીસમાં મૌલા અલી (અ.) હમ્મામને સમજાવે છે કે તમે જો મુત્તકી બનવા માગતા હો, તો તમારી વાણી યોગ્ય હોવી જોઈએ, એટલે કે જે પણ બોલવામાં આવે તે અલ્લાહને પસંદ આપે એવી સુંદર ભાષામાં બયાન કરવામાં આવે,

કારણ કે અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે, “وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا” અને તમે લોકોની સાથે સુંદર રીતે વાત કરો.”

બીજી વાત એ બયાન કરી કે ચાલવામાં પણ વિનમ્ર હોવા જોઈએ, એટલે કે મુત્તકી લોકો ક્યારેય પણ અકડાઈને ચાલતા નથી. ત્રીજી વાત એ કે તેઓ પોશાક પહેરવામાં પણ મધ્યમ માર્ગ અપનાવે છે, એટલે કે તેઓ એવાં કપડાં નથી પહેરતા જેનાથી તકબ્બુર પેદા થાય, પરંતુ એવાં કપડાં પહેરે છે કે જેના થકી અલ્લાહની કુર્બત મળે, અને અલ્લાહ સામે પોતાની ખાકસારી રજૂ કરી શકે. ચોથી વાત એ કે જે બાબતને

અલ્લાહે હરામ કરી છે તેનાથી પોતાની આંખો ફેરવી લે છે. પાંચમી બાબત એ કે પોતાનું ધ્યાન એવા ઈસ્મ તરફ કેન્દ્રિત કરે છે કે જે તેમને ફાયદો પહોંચાડે, એટલે કે તેઓ બેહુદા વાતો તરફ ધ્યાન નથી આપતા. છઠ્ઠી બાબત એ કે તેઓ દુઃખમાં પણ એવી જ રીતે રહે છે કે જેવી રીતે સુખમાં રહેતા હતા, એટલે કે મુત્તકીઓ ઉપર કોઈ મુસીબત આવી પડે છે તો નિરાશ થઈ જતા નથી, બલ્કે તેઓ અલ્લાહથી હંમેશાં સારી ઉમ્મીદ જ રાખતા હોય છે, અને દરેક હાલતમાં અલ્લાહનો શુક્ર કરતા રહે છે.

જેમ કે, કરબલાના મેદાનમાં એવી માઓ હતી કે મુસીબતના સમયે પણ પોતાની ઓલાદને કરબલાના મેદાનમાં મૌલા હુસૈન (અ.) પર કુરબાન થતા અને ખૂનમાં નહાતા જુએ છે, તો પણ અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરે છે. આ માઓમાં એક મા એ હતાં શેરે ખુદાના બેટી શાહઝાદી જનાબે ઝૈનબ (અ.) કે જેમણે પોતાની ઓલાદને પોતાની આંખોના સામે કુરબાન થતી જોઈ, તો પણ દુઃખી ન થયાં, બલ્કે જ્યારે કૂફાના દરબારમાં ઉબૈદુલ્લાહ ઈબ્ને ઝિયાદ બીબી ઝૈનબ (અ.)ને દુઃખી કરવા પૂછે છે કે, “અય અલીના બેટી! બોલો તમને કેવું લાગે છે?” ત્યારે તેના જવાબમાં દુઃખી થઈને નહીં, પરંતુ અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતાં કરતાં જવાબ આપે છે:

مَا رَأَيْتُ إِلَّا جَيْلًا

“મેં સુંદરતા સિવાય કંઈ પણ જોયું નથી.”⁴⁰

મુત્તકીના ગુણો આવા હોય છે કે મુસીબતના સમયે પણ મુસીબતને નહીં, પરંતુ તેમાં રહેલી અલ્લાહની સુંદરતાને જુએ છે.

હવે જ્યારે કોઈ મુત્તકી બની જાય છે ત્યારે અલ્લાહ તેને કેવા બદલાથી નવાઝે છે, તે વિષે અલ્લાહ તઆલા સૂરા અન્ફાલ, સૂરા-૮, આયત-૨૮માં ફરમાવે છે:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَ

اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٨﴾

“અય ઈમાન લાવનારાઓ! જો તમે અલ્લાહનો તકવો કરશો તો અલ્લાહ તમને ફુર્કાન અતા કરશે, અને તે તમારાથી તમારી બુરાઈઓને દૂર કરી દેશે, અને તે તમને બક્ષી દેશે. અને તે મહાન ફઝલવાળો છે.”

આ આયત બયાન કરે છે કે જે લોકો મુત્તકી બને છે તેમને અલ્લાહ તઆલા ફુર્કાન અતા કરે છે કે જે હલાલ અને હરામ, હક અને બાતિલમાં ફરક કરનાર છે, અને પછી અલ્લાહ તેનાથી તેની બુરાઈઓ દૂર કરીને તેને બક્ષી દે છે.

અલ્લાહ તઆલા મુત્તકીને હક અને બાતિલમાં ફરક કરવાની પ્રેરણા કેવી રીતે આપે છે. તે વિષે અલ્લાહ તઆલા સૂરા અઅરાફ, સૂરા-૭, આયત-૨૦૧માં ફરમાવે છે:

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَافٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾

“બેશક, જેમણે તકવો કર્યો તેમને જ્યારે પણ તેમને શેતાનના તરફથી વસવસાઓ અડકી જાય છે, ત્યારે તેઓ ચિંતનમનન કરે છે, અને તરત જ તેમને દિલની આંખોથી દેખાય જાય છે.”

આ આયત વિષે હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)ને પૂછવામાં આવ્યું તો આપે ફરમાવ્યું કે, “જ્યારે કોઈ બંદો ગુનાહ કરવાનો વહેમ કરે છે, પણ પછી તે ચિંતનમનન કરે છે તો તરત જ તે રોકાઈ જાય છે, કારણ કે અલ્લાહ તઆલાએ ફરમાવ્યું છે:

تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ

“તેઓ ચિંતનમનન કરે છે અને તરત જ તેમને દિલની આંખોથી દેખાય જાય છે.”

આ આયત અને હદીસ બયાન કરે છે કે તકવો કરનાર કોઈ પણ કાર્ય કરે ત્યારે તે ગૌરો ફિક્ક કરે છે કે આ કાર્ય શું નેકીનું છે કે પછી શેતાનના તરફથી કોઈ વહેમ છે. જો શેતાન તરફથી હોય તો મુત્તકીને તરત જ સમજાય જાય છે, પછી તે શેતાની અમલથી રોકાઈ જાય છે.

જ્યારે બંદો આવાં ગુનાહિત કાર્યોથી બચી જાય છે, તો અલ્લાહ તઆલા તેના માટે નજાતનો પરવાનો લખી આપે છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા નમ્લ, સૂરા-૨૭, આયત-૫૩માં ફરમાવે છે:

وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

“અને અમે નજાત આપી એ લોકોને જેઓ ઈમાન લાવ્યા અને તકવો કરતા હતા..”

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહ તઆલા મોમિન અને મુત્તકીને નજાત આપી દે છે. પરંતુ તકવા કરવાની સાથે સાથે તેની તરફના વસીલાની ચાહના પણ કરે, જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા માએદા, સૂરા-૫, આયત-૩૫માં ફરમાવે છે:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ

تُقْلِحُونَ ﴿٣٥﴾

અય ઈમાન લાવનારાઓ! તમે અલ્લાહનો તકવો કરો અને તેની તરફના વસીલાને શોધો, અને અલ્લાહના

માર્ગમાં જેહાદ કરતા રહો. કદાચ તમારી નજાત થઈ જાય.

આ આયતમાં તકવાની સાથે બે મહત્વની વસ્તુઓ તરફ બંદાનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું છે કે તકવો કરતા રહો અને એ પણ ન ભૂલો કે અલ્લાહ તરફના વસીલાને શોધો અને તેના માર્ગમાં જેહાદ એટલે કે સંઘર્ષ કરતા રહો.

તો આવા જ અલ્લાહના વલીઓ કરબલામાં જોવા મળે છે કે જેઓ તકવો પણ કરે છે, સાથે-સાથે અલ્લાહ તરફના વસીલાને પણ શોધે છે, અને તેમની મોહબ્બતમાં અલ્લાહના માર્ગમાં જેહાદ પણ કરે છે.

આપણે આયતો અને અહાદીસથી જાણ્યું કે જે લોકો તકવો કરે છે. તેમને અલ્લાહ તઆલા ફુર્કાન અતા કરે છે કે જેથી હક અને બાતિલમાં ફરક કરી શકે. આ કરબલામાં પણ જોવા મળે છે. જ્યારે જનાબે હુર આમ તેમ ટહેલતા હતા અને વિચારી કરી રહ્યા હતા કે કઈ બાજુ જાઉં, તો એમના દિલમાં જે તકવો હતો એ તકવાએ તેમને હક અને બાતિલનો ફરક બતાવી દીધો અને એ જ તકવો તેમને સાચા વસીલા ઈમામ હુસૈન (સ.) સુધી લઈ આવ્યો, અને આ તકવા અને વસીલા વડે જ તેમણે એવો મરતબો મેળવ્યો કે તેમને ઈમામ હુસૈન (અ.) એ બશારત આપી દીધી કે તમે હંમેશાં અલ્લાહના દીદારમાં રહેશો. આવા હતા કરબલામાં તકવો કરવાવાળા કે જેમને અલ્લાહે ખૂબ મહાન મર્તબો અતા કર્યો છે.

હા, અઝાદારો! આજે એક કાફલાની વાત કરવાની છે કે જે કાફલો મૌલા હુસૈનના કાફલાની સાથે આગળ વધી રહ્યો હતો. જેમાં એક મા, એક બેટો અને એક સ્ત્રી હતાં. માએ બેટાથી કહ્યું કે બેટા આ કાફલો આવી ગરમીમાં સ્ત્રીઓ અને બાળકોની સાથે ક્યાં જઈ રહ્યો છે? જ્યારે વહબ સાહેબે તપાસ કરી, તો જાણવા મળ્યું કે એ કાફલો ઈમામ હુસૈન (અ.)નો છે, જે રસૂલલ્લાહ (સ.)ના નવાસા છે, જેઓ દીને હકને અલ્લાહ તરફથી લઈને આવ્યા છે, અને તે કાફલામાં સ્ત્રીઓ અને બાળકો પણ છે, અને દુશ્મનો તેમને કતલ કરવા માગે છે. આ નાના કાફલાએ મૌલા હુસૈન (અ.)ના કાફલામાં એવું સત્ય જોયું કે જેથી તેમની સાથે જોડાઈ ગયા, અને તેમની મદદ કરવા માટે તેમની સાથે સાથે કરબલામાં પણ આવી ગયા.

જ્યારે દસમી મોહર્રમનો દિવસ આવી પહોંચ્યો ત્યારે વહબ સાહેબની માએ તેમને કહ્યું કે બેટા! આજે તો એક જ તમન્ના છે કે આ હુસૈન કે જે હક ખાતર લડી રહ્યા છે, તેમની મદદમાં તમને શહીદ થતા જોઉં. જેથી હું શાહઝાદી ફાતેમા ઝહરાને કહી શકું કે શાહઝાદી, આ તમારો ગુલામ તમારા નૂરે નજર ઉપર કુરબાન કરી રહી છું. માનો હુકમ થયો. વહબ મૌલાની ખિદમતમાં આવ્યા. હાથ જોડી અરજ કરી, “મૌલા! મને મારી માએ મોકલ્યો છે.” મૌલાએ કહ્યું, “વહબ શા માટે?” વહબે કહ્યું, “મારી માની તમન્ના છે કે આપની રજા લઈને મેદાનમાં જઈને આપના ઉપર જીવ કુરબાન કરું. આકા મને મેદાનમાં જવાની રજા આપો.” મૌલાએ વહબના ચહેરા ઉપર નજર કરી, અને દીલમાં કહેવા લાગ્યા, અરે! આ જવાની અને મરવાની આરઝૂ! આ

ખૂબસૂરતી અને મોતની તડપ! યા અલ્લાહ! હુસૈન કેટલો ગરીબ અને બેકસ થઈ ગયો છે કે આટલી નાની ઉંમરમાં જવાન બેટા પણ મરવા માટે તૈયાર છે. જ્યારે મૌલાએ જંગમાં જવાની રજા આપી, ત્યારે વહબ માની પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે મા મને જંગમાં જવાની રજા મળી ગઈ; મા હવે તમારો લાલ ખૂનમાં નહાવા જઈ રહ્યો છે; તમારી તમન્નાઓની તસ્વીર ખાકમાં મળવા જઈ રહી છે.

જનાબે વહબ મેદાનમાં આવ્યા અને રજઝ પઢવા લાગ્યા. ત્યાર બાદ વહબ સાહેબે દુશ્મનો ઉપર હુમલો કર્યો, એટલા સુધી કે એમનામાંથી એક ટોળાને કતલ કરી દીધું. ત્યાર પછી વહબ પોતાની મા અને પત્ની તરફ પાછા ફર્યા અને એમની પાસે રોકાઈને કહ્યું કે, “અય અમ્મા! શું હવે તમે મારાથી રાજી થયા?” ત્યારે વહબની માએ પોતાનું મોઢું ફેરવી લીધું, અને કહ્યું કે વહબ જીવતા આવ્યા છો અને માને રાજી કરવા ચાહો છો? જાઓ, બેટા! જ્યાં સુધી તનથી સર જુદું ન કરાવો ત્યાં સુધી આ મા રાજી નહીં થાય.

ત્યાર પછી ફરીથી વહબ મેદાન તરફ રવાના થયા. જ્યારે મેદાન તરફ ફરી રહ્યા હતા ત્યારે જોયું કે તેમના પત્ની ખૈમાના દરવાજે સર ઝુકાવી ઊભાં છે. વહબે પૂછ્યું અહીંયાં શા માટે ઊભા છો? પત્નીએ કહ્યું, અય મારા માલિક! તમે તો મરવા માટે જઈ રહ્યા છો. એ તો બતાવો કે આ મુસીબતમાં તમે મને કોના હવાલે કરીને જઈ રહ્યા છો?” વહબની માએ આ મંજર જોયું તો અવાજ આપી કે બેટા! પત્નીની વાતોમાં ન આવી જતા. પાછા જાઓ અને મૌલા હુસૈનની મદદ કરો. વહબે ચાલવાનો ઈરાદો કર્યો પણ પત્નીએ કહ્યું કે, “અય મારા આકા! જ્યાં સુધી મૌલાની સામે બે વાતોનો વાયદો ન કરો ત્યાં સુધી જવા નહીં દઉં.”

વહબ પત્નીને લઈ મૌલાની ખિદમતમાં આવ્યા, અને અરજ કરી કે આકા આ કંઈક કહેવા માગે છે. મૌલાએ કહ્યું, “અય મોમિના! શું કહેવા માગો છો?” જનાબે વહબના પત્ની કહેવા લાગ્યાં કે મૌલા વહબ મેદાનમાં જઈ શહીદ થઈ જશે અને જન્નતમાં ચાલ્યા જશે. પરંતુ હું ચાહું છું કે વહબ આપની સામે વાયદો કરે કે મારા વગર જન્નતમાં કદમ ન મૂકે. ત્યારે જન્નતના જવાનોના સરદારે કહ્યું કે અય મોમિના! એ વહબથી શા માટે કહી રહી છે. અરે આ વાતની તો આ હુસૈન તમને જમાનત આપે છે. હું વાયદો કરું છું કે વહબ તમારા વગર જન્નતમાં કદમ નહીં મૂકે. મૌલાની આવી વાત સાંભળી વહબની પત્નીએ કહ્યું કે આકા બીજી વાત એ કે વહબ મેદાનમાં જઈ શહીદ થઈ જશે. હું એકલી રહી જઈશ, માટે મને શાહઝાદીઓની ખિદમતમાં મોકલી દેજો, જેથી મારો પડદો રહી જાય.

અરે, વહબની પત્નીના શબ્દો સાંભળી મૌલાની આંખોમાં આંસુ આવી ગયાં, અને દિલમાં કહેવા લાગ્યા કે અય વહબની પત્ની, તમને શું ખબર? તમે સમજો છો કે સૈયદાણીઓનો પડદો રહી જશે? પરંતુ હું અમ્મના સમયનું મંજર જોઈ રહ્યો છું કે મારી શહાદતના બાદ ખૈમાઓમાં આગ લગાડવામાં આવશે; બીબીઓના સરો ઉપરથી ચાદરો છીનવી લેવામાં આવશે.

આવી દર્દભરી વાતો સાંભળ્યા બાદ વહબ ફરીથી મેદાનમાં આવ્યા. ઘણો જંગ કર્યો, ત્યાર પછી ઉમર સા'દે હુકમ કર્યો કે વહબને ચારે બાજુથી ઘેરી લો. હજારો ઘોડે સવાર વહબ ઉપર ટૂટી પડ્યા. ચારે બાજુથી ઘા પર ઘા આવવા લાગ્યા. કોઈ તલવાર તો કોઈ નેઝો મારવા લાગ્યું. વહબ જખ્મી થઈ ગયા. ઘોડા પરથી જમીન ઉપર આવવા લાગ્યા. જ્યારે આપના પત્નીએ આપને જમીન પર આવતા જોયા તો નજીક આવ્યાં અને વહબના ચહેરા પરથી ખૂન સાફ કરવા લાગ્યાં. વહબના પત્નીએ વહબનું લોહી લઈ આંખોમાં સુરમો લગાવ્યો. ત્યારે શિમ્રએ તેમને જોઈ લીધાં અને પછી તેના ગુલામને કહ્યું કે તેને ગુરજ માર. ત્યારે તે દુશ્મને ગુરજ મારીને તેમને શહીદ કરી દીધાં. આ પહેલાં ખાતૂન હતાં કે જે ઈમામ હુસૈન (અ.)ના લશ્કરમાંથી શહીદ થયાં.

વહબને કેદ કરી લેવામાં આવ્યા. ઉમર સા'દે હુકમ આપ્યો કે તેમના સરને તનથી જુદું કરી દો. દુશ્મનોએ સર કલમ કરી ઈમામના લશ્કર તરફ ફેંક્યું. વહબનું સર તેમની માએ હાથમાં લીધું અને કહ્યું, “અય વહબ! તમે તમારી માને જનાબે ફાતેમા ઝહેરા (અ.) આગળ ખુશ કરી દીધા, અય બેટા! તમે માની લાજ રાખી, અય બેટા! તમે મને ખુશ કરી.” ત્યાર પછી વહબના સરને દુશ્મનો તરફ એવું કહીને ફેંક્યું કે જે વસ્તુ અમે અલ્લાહની રાહમાં આપીએ છીએ તેને પાછું નથી લેતા.

أَلَا تَعْنَتُ اللَّهُ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
 أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَكِيمِ:

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૩)

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા હોય છે કે તેમના પર ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

આપણે રાતની મજલિસમાં અલ્લાહના વલીઓની સિક્તોને જાણી રહ્યા છીએ. અલ્લાહના વલીઓ એવા હોય છે કે અલ્લાહ પર ઈમાનના કારણે અને નેક કાર્યો બદલ તેમના ઉપર ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે. ક્યામતના દિવસે કોઈ પણ પ્રકારના ડર વગર અલ્લાહની બારગાહ તરફ આગળ વધનારા અલ્લાહના વલીઓની એક બીજી સિક્તને આજે જાણીએ; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા માએદા, સૂરા-૫, આયત-૬૮ માં ફરમાવે છે:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقُونَ وَالنَّاصِرُونَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ
 صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾

અને જેઓ ઈમાન લાવ્યા તેઓ, અને યહૂદીઓ, અને સાબીઓ (એટલે કે મજૂસીઓ કે જેઓ તારાઓની ઈબાદત કરે છે તેઓ), અને ઈસાઈઓ કે જેઓ અલ્લાહ અને ક્યામતના દિવસ ઉપર ઈમાન લાવ્યા અને તેમણે નેક કાર્યો કર્યા, તો તેમના ઉપર ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયતથી જાહેર થાય છે કે અલ્લાહ તઆલાના વલીઓ મુસલમાનોના, યહૂદીઓના, સાબીઓના, ઈસાઈઓના કે પછી કોઈ પણ અન્ય ટોળામાં સીમિત નથી. અલ્લાહ તઆલાએ આખી દુનિયામાં ઈન્સાનોનાં જેટલાં જૂથ બનાવ્યાં છે તે બધામાંથી અલ્લાહના વલી હોવા સંભવ છે. આ આયતથી એ વાતની ચોખવટ થાય છે કે અલ્લાહની વિલાયત કોઈ વિશેષ મઝહબની ઓળખ અપનાવી લેવાથી નથી મળતી, પરંતુ સાચા

અર્થમાં અલ્લાહ પર અને ક્યામત ઉપર ઈમાન ધરાવવાથી અને નેક કાર્યો કરવાથી મળે છે. આ વાત અલ્લાહના એ લુત્ફ તરફ ઈશારો કરે છે કે અલ્લાહે ક્યારેય પણ કોઈ વિશેષ ટોળાને પોતાની વિલાયત માટે બીજા ટોળા કરતાં વધારે ફઝીલત નથી આપી.⁴¹

આનો અર્થ એ થયો કે જે માણસ અલ્લાહ અને ક્યામતના દિવસ પર ઈમાન લાવ્યો એટલે કે ઉસૂલે દીન પર ઈમાન લાવ્યો, અને નેક કાર્યો કર્યા એટલે કે ફુરૂએ દીન પર અમલ કર્યો, તો તે અલ્લાહ તઆલાના વલીઓમાં શામેલ થઈ જશે કે જેમના પર ક્યામતના દિવસે ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

અલ્લાહ અને આખેરત પર ઈમાન લાવવાવાળા અને નેક કાર્યો કરવાવાળા મુસલમાન હોય, યહૂદી હોય, ઈસાઈ હોય કે પછી સાબી હોય, તેમને અલ્લાહ તરફથી જરૂર સવાબ મળશે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા બકરા, સૂરા-૨, આયત-૬૨માં ફરમાવે છે:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّبِيَّانَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۖ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

અને જેઓ ઈમાન લાવ્યા તેઓ, અને યહૂદીઓ, અને ઈસાઈઓ અને સાબીઓ (એટલે કે મજૂસીઓ કે જેઓ તારાઓની ઈબાદત કરે છે તેઓ), જે પણ અલ્લાહ અને ક્યામતના દિવસ ઉપર ઈમાન લાવશે અને નેક કાર્યો કરશે, તો તેમના માટે તેમના રબ પાસે તેમનો સવાબ છે, અને તેમના ઉપર ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયત બયાન કરે છે કે કોઈ પણ માણસ અલ્લાહ અને ક્યામત ઉપર ઈમાન લાવે એટલે કે ઉસૂલે દીન પર ઈમાન લાવે, અને નેક કાર્યો કરે એટલે કે ફુરૂએ દીન પર અમલ કરે, તો આવા લોકો અલ્લાહના વલીઓ છે.

આપણે અગાઉની મજલિસમાં અલ્લાહના વલીઓની એક સિક્ત કે તેઓ ઉસૂલે દીન અને ફુરૂએ દીનનું ઊંડાણપૂર્વક ઈલ્મ ધરાવતા હોય છે અને તેના પર ખુલૂસની સાથે અમલ કરતા હોય છે, તેને જાણી ગયા.

આજે આપણે **مَنْ بِاللَّهِ** અલ્લાહ પર ઈમાન લાવવા વિષે જાણીશું.

અલ્લાહ પર ઈમાન:

અલ્લાહ પર ઈમાન હોવું એટલે શું?

અલ્લાહ પર ઈમાન હોવું એટલે અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જવું અને ખુલૂસની સાથે લા ઈલાહ

41 મતાઉરસકલૈન લિ મુજાહિદહુસૈન, જિલ્દ-૧, સફહા-૧૪૮

ઈલ્લલ્લાહ કહેવું. અને પોતાની જાતને અલ્લાહે બતાવેલી દરેક હરામ બાબતોથી દૂર રાખવી. ખુલૂસની સાથે લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ કહેવા વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

مَنْ قَالَ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» مُخْلِصاً دَخَلَ الْجَنَّةَ. قِيلَ: وَمَا إِخْلَاصُهَا؟ قَالَ: أَنْ تَحْجِرَهُ عَنْ
مَحَارِمِ اللَّهِ

“જે પણ ખુલૂસની સાથે ‘લા ઈલાહા ઈલ્લલ્લાહ’ કહેશે તે જન્નતમાં દાખલ થશે” પૂછવામાં આવ્યું, “ખુલૂસ શું છે?” તો આપ (સ.)એ ફરમાવ્યું કે, “તેને અલ્લાહે હરામ કરેલી બાબતોથી દૂર રાખવું.”⁴²

આ હદીસ બયાન કરે છે કે ફક્ત જબાનથી લા ઈલાહા ઈલ્લલ્લાહ કહેવું કાફી નથી, પરંતુ નિખાલસતાની સાથે કહેવામાં આવે. સાથે સાથે આખા જીવન દરમિયાન જે જે પણ મામલાઓ સામે આવે તેમાં અલ્લાહે હરામ કરેલી બાબતોથી દૂર રહેવું. અને આવી સભાનતાની સાથે કલેમાને કહેનાર બંદાને અલ્લાહ જન્નત અતા કરે છે.

અલ્લાહ પર ઈમાન હોવાની એક હકીકત એ પણ છે કે બંદો દરેક મામલામાં અલ્લાહ પર જ ભરોસો રાખે; જેમ કે, ઈમાનની હકીકત બતાવતાં મૌલા અલી (અ.) ફરમાવે છે:

لَا يَصْدُقُ إِيْمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَكُونَ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ أَوْثَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِهِ

“કોઈ બંદાનું ઈમાન ત્યાં સુધી સાચું નથી થઈ શકતું, જ્યાં સુધી તે પોતાના હાથમાં જે કંઈ છે, તેના કરતાં અલ્લાહના હાથમાં જે કંઈ છે, તેના ઉપર વધારે ભરોસો કરે.”⁴³

આ હદીસ બયાન કરે છે કે બંદાનું ઈમાન ત્યાં સુધી સચ્ચાઈની બુલંદી પર પહોંચી શકતું નથી જ્યાં સુધી દરેક મામલામાં પોતાની જાત કરતાં વધારે અલ્લાહ પર ભરોસો ન કરે અને કોઈને પણ અલ્લાહની ઝાતમાં શરીક ન કરે, એટલા જ માટે તો અલ્લાહે ઈમાનને આપણા પર ફરજ કર્યું છે; જેમ કે, મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيْمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشِّرْكِ

“અલ્લાહે ઈમાનને શિર્કથી પાક થવા માટે ફરજ કર્યું છે.”⁴⁴

અલ્લાહના વલીઓનું અલ્લાહ પ્રત્યે એવું ઈમાન હોય છે કે તેઓ હંમેશાં એ સભાનતાની સાથે હોય

42 મુન્તાખબ મીઝાનુલ હિકમા અરબી, જિલ્દ-૧, સફ્હા-૧૮૫

43 નહજુલ બલાગા, જિલ્દ-૪, સફ્હા-૭૪, કલેમાતે કિસાર-૩૧૦

44 નહજુલ બલાગા, જિલ્દ-૪, સફ્હા-૫૫, કલેમાતે કિસાર-૨૫૨

છે કે તેઓ જ્યાં પણ હોય અલ્લાહ એમની સાથેને સાથે છે, અને આ બાબત તેમના દિલની અંદર અલ્લાહ પ્રત્યેના યકીનમાં વધારો કરતી જ રહે છે. અને આ જ શ્રેષ્ઠ ઈમાન છે. જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.) ફરમાવે છે:

إِنَّ أَفْضَلَ الْإِيمَانِ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ مَعَكَ حَيْثُ مَا كُنْتَ

“બેશક, સૌથી શ્રેષ્ઠ ઈમાન એ છે કે તમે જાણતા હો કે અલ્લાહ તમારી સાથે છે તમે જ્યાં પણ હો ત્યાં.”⁴⁵

ઈમાન વિષે જ્યારે મૌલા અલી (અ.)ને પૂછવામાં આવ્યું તો આપ (અ.)એ ફરમાવ્યું:

الْإِيمَانُ مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ، وَإِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ، وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ

“ઈમાન દિલ વડે મારેફત મેળવવાનું, જીભ વડે ઇક્રાર કરવાનું, અને અર્કાન વડે અમલનું નામ છે.”⁴⁶

આ હદીસ બયાન કરે છે કે ઈમાન એ દિલ વડે અલ્લાહની, તેના રસૂલ (સ.) અને આલે રસૂલ (અ.)ની માઅરેફત મેળવવાનું નામ છે. એટલે કે સાચી રીતે તેમને ઓળખવાનો જે હક છે તેને અદા કરવો. જીભ વડે એક્રાર કરવો એટલે કે જીભ વડે કલેમો જારી કરીને જાહેર કરી દેવું કે અમે અલ્લાહના હુકમ પર તસ્લીમ થનારા છીએ અને ઉસૂલે દીનમાં ઈમાન ધરાવનારા છીએ. અને અર્કાન વડે અમલ કરવો એટલે કે અલ્લાહે પોતાના બંદા પર જે કાર્યો વાજિબ કર્યા છે તેને પોતાના અમલ વડે જાહેર કરવાં એટલે કે ફુરુએ દીન પર અમલ કરવો. આવી રીતે આપણે સ્વીકારી લઈશું તો જ આપણું ઈમાન મજબૂત થશે.

ઈમાનના સ્તંભો એટલે કે જે બાબત પર ઈમાન ટકેલું છે તે બતાવતાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

الْإِيمَانُ فِي عَشْرَةِ: الْمَعْرِفَةِ وَالطَّاعَةِ وَالْعِلْمِ وَالْعَمَلِ وَالْوَرَعِ وَالْإِجْتِهَادِ وَالصَّبْرِ وَالْيَقِينِ وَالرِّضَا وَالتَّسْلِيمِ، فَأَيُّهَا فَقَدْ صَاحِبُهُ بَطَلَ نِظَامُهُ

“ઈમાનના દસ રુકન છે: માઅરેફત, ઇતાઅત, ઇલ્મ, અમલ, પરહેઝગારી, ઇજ્તેહાદ (સંઘર્ષ), સબ્ર, યકીન, રિઝા (રાજી રહેવું) અને તસ્લીમ. આમાંથી કોઈ પણ પોતાના એક સાથીને પણ ખોઈ દેશે તો ઈમાનની વ્યવસ્થા ખોરવાઈ જશે.”⁴⁷

આ હદીસ બયાન કરે છે કે મારેફત, ઇતાઅત, ઇલ્મ, અમલ, પરહેઝગારી, સંઘર્ષ, સબ્ર, યકીન, અલ્લાહની રજા અને તસ્લીમ એકબીજાના સાથીઓ છે. જો આમાંથી કોઈ એક પર અમલ કરવામાં ન આવે તો જાણે કે એક બિલ્દીંગમાંથી એક પાયાને હટાવી દીધો. અને જો આવું કરવામાં આવે તો સ્વાભાવિક વાત છે કે

45 કન્ઝુલ ઉમ્માલ અરબી, જિલ્દ-૧, સફ્હા-૩૭, હદીસ-૬૬

46 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા અરબી, જિલ્દ-૧, સફ્હા-૧૮૧

47 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા અરબી, જિલ્દ-૧, સફ્હા-૧૮૮

બિલ્દીંગનો નિઝામ ખોરવાઈ જશે અને તે નીચે પડી જશે. એવી જ રીતે આ દસ બાબતોમાંથી કોઈ એક પર પાણ જો અમલ કરવામાં ન આવે તો ઈમાન રૂપી બિલ્દીંગ પાણ ખોરવાઈ જશે.

જે બાબતો વડે ઈમાન સંપૂર્ણ થાય છે તેના વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

ثَلَاثَةٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ يَسْتَكْمِلُ إِيمَانَهُ: رَجُلٌ لَا يَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً، وَلَا يُزَايِي بِشَيْءٍ مِّنْ عَمَلِهِ، وَإِذَا عَرَضَ عَلَيْهِ أَمْرَانِ أَحَدُهُمَا لِلدُّنْيَا وَالْآخِرِ لِلْآخِرَةِ، اخْتَارَ أَمْرًا خَيْرًا عَلَى الدُّنْيَا،

“ત્રણ વસ્તુઓ એવી છે કે જો તે કોઈમાં જોવા મળે તો તેનું ઈમાન સંપૂર્ણ હશે: માણસ અલ્લાહના મામલામાં કોઈ ટીકા કરનારની ટીકાથી ન ડરે, પોતાના અમલમાં રિયાકારી ન કરે, જ્યારે તેને એવી બે બાબતોનો સામનો કરવો પડે કે જેમાંથી એક દુનિયા માટે હોય અને એક આખેરત માટે હોય તો તે આખેરતની બાબતને દુન્યવી બાબત પર પ્રાથમિકતા આપે.”⁴⁸

આ હદીસ બયાન કરે છે કે કોઈ મોમિનની સામે અલ્લાહની બાબતમાં ગમે તેટલી ટીકા ટિપ્પણી કરવામાં આવે, તે ડરતો નથી, તેનો અમલ ખુલૂસ હોય છે, અને તેનો દુનિયા અને આખેરત એમ બે પરિસ્થિતિઓનો સામનો થાય છે, તો તે દુન્યવી બાબતને ન અપનાવીને, આખેરતને પ્રાથમિકતા આપે છે, અને આ જ સંપૂર્ણ ઈમાન છે.

આપણે **اَمَّنَ بِاللَّهِ** એટલે કે અલ્લાહ પર ઈમાનની વાત કરી.

પરંતુ હકીકતમાં અલ્લાહ પર ઈમાન હોવું એ રસૂલલ્લાહ (સ.) પર ઈમાન હોવાથી જુદું નથી, એટલે કે એકને બીજા વગર કબૂલ કરવામાં આવતું નથી. બન્ને એકબીજા સાથે જોડાયેલાં છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા આલે ઈમરાન, આયત-૩૧ માં ફરમાવે છે:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾

(અય રસૂલ!) આપ કહી દો કે જો તમે અલ્લાહથી મોહબ્બત કરતા હો તો મારી ઈતાઅત કરો, તો અલ્લાહ પાણ તમારાથી મોહબ્બત કરશે, અને તમારા ગુનાહ માફ કરશે. અને અલ્લાહ ખૂબ જ માફ કરવાવાળો અને મહેરબાન છે.

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહ, પોતાના રસૂલ દ્વારા ફરમાવે છે કે જો તમે મારાથી એટલે કે અલ્લાહથી મોહબ્બત કરતા હો તો મારા રસૂલની પેરવી કરો, તેમની સાથે મોહબ્બત કરો. જો તમે આવું કરશો તો હું પાણ તમારાથી મોહબ્બત કરીશ અને તમારા ગુનાહોને માફ કરી દઈશ. આના પછીની આયતમાં

અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે:

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٢٢﴾

(અય રસૂલ!) આપ કહી દો કે તમે અલ્લાહની ઈતાઅત કરો અને તેના રસૂલની પણ. જો તમે આનાથી મોઢું ફેરવી લેશો તો અલ્લાહ કાફિરોથી મોહબ્બત નથી કરતો.

આ આયતમાં અલ્લાહએ પોતાની ઈતાઅત અને પોતાના રસૂલની ઈતાઅતને એક સાથે બયાન કરી છે. આનાથી એમ સમજી શકાય કે જેવી રીતે અલ્લાહની ઈતાઅત જરૂરી છે તેવી રીતે તેના રસૂલની ઈતાઅત પણ જરૂરી છે, આનો અર્થ એમ થઈ ગયો કે જેવી રીતે અલ્લાહ પર ઈમાન જરૂરી છે એવી જ રીતે તેના રસૂલ પર પણ ઈમાન જરૂરી છે. અને આવી જ રીતે રસૂલલ્લાહે પોતાના જીવનમાં બતાવેલી બધી બાબતો પર ઈમાન હોવું જરૂરી છે. આમાંથી એક પણ બાબત આપણે છોડી દઈએ તો અલ્લાહ અને રસૂલલ્લાહ પર આપણું ઈમાન કમજોર કહેવાય, કારણ કે અલ્લાહે ફરમાવ્યું છે કે મારો રસૂલ મારી વહી વગર એક પણ શબ્દ બોલતો નથી. તો રસૂલલ્લાહ (સ.) જે પણ બોલે તેમાં અલ્લાહની વહી હોય જ છે. રસૂલલ્લાહ (સ.) પછી નબીઓનો સિલસિલો ખતમ થઈ ચૂક્યો છે, તો જરૂરી છે કે રસૂલલ્લાહ જેની ઈતાઅત કરવાનું ફરમાન કરે તેની ઈતાઅત પણ વાજિબ થઈ જાય છે. જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

عَلِيٌّ مِّنِّي كَنَفْسِي، طَاعَتُهُ طَاعَتِي، وَمَعْصِيَتُهُ مَعْصِيَتِي

“અલી (અ.) મારા નફ્સ જેવા છે, જેણે તેમની ઈતાઅત કરી તેણે મારી ઈતાઅત કરી, અને જેણે તેમની નાફરમાની કરી તેણે મારી નાફરમાની કરી.”⁴⁹

આ હદીસથી સમજી શકાય છે કે અલી (અ.)ની ઈતાઅત કરવાથી રસૂલલ્લાહ (સ.)ની ઈતાઅત સાબિત થઈ જાય છે, અને અલી (અ.)ની નાફરમાનીથી રસૂલલ્લાહ (સ.)ની નાફરમાની સાબિત થઈ જાય છે.

આવી રીતે જે લોકો આવા ઈમાનની સાથે ક્યામતના દિવસ પર પણ ઈમાન રાખે છે, અને નેક કાર્યો કરે છે, તેવા અલ્લાહના વહીઓનો મર્તબો ક્યામતના દિવસે કંઈક અલગ જ હશે. તેમના આવા ઈમાન અને અમલના કારણે તેમને શોભે તેવો અથવા તેના કરતાંય વધારે બુલંદ મર્તબો આપવામાં આવશે. આમ, આપણે જાણી ગયા કે અલ્લાહની વિલાયત કોઈ વિશેષ મઝહબની ઓળખ અપનાવી લેવાથી નથી મળતી, પરંતુ સાચા અર્થમાં અલ્લાહ પર અને ક્યામત ઉપર ઈમાન ધરાવવાથી, અને નેક કાર્યો કરવાથી મળે છે.

અલ્લાહના આવા જ એક વહીનો ઝિક્ર કરવા જઈ રહ્યો છું કે જેઓ હબશી હતા, અને જેમનો રંગ કાળો

49 મૌસૂઆ ઈમામ અલી (અ.), જિલ્દ-૮, સફહા-૮૧, હદીસ-૩૨૧૬

હતો. અલ્લાહના વલી હોવા માટે ઈમાન અને અમલ જરૂરી છે, ન કે બીજી કોઈ બાબત.

હા, અઝાદારો! જહોન, ફઝલ ઈબ્ને અબ્બાસ ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબના ગુલામ હતા. મૌલા અલી (અ.)એ તેમને ૧૫૦ દીનાર આપીને આઝાદ કરાવી દીધા પછી, જનાબે અબૂ ઝરના હવાલે કરી દીધા હતા. જ્યારે જનાબે અબૂ ઝરને રબ્ઝા નામની જગ્યાએ મોકલી દેવામાં આવ્યા તો જહોન પણ અબૂ ઝરની સાથે હતા. તેઓ અબૂ ઝરના ઈન્તેકાલ સુધી તેમની પાસે રહ્યા. અબૂ ઝરના ઈન્તેકાલ પછી તેઓ મદીના પાછા આવી ગયા અને મૌલા અલી (અ.)ના ખાદિમોમાં શામેલ થઈ ગયા. મૌલા અલી (અ.)ની શહાદત પછી ઈમામ હસન (અ.)ની સાથે અને ઈમામ હસન (અ.)ની શહાદત પછી ઈમામ હુસૈન (અ.)ની સાથે રહ્યા, અને આપ (અ.)ની સાથે જ મક્કા આવ્યા અને મક્કાથી ઈરાકની સફર કરી.

હા અઝાદારો ! ફક્ત પોતાના જ નહીં, પરંતુ પરાયા પણ મૌલા હુસૈન (અ.) પર કુરબાન થવા માટે બેચેન હતા. કરબલામાં જહોન ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ની સેવામાં રહેતા હતા. પોતાની આંખે સવારથી બપોર સુધીના બનાવો જોતા રહ્યા. એક એક રજા લઈને જાય છે, મૌલા હુસૈન (અ.) તેની લાશને ઉઠાવીને લાવે છે. એક એક સાથીદાર દૂર થતો જાય છે. જહોનથી મૌલા હુસૈન (અ.)ની બેકસી જોવાથી નહીં. પોતાના આકા, ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ના સિરહાને બેસીને રડવા લાગ્યા. બીમાર ઈમામ બેહોશ હતા. જ્યારે આંખો ખોલી તો, જહોનને રડતાં જોયા, તો પૂછ્યું, “અય જહોન ! શા માટે રડી રહ્યા છો?” જહોને કહ્યું, “મૌલા! આપની બીમારી અને મૌલા હુસૈન (અ.)ની બેકસી પર જેટલું રડું એટલું ઓછું છે. જો આપ સાજા હોત તો હકની સહાયતામાં આપ પણ જંગ કરતા અને હું પણ જિહાદમાં જોડાતો. આપ બીમાર છો. આપને છોડીને કઈ રીતે જઈ શકું? દિલ તો ચાહે છે કે મૌલા હુસૈનના કદમોમાં મારો જીવ ફિદા કરી દઉં.” ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)એ કહ્યું, “અય જહોન ! હું ખુશીથી રજા આપું છું. તમે શોખપૂર્વક જઈને બાબા પાસે જંગની રજા લઈ લો.” આ સાંભળીને વૃદ્ધ જહોને બીમાર મૌલાના હાથ પર બોસા કર્યા અને દુઆઓ આપીને મૌલા હુસૈન (અ.)ની ખિદમતમાં આવીને કહેવા લાગ્યા, “મૌલા! બીમાર આકા પાસેથી રજા મેળવીને આપની ખિદમતમાં આવ્યો છું. મને જંગમાં જવાની રજા આપો. મારામાં એટલી તાકાત નથી કે આપની આવી હાલત જોઈ શકું.” મૌલા હુસૈન (અ.)એ કહ્યું, “અય જહોન ! તમે યુવાનીમાં ઘણા જંગ લડી ચૂક્યા છો. હવે ઘરડા થઈ ગયા છો. ઘરડા લોકો માટે જેહાદ સાકિત છે.” મૌલા હુસૈન (અ.) રજા આપતા નથી. જહોન બે હાથ જોડીને રજા માગે છે. જ્યારે રજા મળતી નથી તો જહોન કહે છે કે મૌલા ! હું હબશી છું. મારું લોહી કાળા રંગનું છે. મારી છાતીમાંથી દુર્ગંધ આવે છે. કદાચ આપ એવું ઈચ્છતા નથી કે એક હબશીનું દુર્ગંધવાળું ખૂન બની હાશિમના સુગંધિત ખૂનમાં ભળી જાય. મૌલા ! પરવાનગી આપો, હવે દુઃખ અને મુસીબત સહન થતા નથી. એ વખતે મૌલા હુસૈન (અ.)એ જહોનને ગળે લગાવી દીધા.

અહીં હું જહોનને કહેવા માગીશ કે અય જહોન! તમે એમ કહો છો કે તમારી છાતી અને ખૂનમાંથી દુર્ગંધ આવે છે, પરંતુ હકીકત આ નથી. હકીકત એ છે કે કરબલાના બનાવ પછી જ્યારે બની અસદના લોકો શહીદોને દફન કરવા માટે આવ્યા તો તેમને દસમા દિવસે જહોનની લાશ મળી જેમાંથી મુશ્કની ખુશ્બુ આવી રહી હતી.

હા અઝાદારો! હું નથી જાણતો કે મૌલા હુસૈને જહોનને કેવી રીતે રજા આપી હશે! છેવટે, જંગની રજા મળી ગઈ. એ જહોન કે જેમની કમર વળી ગઈ હતી, તેમણે કમરને કેવી રીતે કસી હશે! જવાનીમાં ઘણા જંગ લડ્યા હતા, પણ કરબલામાં વૃદ્ધાવસ્થાએ હતા, તોય જંગનો શોખ તો એવોને એવો જ હતો. તેમનો ઉમંગ જોવા જેવો હતો. ઈમામના પગે બોસા આપ્યા; કમરને સીધી કરી; મેદાનમાં આવ્યા અને યઝીદી લશ્કર સામે ઊભા રહીને કહ્યું, “અય કૂફા અને શામના લોકો ! હું તમારા રસૂલ (સ.)ના સહાબી અબૂ ઝરનો ગુલામ છું. હે મુસલમાનો ! આ તમને શું થઈ ગયું છે કે પોતાના જ નબીના નવાસાને બોલાવીને ઘેરી લીધા છે અને ત્રણ દિવસથી પાણી બંધ કરી દીધું છે? અરે ! તેમનાં નાનાં નાનાં બાળકો તરસથી બેહાલ થઈ ગયાં છે. અલ્લાહ ખાતર રહેમ ખાઓ.” પરંતુ જહોનની વાત કોણ સાંભળે? તે મલકીનોએ જહોનની વાતને સાંભળવાને બદલે તેમને ચારે બાજુએથી ઘેરી લીધા, અને તીરોની વર્ષા શરૂ કરી દીધી. ઘરડા જહોને પણ ખૂબ જંગ કર્યો; ખૂબ લડ્યા; પરંતુ એકલા હતા. જખ્મોથી ચૂર ચૂર થઈ ગયા અને મોટા અવાજે કહ્યું, “અય આકા ! અય મારા સૈયદ અને મૌલા ! મારી છેલ્લી ઈચ્છા છે કે આપના દીદાર કરી લઉં.” મૌલા હુસૈન (અ.) જહોનનો અવાજ સાંભળીને જંગના મેદાન તરફ ચાલ્યા. જહોનની નજીક પહોંચ્યા. મૌલા હુસૈન (અ.)એ જહોનનું માથું પોતાના ખોળામાં મૂક્યું. જહોને માથું ખસેડી દીધું. મૌલા હુસૈન (અ.)એ ફરીથી જહોનનું માથું પોતાના ખોળામાં મૂક્યું. જહોને ફરીથી માથું ખસેડી લેવાની ઈચ્છા કરી. તો ઈમામે ફરમાવ્યું, “અય જહોન! શું કોઈ તકલીફ છે કે માથું ખોળામાંથી ખસેડી લો છો?” જહોને કહ્યું, “મૌલા ! આ માથું આકાના ખોળામાં રહેવા માટે લાયક નથી. તેથી ખોળામાંથી ખસેડી લઉં છું.” જહોનને મૌલા હુસૈન (અ.) પ્રત્યે કેટલી બધી મોહબ્બત હતી ! જહોન ઈમામની કેટલી બધી ઈઝઝત કરતા હતા કે ઈમામના ખોળામાં પોતાનું માથું રાખવાનું પસંદ કરતા ન હતા, પરંતુ અય જહોન ! નસીબદાર છે તમારું માથું કે મરતા સમયે તે મૌલા હુસૈન (અ.)ના ખોળામાં રહ્યું. તમારી લાશ મૌલા હુસૈન (અ.) જાતે જ ઉઠાવીને લાવ્યા. જંગના મેદાનમાં તમારી લાશ પડી ન રહી. તમારા માટે અહલેહરમે એવી રીતે આંસુ વહાવ્યાં જાણે કે પોતાના સગાઓ ઉપર રડતાં હોય. અય જહોન ! જો તમે અસ્રના સમયે હોત તો તમે જોયું હોત કે મૌલા હુસૈન (અ.) જખ્મોથી ચૂર ચૂર થઈને ઘોડા પરથી જમીન પર આવે છે. અય જહોન ! તમારા આખરી સમયે તમે મૌલા હુસૈનને આવાજ આપ્યો તો મૌલા હુસૈન તમારા સિરહાને આવ્યા, પરંતુ મૌલા હુસૈન (અ.) અસ્રના સમયે કોને બોલાવશે? કોણ હશે જે મૌલા હુસૈન (અ.)નું સર પોતાના ખોળામાં લે? મૌલા હુસૈન (અ.) મેદાનમાં ઝુબ્બ થઈ રહ્યા

હશે. હા, એક રિવાયતમાં છે કે જનાબે ફાતેમા ઝહરા જન્નતથી આવ્યાં હતાં. મૌલા હુસૈન (અ.)ના સરને પોતાના ખોળામાં લઈ લીધું હતું અને રડી રહ્યાં હતાં. પરંતુ અઝાદારો એ માની શું હાલત હશે કે જે પોતાના બેટાને પોતાની નજરોની સામે ઝુબ્બ થતા જુએ.

أَلَا لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
 آمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૨)

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયત અલ્લાહના વલીઓની એ સિફતને બયાન કરે છે કે તેઓને ક્યામતના દિવસે કોઈ પણ પ્રકારનો ડર કે દુઃખ નહીં હોય. તો આજના ખુતબામાં આપણે અલ્લાહના વલીઓની એક અન્ય સિફત વિષે જાણીશું. અલ્લાહ તઆલા સૂરા અન્આમ, સૂરા-૬, આયત ૪૮ માં ફરમાવે છે:

﴿وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ فَمَنْ أَمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

અને અમે રસૂલોને કેવળ ખુશખબર આપનારા અને ચેતવણી આપનારા તરીકે જ મોકલીએ છીએ. તો જે પણ ઈમાન લાવ્યો અને જેણે નેક કાર્યો કર્યા, તો તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયત અલ્લાહના વલીઓની એ સિફત બયાન કરે છે કે તેઓ અલ્લાહના રસૂલોએ આપેલી ખુશખબરી અને ચેતવણી ઉપર પૂરેપૂરું ઈમાન ધરાવે છે, અને તે પ્રમાણે અમલ પણ કરે છે. એટલા જ માટે ક્યામતના દિવસે તેમના ઉપર કોઈ ડર પણ નહીં હોય કે ન તો તેઓ દુઃખી હશે.

આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના રસૂલોની હિદાયત કરવાની રીત બયાન કરી છે. રસૂલો કાંતો બશારત દ્વારા લોકોને અલ્લાહ તરફ બોલાવતા હતા, કાં ચેતવણી આપીને અલ્લાહનો ખોફ અપાવતા હતા કે જેથી લોકો હિદાયત ઉપર આવી જાય.

તો આજના ખુત્બામાં આપણે નબુવત વિષે જાણીશું.

નબુવત એટલે માનવજાતની સાચા રસ્તાની હિદાયત માટે મોકલેલા નબીઓ વિષેનો અકીદો.

અલ્લાહ તઆલાએ ઉમ્મતની રહેબરી માટે ૧, ૨૪, ૦૦૦ નબીઓ મોકલ્યા છે કે જેથી અલ્લાહ પોતાની હુજ્જતને કાયમ કરી લે, અને કયામતના દિવસે ગુમરાહ લોકો પાસે કોઈ રસ્તો બાકી ન રહે, જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા નિસા, સૂરા-૪, આયત ૧૬૫ માં ફરમાવે છે:

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لَعَلَّ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

રસૂલોને બશારત આપનારા અને ચેતવણી આપનારા બનાવીને મોકલવામાં આવ્યા હતા, જેથી તે રસૂલો પછી લોકોના માટે અલ્લાહના સામે કોઈ હુજ્જત બાકી ના રહે, અને અલ્લાહ અઝીઝ અને હકીમ છે.

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના રસૂલોને ખુશખબર આપનાર અને ચેતવણી આપનારા બનાવીને મોકલ્યા છે, જેથી લોકો પાસે કોઈ બહાનું બાકી ન રહે કે તેમની પાસે હિદાયતનો કોઈ ઝરીયો ન હતો. અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના રસૂલોને શા માટે ખુશખબર આપનારા અને ચેતવણી આપનારા બનાવી મોકલ્યા તેના વિષે રસૂલવલાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

بَعَثَ إِلَيْهِمُ الرُّسُلَ لَتَكُونَ لَهُ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ عَلَى خَلْقِهِ، وَيَكُونَ رُسُلُهُ إِلَيْهِمْ شُهَدَاءَ عَلَيْهِمْ،
وَابْتَعَثَ فِيهِمُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ، وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ
بَيِّنَةٍ، وَلِيَعْقِلَ الْعِبَادُ عَنْ رَبِّهِمْ مَا جَهِلُوا، فَيَعْرِفُوهُ بِرُبُوبِيَّتِهِ بَعْدَ مَا أَنْكَرُوا...

“તેણે તેમની તરફ રસૂલોને મોકલ્યા કે જેથી તેઓ તેની મખ્લૂક પર તેના તરફની હુજ્જતને બાલેગા બને, અને તેના રસૂલો તેમના પર ગવાહ બને, અને તેણે તેઓમાંથી જ નબીઓને બશારત આપનારા અને ચેતવણી આપનારા તરીકે મોકલ્યા કે જેથી જે વ્યક્તિ હલાક થાય તે સ્પષ્ટ દલીલની સાથે જ હલાક થાય, અને જે પણ જીવે તે સ્પષ્ટ દલીલની સાથે જ જીવે, અને જેથી બંદાઓ તેમના રબની એવી વાતોને સમજે કે જેને તેઓ જાણતા ન હતા, અને તેઓ ઈન્કાર કર્યા પછી અલ્લાહને તેની બંદગી વડે ઓળખી લે...”

આ હદીસ બયાન કરે છે કે નબીઓ લોકો ઉપર હુજ્જત બાલેગા અને શાહિદ છે, અને સ્પષ્ટ રીતે રસૂલોને બશીર અને નઝીર બનાવીને મોકલવાનો શું મક્સદ છે.

(૧) તૌહીદને સંપૂર્ણતા સુધી પહોંચાડનાર અને તાગૂતથી બચાવનાર હોય છે:

કુરઆને મજીદમાં રસૂલોને મોકલવાના બીજા પાણ મક્સદ બયાન કરવામાં આવ્યા છે. જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા નહલ, સૂરા-૧૬, આયત-૩૬ માં ફરમાવે છે:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

અને અમે દરેક ઉમ્મતમાં રસૂલ મોકલ્યા કે જેથી અલ્લાહની ઈબાદત કરો અને તાગૂતથી બચો.

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહ કોઈ કોમને રસૂલ વગર એકલી છોડતો નથી, અને સાથે સાથે રસૂલને મોકલવાનો મક્સદ પાણ બયાન કર્યો છે કે જેથી તેઓ લોકોને અલ્લાહની ઈબાદતની તાલીમ આપે અને તાગૂતથી દૂર રાખે, અને સમાજમાં તોહીદની વાતો લોકો સુધી પહોંચાડી દે.

હઝરત ઈમામ અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “અલ્લાહ તઆલાએ પયગંબરોને મોકલ્યા કે જેથી લોકો તોહીદ અને સિક્ત વિષે જે કંઈ નથી જાણતા તેને જાણી લે, અને તેઓ ઈન્કાર કર્યા પછી અલ્લાહની વહદાનિયત અને તેની રુબુબિયત ઉપર ઈમાન લાવે.”

(૨) તાલીમ અને પરવરિશ માટે:

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١﴾

(સૂરા જુમ્આ, આયત-૨)

એ અલ્લાહ જ છે કે જોણે ઉમ્મીઓમાંથી એક રસૂલને મોકલ્યો, જે તિલાવત કરે છે તેમના ઉપર તેની આયતોની, તેમને પાક કરે છે, અને તે તેમને તાલીમ આપે છે કિતાબ અને હિકમતની, જોકે, પહેલાં તેઓ ખુલ્લી ગુમરાહીમાં હતા.

આ આયત રસૂલને મોકલવાનો એક અન્ય મક્સદ બયાન કરે છે કે તેઓ પોતાની ઉમ્મતના સામે આયતોની તિલાવત કરે છે, તેઓને કુફ્થી પાક કરે છે, અને અલ્લાહની કિતાબ અને હિકમતની તાલીમ આપે છે.

(૩) અદ્દલ અને ઈન્સાફને કાયમ કરવા:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ

بِالْقِسْطِ ... ﴿٢٥﴾

(સૂરા હદીદ, આયત-૨૫)

બેશક અમે મોકલ્યા અમારા રસૂલોને ખુલ્લી નિશાનીઓની સાથે, અને અમે નાઝિલ કરી તેઓની સાથે કિતાબ અને ત્રાજવું (અદલ) જેથી લોકો ઈન્સાફ ઉપર કાયમ રહે.

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહ તઆલાએ પોતાના રસૂલોને સ્પષ્ટ મોઅજિઝાની સાથે લોકો તરફ મોકલ્યા, અને કિતાબ પણ આપી કે જેથી તેની મદદથી લોકોમાં અદલ કાયમ કરી શકે.

(૪) ઈખ્તેલાફને ખતમ કરવા માટે:

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ
الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ
يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

(સૂરા બકરા, આયત-૨૧૩)

લોકો તો એક જ ઉમ્મત હતા, એટલે જ તો અલ્લાહે ખુશખબર આપનારા અને ચેતવાણી આપનારા નબીઓને મોકલ્યા, અને તેમની જોડે સત્યની સાથે કિતાબ પણ નાઝિલ કરી, કે જેથી તે લોકો વચ્ચે ફેસલો કરે એ વિષયમાં કે જેમાં તેઓ વાદવિવાદ કરતા હતા. અને જેમને કિતાબ આપવામાં આવી હતી તેઓ જ —સ્પષ્ટ નિશાનીઓ તેમની પાસે આવી પહોંચ્યા પછી પણ— આપસી અદાવતના કારણે એ જ વિષયમાં વાદવિવાદ કરવા લાગ્યા. તો અલ્લાહે પોતાની મરજીથી ઈમાન લાવનારાઓની હિદાયત સત્યની તરફ એ વિષયમાં કરી દીધી કે જેમાં તેઓ (કિતાબવાળાઓ) વાદવિવાદ કરવા લાગી ગયા હતા. અને અલ્લાહ તો જેને ઈચ્છે છે તેને સીધા રસ્તા તરફ હિદાયત કરે છે.

આ આયત બયાન કરે છે કે પહેલાં લોકો એક જ ઉમ્મત હતા, પરંતુ તેઓએ વાદવિવાદ કર્યો તો અલ્લાહ તઆલાએ તે વાદવિવાદને દૂર કરવા માટે નબીઓને કિતાબો સાથે મોકલ્યા, અને તેમના દ્વારા લોકોને હિદાયત કરી. પહેલાંના લોકો કુરઆન પહેલાંની કિતાબોમાં ઈખ્તેલાફ કરતા હતા એટલે તે ઈખ્તેલાફને દૂર કરવા માટે કલામે પાક કુરઆને મજીદ નાઝિલ કરાઈ, જેના વડે તેઓના ઈખ્તેલાફને દૂર કરી શકાય.

(૭) દીનને સંપૂર્ણ કરવા માટે:

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ

(સૂરા અહઝાબ, આયત-૪૦)

મોહંમદ તમારા લોકોમાંથી કોઈ પણ પુરૂષના પિતા નથી, પરંતુ તે અલ્લાહના રસૂલ અને નબીઓના સિલસિલાને ખતમ કરવાવાળા છે.

આ આયત રસૂલલ્લાહ (સ.)ની ઓળખ આપે છે કે તે ઉમ્મતમાંથી કોઈના પિતા નથી પરંતુ તે તો કેવળ અલ્લાહના રસૂલ અને નબીઓના સિલસિલાને ખતમ કરનારા છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

(સૂરા માએદા, આયત -૩)

આજે મેં તમારા માટે તમારો દીન સંપૂર્ણ કરી દીધો, અને મારી નેઅમતો તમારા ઉપર તમામ કરી દીધી, અને તમારા માટે દીને ઇસ્લામને પસંદ કરી દીધો.

અલ્લાહના વલીઓ અલ્લાહ ઉપર અને તેના રસૂલની વાતો અને કાર્યો ઉપર મજબૂત ઈમાન ધરાવનારા અને સાબિતકદમ હોય છે, અને રસૂલોને મોકલવાના મક્સદને ધ્યાનમાં રાખીને પોતે પણ હિદાયત પામે છે અને બીજાઓને પણ હિદાયત કરે છે. તેઓ પાકદામન, ઈબાદતગુઝાર અને પરહેઝગાર બનીને જીવન પસાર કરે છે, અને નેક અમલ પણ કરતા રહે છે, કારણ કે ઈમાન માટે અમલ પણ જરૂરી છે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

لَا يُثَبِّتُ لَهُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِالْعَمَلِ، وَالْعَمَلُ مِنْهُ

મોમિનનું ઈમાન ફક્ત અમલ વડે જ સાબિતકદમ રહે છે, અને અમલ પણ ઈમાનથી જ સાબિતકદમ છે.⁵⁰

આ હદીસ બયાન કરે છે કે ઈમાનની સાથે કરવામાં આવેલા નેક અમલ સાબિતકદમ રહે છે, કારણ કે નેક અમલ પણ ઈમાનનો જ ભાગ છે. અલ્લાહના વલીઓ દરેક નેકી ફક્ત અલ્લાહની કુર્બત પામવા માટે કરે છે,

50 મુન્તાખબ મીઝાનુલ હિકમા, હદીસ-૫૬૨

અને આ તેમના ગુણોમાંથી છે; જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

أَمَّا عَلَامَةُ الْبَارِّ فَعَشْرَةٌ: يُحِبُّ فِي اللَّهِ، وَيُبْغِضُ فِي اللَّهِ، وَيُصَاحِبُ فِي اللَّهِ، وَيُفَارِقُ فِي اللَّهِ،
وَيَغْضَبُ فِي اللَّهِ، وَيَرْضَى فِي اللَّهِ، وَيَعْمَلُ لِلَّهِ، وَيَطْلُبُ إِلَيْهِ، وَيَخْشَعُ لِلَّهِ خَائِفًا مَخُوفًا طَاهِرًا مُخْلِصًا
مُسْتَحْيِيًا مُرَاقِبًا، وَيُحْسِنُ فِي اللَّهِ.

“નેકી કરવાવાળાની દસ નિશાનીઓ છે: (૧) તે અલ્લાહ ખાતર મોહબ્બત કરે છે, (૨) અલ્લાહ ખાતર દુશ્મની કરે છે, (૩) અલ્લાહ ખાતર સાથે આપે છે, (૪) અલ્લાહ ખાતર દૂર થાય છે, (૫) અલ્લાહ ખાતર ગુરસે થાય છે, (૬) અલ્લાહ ખાતર રાજી થાય છે, (૭) અલ્લાહ ખાતર અમલ કરે છે, (૮) અલ્લાહ પાસે જ માંગણી કરે છે, (૯) ડરતાં ડરતાં, ડરાવતાં ડરાવતાં, પાક થઈને, નિખાલસતાની સાથે, શરમાતાં શરમાતાં, સતર્કતાની સાથે અલ્લાહની સામે ખુશૂઅ કરે છે, અને (૧૦) અલ્લાહ ખાતર નેકી કરે છે.”⁵¹

આવા જ અલ્લાહના વલીઓ કરબલામાં પણ જોવા મળે છે કે તેઓ જે કંઈ કરે છે તે અલ્લાહ ખાતર જ કરે છે, અને દીનની સહાયતામાં પોતાનો જીવ કુરબાન કરવા માટે મોડું કરતા નથી, પણ ઉતાવળ કરે છે કે ક્યારે આકા હુસૈન પાસેથી રજા મળી જાય અને પોતાનો જીવ આકા પર કુરબાન કરી દે.

આશૂરાની રાત્રે બધાને ભેગા કરીને ફરમાવવામાં આવ્યું કે તમારું નામ શહીદોની યાદીમાં છે, તમારું પણ છે. બધાનાં નામ લીધાં, પરંતુ કાસિમનું નામ ન લીધું. હઝરત કાસિમ બેતાબ થઈને ઈમામની નજીક આવ્યા અને પૂછ્યું, “ચચાજન ! શું મારું નામ શહીદોની યાદીમાં નથી?” ઈમામે હઝરત કાસિમને સંબોધીને પૂછ્યું, “બેટા કાસિમ ! તમારી નજરમાં મોત કેવું છે?” કાસિમે જવાબ આપ્યો, “અય ચચાજન ! મારી નજરમાં મોત મધ કરતાં વધારે મીઠું છે.” પછી ઈમામે ફરમાવ્યું, “બેટા કાસિમ ! તમે પણ શહીદ થશો અને તમારો ભાઈ અલી અસગર પણ શહીદ થશે.” આ સાંભળીને કાસિમે પૂછ્યું, “અય ચચા ! હું તો જંગના મેદાનમાં જઈને શહીદ થઈશ, પરંતુ અલી અસગર કેવી રીતે શહીદ થશે? શું દુશ્મનો તંબુઓમાં ઘૂસી જશે?” ઈર્શાદ ફરમાવ્યો, “અય કાસિમ ! હું અલી અસગરને પાણી પિવડાવવા માટે મેદાનમાં લઈ જઈશ. તે વખતે અલી અસગરને જુલ્મના તીરથી મારા જ હાથો પર શહીદ કરવામાં આવશે. આ સાંભળીને કાસિમની આંખોમાંથી આંસુ નીકળી પડ્યાં.”

ટૂંકમાં, સવાર પડી. સુબહની નમાઝ જમાઅત સાથે પઢી. એ વખતે તો સંતોષની સાથે નમાઝ પઢી, પરંતુ ફરજંદે રસૂલ (સ.)ને ઝોહરની નમાઝ પઢવાની મોહલત ન મળી. અન્સાર વારાફરતી શહીદ થતા ગયા. જ્યારે અન્સારમાં કોઈ બાકી ન રહ્યું તો હવે બની હાશિમનો વારો આવ્યો. જફરે તૈયાર અને અકીલની અવલાદે

લોહીમાં નાહી લીધું. હવે ઈમામ હસન (અ.)ના ફરજંદોનો વારો આવ્યો. હઝરત કાસિમ કે જે હજુ યુવાનીએ પણ પહોંચ્યા ન હતા, તે ઈમામની પાસે આવ્યા. હાથ જોડીને ઊભા થઈ ગયા. જંગ કરવાની રજા માગી. હુસૈન (અ.) પોતાના ભત્રીજાને છાતીએ લગાવીને રડવા લાગ્યા અને કહ્યું, “બેટા ! હું તમને કેવી રીતે જંગમાં જવાની રજા આપું? તમે તો મારા મહૂમ ભાઈની નિશાની છો. હું તમને રજા આપી શકતો નથી.” જ્યારે હઝરત કાસિમને રજા ન મળી તો નિરાશ થઈને એક જગ્યાએ બેસી ગયા. પછી કંઈક વિચાર આવ્યો. મારા બાબાએ એક તાવીઝ આપ્યું હતું અને હાથ પર બાંધીને ફરમાવ્યું હતું કે જ્યારે તમારા કાકા ઉપર કપરો સમય આવી પડે તો આ તાવીઝને ખોલીને પઢજો અને તે પ્રમાણે અમલ કરજો. હઝરત કાસિમે તરત જ હાથ પર બાંધેલા તાવીઝને ખોલ્યું. તેમાં લખેલું હતું કે અય કાસિમ ! કરબલાના મેદાનમાં જ્યારે હુસૈન (અ.) દુશ્મનો વચ્ચે ઘેરાઈ જાય તો મારા તરફથી તમે મારા ભાઈ અને તમારા કાકાની મદદ કરજો અને તમારી જાન કુરબાન કરી દેજો. આ લખાણ લઈને કાસિમ ઈમામ હુસૈન (અ.)ની પાસે આવ્યા અને પોતાના પિતાની વસિયત કાકાના હાથમાં મૂકી દીધી. હુસૈન (અ.)એ ભાઈનું લખાણ વાંચ્યું. હસન (અ.) યાદ આવી ગયા. કાસિમને ગળે વળગાડી ખૂબ રડ્યા અને ફરમાવ્યું, “બેટા ! તંબુમાં જાઓ. તમારી મા અને ફોઈઓની રજા લઈ આવો.” હઝરત કાસિમ તંબુમાં તશરીફ લાવ્યા. બધી બીબીઓ ભેગી થઈ ગઈ. સમજી ગઈ કે કાસિમ રજા લેવા આવ્યા છે. ઉમ્મે ફરવાએ કહ્યું, “બેટા ! જાઓ, ખુદા હાકિઝ ! જો તમારા બાપ જીવતા હોત તો તે પણ પોતાના ભાઈ પર કુરબાન થઈ જાત. બેટા ! તમે તેમના સ્થાને છો. કુરબાન થઈ જાઓ.” બધી બીબીઓએ ખુદા હાકિઝ કહ્યું. કાસિમ તંબુમાંથી નીકળીને કાકાની પાસે આવ્યા. ઈમામે કાસિમને તૈયાર કર્યા. પોતાના હાથે જ કમરમાં તલવાર બાંધી અને ફરમાવ્યું, “કાસિમ ! બેટા કાસિમ ! સારું, જાઓ. ખુદા હાકિઝ !” હઝરત કાસિમ મેદાન તરફ ચાલ્યા, એટલા માટે કે બાબા હસન (અ.)ની વસિયત પૂરી કરે. તેઓ મેદાનમાં તશરીફ લાવ્યા. બહાદુરીપૂર્વક રજાઝ પઢ્યા. કહ્યું કે જો તમે મને ન ઓળખતા હો તો ઓળખી લો. હું રસૂલ (સ.)ના નવાસા હસન (અ.)નો દીકરો છું અને હુસૈન (અ.)નો ભત્રીજો છું. તું જેને બહાદુર સમજતો હોય તેને મારા મુકાબલા માટે મોકલ, પરંતુ કાસિમની ઉંમર માત્ર તેર વર્ષની હતી તેથી મુકાબલા માટે કોઈ પણ ન નીકળ્યું. તો ઉંમર સાંદે અરઝોકને કહ્યું, “કાસિમના મુકાબલા માટે જા.” અરઝોકે કહ્યું, “હું હજારોની સંખ્યા સામે લડનારો, તેર વર્ષના એક બાળકના મુકાબલામાં જાઉં? મારા ચાર બેટા છે. માત્ર એકને જ મોકલી દઉ. તે કાફી થઈ રહેશે.” અરઝોકનો એક બેટો નીકળ્યો. જંગ થયો. કાસિમે એવા જોરથી પ્રહારો કર્યો કે અરઝોકનો બેટો જમીન ભેગો થઈ ગયો. બીજો બેટો આવ્યો. તેની હાલત પણ તેવી જ થઈ. ત્રીજો બેટો પણ જહન્નમને હવાલે થઈ ગયો. ચોથો પણ બચી ન શક્યો. તો અરઝોક ખૂબ બહાદુરીપૂર્વક બખ્તર અને ઝિરહ પહેરીને ગુસ્સાથી ભરેલો આવી પહોંચ્યો. તેને ચાર બેટાઓના મરવાનો ગમ હતો. પ્રહાર પર પ્રહાર કરતો રહ્યો. કાસિમ તેના પ્રહારને રોકતા ગયા. લાગ મળતાં જ કાસિમે અરઝોક ઉપર એવો જોરથી ઘા કર્યો કે અરઝોક કપાઈને જમીન પર પડી ગયો.

પછી તો શું થયું? યઝીદનું લશ્કર ચારે બાજુએથી ઉમટી પડ્યું. ત્રણ દિવસના ભૂખ્યા તરસ્યા ઉપર તીરોનો વરસાદ ! ચારે બાજુએથી તીર આવવા લાગ્યાં. હમીદ બિન મસ્લિમ રાવી કહે છે કે મેં જોયું કે કાસિમે માત્ર એક પહેરાણ અને ઝિરહ તરીકે એક જમો પહેરેલો હતો. તીર આવી રહ્યાં છે. અન્ય લોકો પ્રહારો કરી રહ્યા છે. હસન (અ.)નો લાલ વીરતાપૂર્વક લડી રહ્યો છે, પરંતુ ક્યાં સુધી લડે? હજારોનું લશ્કર હતું. આહ ! મોમિનીન ! એક મલઊને લાગ જોઈને કાસિમના માથા પર ઘા માર્યો. એક દુશ્મને એક ભાલો એવો જોરથી હઝરત કાસિમના પેટ પર લગાવ્યો કે આપ સહન કરી શક્યા નહીં. કાસિમ ઘોડા પરથી જમીન પર પડી ગયા. પોતાના ખૂનમાં આળોટતા હતા અને તેમણે બૂમ પાડી, “યા ઉમ્માહ અદરિકની.” હુસૈન (અ.) પોતાના ભત્રીજાનો અવાજ સાંભળીને બાજની જેમ શિકાર પર ટૂટી પડ્યા. તલવારથી પ્રહારો કરતા હતા. લશ્કરમાં અવ્યવસ્થા થઈ ગઈ. હઝરત કાસિમની લાશ ઘોડાઓની ખરીઓને કારણે પાયમાલ થઈ ગઈ. છેવટે બધા નાસી ગયા, તો ઈમામ પોતાના ભત્રીજાના ઓશિકાવાળા ભાગ પાસે આવ્યા. શું જોયું? ભાઈ હસન (અ.)ના કલેજનો ટુકડો પોતાના જ ખૂનમાં નાહેલો, ધૂળ અને લોહીમાં રગદોળાયેલો, ગરમ જમીન પર એડીઓ રગડી રહ્યો છે. પોતાના ભાઈની યાદ અપાવે તેવું, દિલને હચમચાવી નાખે તેવું મંઝર જોઈને હુસૈન (અ.) ફરમાવતા હતા કે અય ફરઝંદ ! તારા કાકા માટે એ બાબત અસહ્ય છે કે તમે તેમને બોલાવો અને તે મદદ માટે ન આવી શકે. તેના પછી ઈમામ હુસૈન (અ.)એ કાસિમની લાશ ઊઠાવી. પોતાની છાતી સાથે કાસિમની છાતી લગાવી.

મૌલા હુસૈન અને જનાબે કાસિમનું અજબ મંઝર હતું. મૌલા હુસૈન પોતાના ભત્રીજાને ગોદમાં લઈને ખૈમા તરફ રવાના થયા. તે માઅસૂમના પગ જમીન પર ઘસડાતા જતા હતા. ઈમામ હુસૈન (અ.)ની આ સબ્ર હતી કે ભત્રીજાની લાશને કાળજે વળગાડીને જાતે જ લાવ્યા અને શહીદોની લાશો પાસે સુવાડી દીધા. કાસિમના કતલ થવાનો ગમ અબ્બાસ અને અલી અકબરને એટલો બધો હતો કે પોતાની જાતને કાબૂમાં ન રાખી શક્યા. આશ્ચર્યથી લાશને જોતા જ રહી ગયા. બીબીઓ પણ હઝરત કાસિમની આવી પાયમાલ થયેલી લાશને જોઈને ધ્રુસ્કે ધ્રુસ્કે રડવા લાગી, અને વા કાસિમાહો ! વા કાસિમાહોનો અવાજ બુલંદ થયો.

أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

૮ - ખેરાત પરોપકાર અને જનાબે અલ્લાહ ઈબ્ને હસન (અ.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ

أَمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૨)

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયત અલ્લાહના વલીઓની સિક્ત બયાન કરે છે કે તેઓને ક્યામતના દિવસે ન તો ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે. આજના ખુતબામાં આપણે અલ્લાહના વલીઓની એક અન્ય સિક્ત વિષે જાણીશું.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆન મજીદમાં સૂરા બકરા, સૂરા-૨, આયત ૨૭૪ માં ફરમાવે છે:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ

وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

જેઓ પોતાના માલને રાત્રે અને દિવસે, છૂપી રીતે અને જાહેરમાં (અલ્લાહની રાહમાં) ખેરાત કરે છે, તો તેમના માટે છે તેમનો બદલો તેમના રબ પાસે, અને ન તો તેમના ઉપર ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.

આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલાના વલીઓની એક અન્ય સિક્તનું વર્ણન છે કે તેઓ દિવસના ચોવીસ કલાકમાં કોઈ પણ સમયે છૂપી રીતે કે જાહેરી રીતે અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરતા રહે છે, અને તેમની નિયત પાક હોવાના કારણે અલ્લાહ તઆલા તેમને તેનો સવાબ પણ આપે છે.

રિવાયતમાં છે કે મૌલા અલી (અ.) પાસે ચાર દિરહમ હતા. આપ (અ.)એ એક દિરહમ રાત્રે, એક દિરહમ દિવસે, એક દિરહમ છૂપી રીતે અને એક દિરહમ જાહેરી રીતે સદકામાં આપ્યો. તો અલ્લાહે આપ (અ.)ની શાનમાં આ આયત નાઝિલ કરી.⁵²

52 તફસીર મજમૂલ બયાન, સૂરા બકરા, આયત-૨૭૪ની તફસીરમાંથી

આ આયત અને હદીસમાં ખેરાત કરવાની રીત અને ખેરાત કરનારની જવાબદારી બયાન કરવામાં આવી છે કે તે સમય સંજોગ પ્રમાણે રાત્રે કે દિવસે અથવા જાહેરમાં કે છૂપી રીતે કરવામાં આવે. અને જે લોકો આ દરેક બાબતનું ધ્યાન રાખે છે તો તેવા લોકોને ખુશખબર આપતાં અલ્લાહ કહે છે કે તેમનો બદલો તેમના રબ પાસે છે, અને તેમના માટે કોઈ પણ પ્રકારનો ડર કે દુઃખ હશે નહીં.

તો આજના ખુત્બામાં આપણે ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહ વિષે જાણીશું.

ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહ એટલે શું?

સૌપ્રથમ આપણે જાણીએ કે ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહ એટલે શું?

ઈન્ફાક એટલે માલ અથવા કોઈ વસ્તુને ખેરાત કરવી, અને ફી સબીલિલ્લાહ એટલે અલ્લાહની રાહમાં.

ઈસ્લામિક પરિભાષામાં અલ્લાહની રજા પ્રાપ્ત કરવા માટે અલ્લાહની રાહમાં માલ કે કોઈ વસ્તુ ખેરાત કરવાને ઈન્ફાક કહેવામાં આવે છે.

જ્યારે કુરઆનમાં ઈન્ફાક શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે તો તેનો મતલબ કાં તો ઝકાત થાય છે, કાં તો સદકો. તો બંદાને જોઈએ કે હંમેશાં પોતાના માલને કે કોઈ પણ વસ્તુને અલ્લાહની રાહમાં જ ખેરાત કરે, કારણ કે અલ્લાહે જ માણસોને પેદા કર્યા છે, અને પછી તેમને માલદોલત પણ આપી છે, તો જે પણ માલદોલત બંદાની પાસે છે તે હકીકતમાં અલ્લાહની જ છે. બંદો તો કેવળ તેનો ખજાનચી છે. તો બંદાને જોઈએ કે તે માલદોલતને હંમેશાં અલ્લાહની મરજી મુજબ ખેરાત કરે, ન કે પોતાની મરજી મુજબ.

ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહના પ્રકાર:

ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહ ઈસ્લામના હુકમોમાંથી એક મહત્વનો હુકમ છે, અને તે હુકુન્નાસ છે. અલ્લાહ તઆલાએ કુરઆને મજીદમાં પોતાના બંદાઓને હુકુન્નાસને અદા કરવાના વિવિધ પ્રકારો બતાવ્યા છે. જેને બે ભાગમાં વહેંચી શકાય છે: (૧) ઈન્ફાકે વાજિબા, અને (૨) ઈન્ફાકે નાફિલા.

ઈન્ફાકે વાજિબા એટલે કે જેને અદા કરવું વાજિબ છે, અને તેમાં ઝકાત, ખુમ્સ, કફ્ફારા વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ઈન્ફાકે નાફિલા એટલે જેને અદા કરવું મુસ્તહબ છે, અને તેમાં સદકો, હદીયો, ખેરાત વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહને અદા કરવાની રીતો:

ઈન્ફાકે વાજિબા અને ઈન્ફાકે નાફેલાને અદા કરવાની વિવિધ રીતો છે; જેમ કે, ઉપરોક્ત જે આયતો બયાન કરવામાં આવી તેમાં પણ અલ્લાહ તઆલાએ ۱۱ શબ્દને મુકદ્દમ કરીને છૂપી રીતે કરવામાં આવતી ખેરાતનું મહત્ત્વ સમજાવ્યું છે. તો મુસ્તહબ બાબત છે કે ઈન્ફાકે વાજિબાને જાહેરમાં અદા કરવામાં આવે, અને ઈન્ફાકે નાફેલાને છૂપી રીતે અદા કરવામાં આવે; જેમ કે, હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

كُلُّ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكَ فَأَعْلَانَهُ أَفْضَلُ مِنْ إِسْرَارِهِ، وَكُلُّ مَا كَانَ تَطَوُّعًا فَاسْرَارُهُ أَفْضَلُ مِنْ إِعْلَانِهِ، وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا يَحْمِلُ زَكَاةَ مَا لَيْهِ عَلَى عَاتِقِهِ، فَقَسَمَهَا عَلَانِيَةً، كَانَ ذَلِكَ حَسَنًا جَمِيلًا.

“એ દરેક વસ્તુ કે જે અલ્લાહે તારા ઉપર ફરજ કર્યું છે તેને જાહેરમાં અદા કરવું એ છૂપી રીતે અદા કરવા કરતાં અફઝલ છે, અને એ દરેક વસ્તુ કે જે મુસ્તહબ છે તેને છૂપી રીતે અદા કરવું એ જાહેરમાં અદા કરવા કરતાં અફઝલ છે. જો કોઈ માણસ પોતાના માલની ઝકાત પોતાના ખભા ઉપર ઉઠાવે અને તેને જાહેરમાં વહેંચે તો તે યોગ્ય અને સુંદર છે.”⁵³

આ હદીસ બયાન કરે છે કે કોઈ પણ વાજિબ કાર્યને જાહેરમાં અદા કરવું અફઝલ છે, કારણ કે વાજિબ કાર્યને જાહેરમાં અદા કરવાથી લોકોને તેને અદા કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી શકાય છે. અને કોઈ પણ મુસ્તહબ કાર્યને છૂપી રીતે અદા કરવું અફઝલ છે, કારણે આના કારણે રિયાકારીથી સુરક્ષિત રહી શકાય છે.

ઈન્ફાક ફી સબીલિલ્લાહની ફઝીલત:

કુરઆને મજીદમાં અને અહાદીસમાં બંને પ્રકારના ઈન્ફાકની ખૂબ ફઝીલત બયાન કરવામાં આવી છે, અને તેનો બેશુમાર બદલો બયાન કરવામાં આવ્યો છે. જ્યારે કોઈ બંદો અલ્લાહની રાહમાં ખર્ચ કરે છે તો અલ્લાહને એ શોભતું નથી કે તે પોતાના બંદાને તેનો બદલો ન આપે. કારણ કે અલ્લાહ તો ગની છે, તે તો આના કરતાં પણ વધારે આપનારો છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા હદીદ, સૂરા-પૃ, આયત-૭ માં ફરમાવે છે:

اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَاَنْفِقُوْا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُّسْتَخْلَفِيْنَ فِيْهِ ۖ فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوْا
لَهُمْ اَجْرٌ كَبِيْرٌ ﴿٥٦﴾

તમે ઈમાન લાવો અલ્લાહ પર, અને તેના રસૂલ પર, અને તમે ખર્ચ કરો એમાંથી કે જેમાં અલ્લાહે તમને

જનશીન બનાવ્યા છે. તો જેઓ તમારામાંથી ઈમાન લાવ્યા અને જેમણે ખેરાત કરી તેમના માટે મોટો બદલો છે.

આ આયત બયાન કરે છે કે જો કોઈ મોમિન અલ્લાહની રાહમાં એવી વસ્તુની ખેરાત કરે છે કે જેનો જનશીન અલ્લાહે તેને બનાવ્યો છે, તો તેના માટે વિશાળ બદલો અલ્લાહની પાસે છે. આવી અનેક આયતો કુરઆને મજીદમાં જોવા મળે છે કે જેમાં અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરવાનું મહત્ત્વ બયાન કરવામાં આવ્યું છે; જેમ કે, કુરઆને મજીદમાં એક અન્ય જગ્યાએ અલ્લાહ તઆલા સૂરા ફાતિર, સૂરા-૩૫, આયત-૨૮ માં ફરમાવે છે:

وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُورَ ﴿٢٨﴾

અને જેઓ છૂપી રીતે અને જાહેરમાં ખેરાત કરે છે એમાંથી કે જેની રોજી અમે તેમને આપી છે, તો તેઓ એવી તિજારતની આશા રાખે છે કે જે ક્યારેય બરબાદ નહીં થાય.

આ આયત બયાન કરે છે કે જેઓ અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરે છે તો તેમની ખેરાતને એવી તિજારત સાથે સરખાવી છે કે જે ક્યારેય બરબાદ નહીં થાય, અથવા જેમાં ક્યારેય નુકસાન નહીં આવે. જ્યારે બંદો અલ્લાહની રાહમાં કંઈ પણ ખેરાત કરે છે તો તેનો બદલો તેને કાં તો આ દુનિયામાં મળી જાય છે, કાં પછી આખેરતમાં, અથવા તો બંને જગ્યાએ મળે છે. જેને આપણે હદીસની મદદથી જાણીએ.

સદકાની ફઝીલત બયાન કરતાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

أَرْضُ الْقِيَامَةِ نَارٌ، مَا خَلَظِلُّ الْمُؤْمِنِ؛ فَإِنَّ صَدَقَتَهُ تُظِلُّهُ

ક્યામતની જમીન આગની છે, સિવાય કે મોમિનના છાંયડાના, કારણ કે તેનો સદકો તેના માટે છાંયડો કરશે.⁵⁴

આવી જ રીતે એક અન્ય હદીસમાં સદકાની ફઝીલત બયાન કરતાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

تَصَدَّقُوا وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ؛ فَإِنَّ الصَّدَقَةَ تَدْفَعُ عَنِ الْأَعْرَاضِ وَالْأَمْرَاضِ، وَهِيَ زِيَادَةٌ فِي أَعْمَارِكُمْ وَحَسَنَاتِكُمْ

તમે સદકો આપો, અને તમે તમારા બીમારોનો સદકા વડે ઈલાજ કરો, કારણ કે સદકો અકસ્માત અને બીમારીઓને દૂર કરે છે, અને તે તમારી ઉંમરમાં અને તમારી નેકીઓમાં વધારો કરે છે.⁵⁵

54 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, જિલ્દ-૨, હદીસ-૩૫૧૧

55 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, જિલ્દ-૨, હદીસ-૩૫૧૮

આમ, આ બંને હદીસ બયાન કરે છે કે અલ્લાહની રાહમાં આપવામાં આવલો સદકો કાં તો કયામતના દિવસે કે આખેરતની કાયમી જંદગીમાં ફાયદો પહોંચાડશે, અથવા તો આ દુન્યવી જીવનમાં આવનારી મુસીબત સામે ઢાલ બનીને આપણું રક્ષણ કરશે. આવા અનેક ફાયદા અહાદીસમાં બયાન કરવામાં આવ્યા છે.

જેવી રીતે ઈન્ફાકે નાફેલાનું મહત્ત્વ છે, તેવી જ રીતે ઈન્ફાકે વાજિબાનું પણ મહત્ત્વ બયાન કરવામાં આવ્યું છે, ઝકાતને નમાઝ કબૂલ થવાનું કારણ બતાવવામાં આવ્યું છે, ઝકાત વડે માલને પાક કરી શકાય છે, વગેરે.

અલ્લાહના વલીઓ આ બંને પ્રકારના ઈન્ફાકને અદા કરીને પોતાની દુનિયા અને આખેરતને આબાદ કરે છે, અને અલ્લાહના હુકમોની ઈતાઅત કરે છે.

અલ્લાહની રાહમાં શું ખર્ચ કરવું જોઈએ?

હવે, આપણે જાણીએ કે અલ્લાહની રાહમાં શું ખર્ચ કરવું જોઈએ? દરેક વસ્તુની કોઈને કોઈ ઝકાત હોય છે. જેમ કે, ઈસ્મની ઝકાત તેને ફેલાવવું છે; ખૂબસૂરતીની ઝકાત પાકદામની છે, વગેરે. તો અલ્લાહના વલીઓ હંમેશાં પોતાની પાસે અલ્લાહની નેઅમતમાંથી કંઈને કંઈ અલ્લાહની રાહમાં સદકા તરીકે આપતા રહે છે. અહાદીસમાં અફઝલ સદકા તરીકે જબાનની હિફઝત કે જેનાથી મુસલમાન સુરક્ષિત રહે, સાચી વાત કહેવી, કમજોરની મદદ કરવી, ખ્યાસાને પાણી પીવડાવવું, ઈસ્મ પ્રાપ્ત કરવું અને તેને તાલીમ આપવી વગેરેને ગણાવવામાં આવ્યા છે; જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الرَّعْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا، ثُمَّ يُعَلِّمَهُ أَحَاةَ الْمُسْلِمِ

“મુસલમાન માટે સૌથી શ્રેષ્ઠ સદકો એ છે કે તે ઈસ્મ હાંસિલ કરે, અને પછી તે પોતાના મુસ્લિમ ભાઈને શિખવાડે.”⁵⁶

આ હદીસ બયાન કરે છે મુસલમાનને જોઈએ કે તે ઈસ્મ હાંસિલ કરે, અને પછી તે ઈસ્મને ઈન્ફાક કરે, એટલે કે લોકોને તેની તાલીમ આપે. અલ્લાહના વલીઓ પણ ઈસ્લામ ઉપર અમલ કરનારા હોય છે. એટલે તેઓ ક્યારેય પોતાની જાતને ઈસ્મથી દૂર નથી રાખતા, પરંતુ તેઓ તો ઈસ્મની મદદથી પોતે હિદાયત ઉપર ચાલનારા હોય છે અને લોકોને પણ હક રસ્તાની હિદાયત કરનારા હોય છે.

બંદાને જોઈએ કે રોજ પોતાની યથાશક્તિ પ્રમાણે સદકો આપતો રહે; જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

إِنَّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ، قِيلَ: مَنْ يُطِيقُ ذَلِكَ؟ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: إِمَّا طَنْتُكَ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وَإِرشَاؤُكَ الرَّجُلَ إِلَى الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وَعِيَاذَتُكَ الْفَرِيقِ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَرَدُّكَ السَّلَامَ صَدَقَةٌ.

“બેશક, દરેક મુસલમાન ઉપર આવશ્યક છે કે તે દરરોજ સદકો આપે.” તો આપ (સ.)ને પૂછવામાં આવ્યું, “કોણ તેના માટે સક્ષમ છે?” આપ (સ.)એ ફરમાવ્યું, “તમારું રસ્તામાંથી અડચણને દૂર કરવું પણ સદકો છે, તમારું કોઈને રસ્તો બતાવવો પણ સદકો છે, તમારું બિમારોના ખબરઅંતર પૂછવા પણ સદકો છે, તમારું અમ્મ બિલ માઅરફ કરવું પણ સદકો છે, તમારું નહીં અનિલ મુન્કર કરવું પણ સદકો છે, અને તમારું સલામનો જવાબ આપવો પણ સદકો છે.”⁵⁷

આ હદીસમાં જે પણ વસ્તુઓ સદકા તરીકે બયાન કરવામાં આવી છે તેને શા માટે સદકો કહેવામાં આવી છે? એટલા માટે કહેવામાં આવી છે કે તે દરેક એવી બાબતો છે કે જેના કારણે સામેવાળી વ્યક્તિ એટલે કે જરૂરતમંદને ફાયદો થાય છે, અને હકકુન્નાસ અદા થાય છે.

આમ, અલ્લાહના વલીઓ અલ્લાહની આપેલી દરેક નેઅમતને અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરે છે, પછી એ ઇલ્મ હોય, માલદોલત હોય કે પછી શક્તિ હોય.

ખેરાત કરવામાં પરિવારજનોને પ્રાથમિકતા આપવી:

હવે, આપણે જાણીએ કે અલ્લાહે આપણને જે પણ નેઅમત આપી હોય તેને ખર્ચ કરવામાં કોને પ્રાથમિકતા આપવી જોઈએ; જેમ કે, અબ્દુલ્લાહ ઇબ્ને મસઉદ કહે છે કે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

الشَّيْخُ أَبُو الْفَتْوحِ الرَّازِيُّ فِي تَفْسِيرِهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَلَيْدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ أَلَيْدِ السُّفْلَى، إِبْدَاءُ بَنٍ تَعُولُ أُمُّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ، ثُمَّ أَدْنَاكَ فَأَدْنَاكَ.

“આપનારનો હાથ લેનારના હાથ કરતાં બહેતર છે. (માટે) તમે એ લોકોથી શરૂઆત કરો કે જેના તમે કફીલ છો, (જેવા કે) તારી મા, તારા પિતા, તારી બહેન અને તારો ભાઈ. પછી તમારા નીચેના (રિશ્તેદાર) અને (પછી) તારા નીચેના (રિશ્તેદાર).”⁵⁸

એક અન્ય હદીસમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

57 બિહારુલ અન્વાર, જિલ્દ-૭૨, સફહા-૫૦

58 મુસ્તદ્રકુલ વસાએલ, જિલ્દ-૭, સફહા-૨૪૦

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَا صَدَقَةَ وَذُورَ حِمِّ مُحْتَاجٍ.

(એ માણસનો) કોઈ સદકો નથી, જ્યારે કે તેના પરિવારજનો મોહતાજ હોય.⁵⁹

આ બંને હદીસ મુસ્તહબ સદકા વિષેની વાત કરે છે, કે આપણે મુસ્તહબ સદકો આપવાની શરૂઆત આપણા પરિવારથી કરવી જોઈએ અને પછી સગાસંબંધીઓને સદકો આપવો જોઈએ, અને જો આપણા પરિવારજનો મોહતાજ હોય અને આપણે બીજાઓને સદકો આપીએ, તો તે સદકો કહેવાતો નથી.

ખેરાત કર્યા પછી એહસાન જતાવવો:

અલ્લાહના વલીઓ ક્યારેય એહસાન કર્યા પછી એહસાનને જતાવતા નથી; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં સૂરા બકરા, સૂરા-૨, આયત-૨૬૨ માં ફરમાવે છે:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتَّبِعُونَ مِمَّا أَنْفَقُوا مَتًّا وَلَا آذًى ۖ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾

“જેઓ અલ્લાહની રાહમાં પોતાની દોલતને ખેરાત કરે છે, અને તે પછી જે કંઈ તેમણે ખેરાત કરી તેના પર ન તો ઉપકાર દર્શાવે છે કે ન તકલીફ આપે છે, તેમના જ માટે છે તેમના રબ પાસે તેમનો બદલો, અને તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે ન તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયતમાં અલ્લાહના વલીઓની ઝકાત અને સદકા આપવાની રીત દર્શાવવામાં આવી છે. તે રીત એ છે કે તેઓ જ્યારે પણ અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરે છે તો લોકોની સહાય કરી દીધા પછી, લોકો ઉપર ઉપકાર દર્શાવીને, તકલીફ આપીને તેમને હીન ભાવનાનો અહેસાસ નથી કરાવતા. એટલા જ માટે તેમને તેમનાં નેક કાર્યોનો બદલો અલ્લાહ પાસેથી મળીને જ રહે છે.

ખેરાત કરવાના અદબમાંથી છે કે તેને જતાવવામાં ન આવે, નહીંતર તેનો સવાબ વેડફાઈ જાય છે. અલ્લાહ તઆલાએ કુરઆને મજીદ સૂરા બકરા, સૂરા-૨, આયત-૨૬૪ માં એહસાન જતાવનારનો દાખલો બયાન કરતાં ફરમાવે છે:

مَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ عَلَيْهِ تَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا ۖ

અને તેમનો દાખલો એવા પથ્થરની શીલાના દાખલા જેવો છે કે જેના ઉપર માટી હોય, પછી તેના ઉપર ધોધમાર વરસાદ થાય છે, તો તેને સાફ કરીને છોડી જાય છે.

આ આયત બયાન કરે છે કે જેવી રીતે એક પથ્થર ઉપર રહેલી માટી ધોધમાર વરસાદના કારણે ધોવાઈ જાય છે, તેવી જ રીતે એહસાન કરનાર પોતાના એહસાનને જતાવીને પોતાના એહસાન અને બદલાને વેડફી નાખે છે.

અલ્લાહના વલીઓ આવું કરવાથી પરહેઝ કરતા રહે છે.

અઈમ્મા (અ.)ની સીરતમાં અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત:

કુરઆન પ્રમાણે અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરવાની રીત આપણા માઅસૂમ ઈમામોની સીરતે મુબારકામાં જોવા મળે છે, કે જેમણે ક્યારેય ઉપકાર જતાવ્યો નથી. જેમ કે, હઝરત ઈમામ હસન (અ.) વિષે ઈમામ જફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

إِنَّ الْحَسْنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَاسَمَ رَبَّهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ حَتَّى نَعْلًا وَنَعْلًا، وَثَوْبًا وَثَوْبًا، وَ
دِينَارًا وَدِينَارًا

“બેશક, ઈમામ હસન (અ.)એ પોતાની મિલ્કતને અલ્લાહની રાહમાં ત્રણ વાર વહેંચી દીધી હતી, એટલે સુધી કે પગરખા, કપડા અને દીનાર પણ.”⁶⁰

આ ખુત્બાની તમામ આયતો અને અહાદીસમાં આપણી જાણી ગયા કે ઈસ્લામમાં અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરવાનું એક અલગ મકામ છે. જેના કારણે અલ્લાહ પણ રાઝી થાય છે, હુકુન્નાસ પણ અદા થાય છે, અને દુનિયા અને આખેરતમાં કોઈ પણ જાતનો ડર કે દુઃખનો સામનો કરવો પડતો નથી.

હઝરત ઈમામ અલી (અ.) અને ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ની સીરતમાં પણ છે કે તેઓ રાત્રે અંધારામાં નકાબ પહેરીને ખેરાત કરવા માટે નીકળતા હતા.

માસૂમીન (અ.) વલીઓના પીર છે. જેમણે અલ્લાહની રાહમાં એવી ખેરાત કરી છે કે જેની કોઈ મિસાલ નથી. આપના દર ઉપરથી કોઈ પણ માણસ ખાલી હાથે પાછો ગયો નથી. આપની ખેરાત કરવાની રીત અનોખી હતી. કોઈ માણસ માગે તેના પહેલાં આપ તેને આપી દેતા હતા કે જેથી માગનારને શરમિંદગી મહેસૂસ ન થાય. કરબલાવાળાઓએ પણ પોતાના જીવને કુરબાન કરીને એવી ખેરાત કરી કે જેમનો એહસાન કોઈ ભુલાવી શકતું નથી, અને આજે ઈસ્લામ દુનિયામાં આબાદ છે તે તેમના જ કારણે છે.

હા, અઝાદારો ! કરબલાવાળાઓ પોતાની જીવની કુરબાનીઓ આપીને અલ્લાહની રાહમાં ખેરાત કરી રહ્યા છે. મૌલા હુસૈનના નાનકડા લશ્કરમાંથી એક એક શહાદતનો જામ પી રહ્યા છે. જ્યારે ગુલામો, યાર

દોસ્તો શહીદ થવા લાગ્યા, ત્યારે સગાઓનો વારો આવ્યો. જનાબે ઔનો મોહંમદ, મૌલા હુસૈનથી રજા લઈ જંગ કરવા ગયા અને શહાદતનો જામ પી લીધો. જ્યારે ભાણીયાઓ શહીદ થઈ ગયા તો ભત્રીજાઓનો વારો આવ્યો.

ઈમામ હસન (અ.)ના બેટા જનાબે અબ્દુલ્લાહ મૌલા હુસૈન (અ.)ની પાસે રજા લેવા આવ્યા, અને અરજ કરી કે, “અય કાકા ! મને જલ્દીથી રજા આપો કે જેથી હું રણમેદાનમાં જાઉં. હવે સગાઓની જુદાઈ સહન કરવાની મારામાં તાકાત નથી.” ત્યારે ઈમામ હુસૈન (અ.)એ કહ્યું કે, “તમે તો મારા ભાઈની યાદગીરી છો, અને તમે તો મારી પાસે મારા ભાઈની એક અનોખી નિશાની છો. હું તમને કઈ રીતે રજા આપું?” મૌલા હુસૈનની આંખોમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં, અને જનાબે અબ્દુલ્લાહને ગળે લગાવી દીધા. પરંતુ જનાબે અબ્દુલ્લાહે ઈમામ હુસૈન (અ.)ને કસમ આપી, અને જંગમાં જવાની રજા માગી. ત્યારે ઈમામ હુસૈન (અ.)એ તેમને રજા આપી, અને તેઓ રણમેદાનમાં આવ્યા. ત્યાર પછી રજા પઢી રણમેદાનમાં ઘોડો દોડાવવા લાગ્યા. આ જોઈ બધા દુશ્મનો ડરી ગયા.

ત્યાર પછી જનાબે અબ્દુલ્લાહે જંગ કર્યો. બહાદુરીની સાથે ઘણા દુશ્મનોને જલન્નમના હવાલે કરી દીધા. જનાબે અબ્દુલ્લાહની બહાદુરી જોઈને તેમની સામે કોઈ દુશ્મનની હિંમત ન થઈ કે જંગ કરવા આવે. તમામ દુશ્મનો ભયભીત થઈ ગયા. ઉમર સા'દના દિલમાં પણ ડર પેદા થયો. ઉમર સા'દે તેના લોકોને બક્ષિશ અને માન આપવાની લાલચ આપી, તો આવા લાલચના લોભમાં દુશ્મનો જંગ કરવા આવ્યા.

ઉમર સા'દ એટલો ડરી ગયો હતો કે ૫૦૦ ઘોડેસવારો સાથે મેદાનમાં આવ્યો. ત્યારે જનાબે અબ્દુલ્લાહને એકલા જોઈને, મૌલા હુસૈને મોહંમદ ઈબ્ને અનસ, અસદ ઈબ્ને અબ્દ અને ફિરોઝ ગુલામને જનાબે અબ્દુલ્લાહની મદદ માટે મોકલ્યા. ચારેય પહેલવાનોએ એવો જંગ કર્યો કે દુશ્મનો રણમેદાન છોડીને નાસવા લાગ્યા. ઘણા બધા નામચીન લડવૈયાઓને શોધી શોધીને જલન્નમના હવાલે કર્યા. છેવટે, જંગ કરતાં કરતાં ફિરોઝ ગુલામ ઘાયલ થઈ ગયા, ત્યારે ફિરોઝ ગુલામે ઈમામ હુસૈન (અ.)ની પાસે જવાનો વિચાર કર્યો. ત્યારે એક દુશ્મને પાછળથી આવીને કમ્મરમાં બરછીનો વાર કર્યો. ફિરોઝ ગુલામ જમીન ઉપર પડી ગયા, અને પ્યાદા થઈ ગયા. ત્યારે તેમણે બરછી ફેંકીને તલવાર લીધી. પરંતુ દુશ્મનોએ ભેગા મળીને ઘેરામાં લઈ લીધા. ત્યારે અસદ સાહેબ ફિરોઝ ગુલામની મદદ માટે આવ્યા. આવીને દુશ્મનના ગળા પર એવી બરછી મારી કે તેના ગળાના આરપાર થઈ ગઈ. જ્યારે આ દૃશ્ય હાશિમના બેટા અરઝોકે જોયું તો તેણે અસદ સાહેબ ઉપર એવો ઘા કર્યો કે આપ શહીદ થઈ ગયા. બીજા બાજુ જંગ કરતાં કરતાં જોયું કે અસદ અને ફિરોઝ ગુલામ ઘેરામાં આવી ગયા છે, તો જનાબે અબ્દુલ્લાહ તેમની મદદ માટે આવ્યા. જનાબે અબ્દુલ્લાહ આવીને એવો હુમલો કર્યો કે આખું લશ્કર ભાગી ગયું.

ત્યાર પછી જનાબે અબ્દુલ્લાહ ફિરોઝ ગુલામને ઘોડા ઉપર સવાર કર્યા. હજુ તો ઘોડાએ થોડાક જ કદમ ભર્યા હતા કે એટલામાં તો ઘોડો ત્યાં જ ઊભો થઈ ગયો, કારણ કે ઘોડાના શરીર પર ૨૦૦ જેટલા તીરના ઘા વાગેલા હતા, અને ત્રણ દિવસથી ભૂખ્યો અને તરસ્યો પણ હતો, અને વળી તેના ઉપર બે માણસો સવાર થયા હતા. તેથી ઘોડાની તાકાત ન રહી, અને ઘોડો રણમેદાનમાં જ પડી ગયો. ત્યારે જનાબે અબ્દુલ્લાહ ઘોડા વગરના થઈ ગયા. પરંતુ ફિરોઝ ગુલામ ઘણા જખમી થઈ ગયેલા હતા, તેથી તેઓ નીચે પડતાની સાથે જ શહીદ થઈ ગયા. જ્યારે ઉમર સા'દે જોયું કે ફિરોઝ ગુલામ શહીદ થઈ ગયા છે તો કહેવા લાગ્યો કે જો ફિરોઝ ગુલામને એક ઘૂંટ પાણી મળી જતું તો આજે મારું આખું લશ્કર ખત્મ થઈ જતું. મરહુમા ! ઈમામના ગુલામો પણ એવા હતા કે દુશ્મનો તારીફ કરતા હતા.

ત્યાર પછી મૌલા હુસૈને જનાબે અબ્દુલ્લાહના માટે એક ઘોડો મોકલી આપ્યો. જનાબે અબ્દુલ્લાહ ઘોડા પર સવાર થઈને મેદાનમાં આવ્યા અને લડવૈયાની માંગણી કરી, પરંતુ કોઈ સામે આવવા તૈયાર ન થયું. છેવટે, દુશ્મનો ઈનામની લાલચે ફરી આવ્યા. પરંતુ જનાબે અબ્દુલ્લાહ એવા જોરાવર હતા કે ઘણા દુશ્મનોને જહન્નમના હવાલે કરી દીધા. આખા દુશ્મનોના લશ્કરને વેરવિખેર કરી નાખ્યું. આટલો જંગ કરીને મૌલા હુસૈનની પાસે આવ્યા, અને કહ્યું કે, “અય કાકા ! તરસ લાગી છે, હું તરસ્યો છું.” મૌલા હુસૈન કહેવા લાગ્યા કે, “હાય અફ્સોસ ! તમે તો મારી આંખોના નૂર છો, હવે તો તમને તમારા દાદા જ પાણી પિવડાવશે.”

ત્યાર પછી જનાબે અબ્દુલ્લાહ ફરીથી રણમેદાનમાં આવ્યા. આવીને ખૂબ જ જંગ કર્યો. પરંતુ દુશ્મનો ઘણા હતા. એકલું તન ક્યાં સુધી લડી શકે! દુશ્મનોએ આપને ઘેરામાં લઈ લીધા અને ઘા ઉપર ઘા કરવા લાગ્યા. જનાબે અબ્દુલ્લાહ ઘણા જખમી થઈ ગયા. જ્યારે મૌલા હુસૈને જનાબે અબ્દુલ્લાહને ઘેરામાં જોયા તો હઝરતે અબ્બાસને મદદ માટે મોકલ્યા. જ્યારે દુશ્મનોએ હઝરત અબ્બાસને જોયા તો ભાગવા લાગ્યા. હઝરતે અબ્બાસ જનાબે અબ્દુલ્લાહને લઈને ખૈમા તરફ આગળ વધ્યા. પરંતુ એક દુશ્મને પાછળથી આવીને એવો ઘા કર્યો કે જનાબે અબ્દુલ્લાહ જમીન ઉપર પડી ગયા. અને આ ઘા એટલો જોરથી મારવામાં આવ્યો હતો કે જનાબે અબ્દુલ્લાહ ત્યાં જ શહીદ થઈ ગયા.

હા અઝાદરો ! મૌલા હુસૈને જનાબે અબ્દુલ્લાહને ઘેરામાં જોયા તો હઝરત અબ્બાસને મદદ માટે મોકલ્યા. પરંતુ અસ્રના સમયે મૌલા હુસૈન દુશ્મનો વચ્ચે એકલા છે; દુશ્મનોએ આપને ઘેરામાં લીધા છે; કોઈ તલવાર મારે છે; તો કોઈ ભાલાનો વાર કરે છે તો કોઈ તીર મારી રહ્યું છે; દુશ્મનો ઘા પર ઘા કરી રહ્યા છે; કોઈ મૌલા હુસૈનની મદદ કરનાર નથી; કોઈ એવું બાકી નથી કે જે મૌલા હુસૈનની મદદ કરે કે આપની શહાદત પછી આપની લાશ મુબારકને ખૈમામાં લઈ જાય.

أَلَا تَعْنَتْ اللَّهُ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
 آمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

﴿۱۷﴾ أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.

અલ્લાહના વલીઓ દરેક પ્રકારની ગુમરાહીને છોડીને અલ્લાહની વાતો તરફ ધ્યાન આપનારા હોય છે, અને હંમેશાં અલ્લાહની હિદાયતને સમજીને તેના પર ચાલનારા હોય છે. એટલા માટે તેમને ક્યામતના દિવસે ન કોઈ ડર હશે અને ન દુઃખી થશે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા બકરા, સૂરા ૨, આયત-૩૮ માં ફરમાવે છે:

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

يَحْزَنُونَ ﴿۳۸﴾

અમે કહ્યું કે, “તમે બધા ઊતરી પડો જન્નતમાંથી એકસાથે, પછી જ્યારે પણ આવી પહોંચે તમારા સુધી મારા તરફથી કોઈ હિદાયત, તો જેણે મારી હિદાયતનું અનુસરણ કર્યું, તો તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તેઓ દુઃખી થશે.”

આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે **قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا** (અમે કહ્યું કે “તમે બધા ઊતરી પડો જન્નતમાંથી એકસાથે”) એટલે કે બધા એકસાથે ઊતરી પડો, કોઈ પણ એક બીજા કરતાં આગળ ન વધી જાય.

આ ઊતરી પડવાનો હુકમ આસમાનથી જમીન સુધી ઊતરી પડવા માટે છે. અહીંયાં અલ્લાહ તઆલા ઊતરી પડવાનો હુકમ કોને આપે છે? તો આ હુકમ હઝરત આદમ (અ.) અને હઝરત બીબી હવ્વા (અ.) ને કરવામાં આવ્યો છે. તમે બધા ઊતરી પડો, એનો અર્થ એ કે તમે બંને અને તમારી ઔલાદ પણ, કારણ કે

જ્યારે ઇન્સાનિયતની શરૂઆતમાં આ બે જ લોકો હતા, ત્યારે જાણે કે આખીને આખી ઇન્સાનિયત આ જ બે જાણા હતા.

હઝરત આદમ (અ.) અને બીબી હવ્વાને જમીન ઉપર મોકલ્યા તો એનો મતલબ એમ કે આખીને આખી ઇન્સાનિયત જમીન ઉપર આવી ગઈ. હવે જ્યારે ઇન્સાનિયત જમીન ઉપર આવી ગઈ તો તેમની હિદાયત માટે પણ અલ્લાહ તઆલાએ વ્યવસ્થા કરી દીધી; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે:

فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى

પછી જ્યારે પણ આવી પહોંચે તમારા સુધી મારા તરફથી કોઈ હિદાયત.

એટલે કે મારા તરફથી તમને હિદાયત પહોંચે છે - રસૂલ વડે, નબી વડે, વસી વડે ઇમામ વડે, કે વલી વડે - કે જે મારી મારફતની સાથે તમારી હિદાયત કરતો હોય. જમીન ઉપર ઇન્સાનો આવે તે પહેલાં તેમની હિદાયત માટેની વ્યવસ્થા અલ્લાહ તઆલાએ કરી દીધી છે કે જેથી કોઈ ગુમરાહ ન થઈ જાય; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા બકરા, સૂરા-૨, આયત-૩૦માં ફરમાવે છે:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً^ط

(અય રસૂલ ! આપ યાદ કરો એ સમયને કે) જ્યારે આપના રબે ફરિશ્તાઓને કહ્યું કે, “હું બનાવનારો છું ધરતીમાં એક ખલીફાને.”

આ આયત બયાન કરે છે કે ખલીફાને પસંદ કરવાનો અધિકાર અલ્લાહને જ છે ન કે મખ્લૂકને, અને એ પણ કે જમીન પરની બધી ખિલ્કત માટે પોતાના તરફથી ખલીફા બનાવવાની વ્યવસ્થા અલ્લાહે પહેલાંથી જ કરી દીધી છે. અને આ ખલીફા દ્વારા અલ્લાહ તઆલા જમીન પરની બધી ખિલ્કતને હિદાયત કરે છે. એ બાબત સાબિત થઈ ગઈ કે જ્યાં સુધી આ જમીન પર લોકો કાયમ છે ત્યાં સુધી અલ્લાહ તઆલા પોતાના તરફથી આ હિદાયતની વ્યવસ્થા કાયમ રાખશે. એટલે સુધી કે આ જમીન પર જ્યાં સુધી અલ્લાહની ખિલ્કત છે ત્યાં સુધી તો છે જ, પણ ખિલ્કત પછી પણ અલ્લાહની હુજ્જત મોજૂદ હશે; જેમ કે, હઝરત ઇમામ જાફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

الْحُجَّةُ قَبْلَ الْخَلْقِ، وَمَعَ الْخَلْقِ، وَبَعْدَ الْخَلْقِ

“અલ્લાહની હુજ્જત મખ્લૂકના પહેલાં, ખિલ્કતની સાથે, અને ખિલ્કતના પછી પણ છે.”⁶¹

આ હદીસ બયાન કરે છે કે અલ્લાહ તઆલા પોતાની ખિલ્કતને ક્યારેય હિદાયત વગરની નથી રાખતો.

દરેક સમયમાં અલ્લાહ તરફથી કોઈને કોઈ હિદાયત કરનારો જરૂર હોય છે કે જે લોકોને અલ્લાહના દીનની હિદાયત કરતો રહે છે, જેથી લોકોને અલ્લાહની મારફત થાય અને સાચા રસ્તાથી ભટકી ન જાય.

અલ્લાહ તઆલાએ હઝરત આદમ (અ.)ના પછી પણ આ હિદાયતના સિલસિલાને કાયમ રાખ્યો, એટલે સુધી કે જ્યારે અલ્લાહે હઝરત નૂહ (અ.)ને મોકલ્યા; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા નૂહ, સૂરા-૭૧, આયત-૧ થી ૩માં ફરમાવે છે:

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا ۖ

અમે નૂહને તેમની કોમ તરફ તેમના ઉપર દર્દનાક અઝાબ આવે તે પહેલાં તેમને ચેતવણી આપવા મોકલ્યા. તેમણે કહ્યું, “અય મારી કોમ ! હું તમને સ્પષ્ટ ચેતવણી આપું છું કે તમે ફક્ત અલ્લાહની ઇબાદત કરો, તેનાથી ડરો અને મારું અનુસરણ કરો.”

આ આયત બયાન કરે છે કે હઝરત નૂહ (અ.)ની કોમ ખૂબ જ જિદ્દીલી હતી. તેમ છતાંય હઝરત નૂહ (અ.)એ સબ્ર કરી અને ૮૫૦ વર્ષ સુધી તેમને અલ્લાહનો પયગામ પહોંચાડતા રહ્યા. હઝરત નૂહ (અ.) તેમના તરફથી અપમાન અને અપશબ્દો સહન કરતા રહ્યા, અને ક્યારેય એવી આશા ન છોડી કે એક દિવસ ઈમાનનું નૂર આ લોકોના દિલોમાં પ્રવેશી જશે. અને જે લોકોએ તેમની વાતોને માની લીધી તેમની નજાત થઈ ગઈ, અને જે લોકોએ તેમની હિદાયત તરફ ધ્યાન ન આપ્યું તેમનો નાશ થઈ ગયો.

જેમ કે, હઝરત નૂહ (અ.)એ જોયું કે તેમનો દીકરો કિનાન પાણી ઉપર સંઘર્ષ કરી રહ્યો છે. એટલે ફરી એક વાર તેને ઈમાન લઈ આવવાની અને કશ્તીમાં દાખલ થઈ જવાની દાવત આપી. પરંતુ કિનાને જવાબ આપ્યો કે, “તે કોઈ પહાડની ટોચ ઉપર ચાલ્યો જશે અને ત્યાં તેને કંઈ નહીં થાય.” નૂહ (અ.)એ તેને ચેતવણી આપી કે, “કશ્તી સિવાય અલ્લાહના અઝાબથી કોઈ પણ જગ્યાએ શરણ નહીં મળે.”

તે દરમિયાન પાણીની એક મોટી લહેર આવી અને કિનાનને હંમેશના માટે વહાવી લઈ ગઈ. અલ્લાહે હઝરત નૂહ (અ.)ને વાયદો કર્યો હતો કે તમારા કુટુંબીજનો અને તમારા ઉપર ઈમાન લાવનારાઓ સલામત રહેશે. એટલે હઝરત નૂહ (અ.)એ અલ્લાહ પાસે દુઆ કરી કે, “તું તારો વાયદો પૂરો કર અને મારા દીકરાને બચાવી લે.” તો અલ્લાહે જે જવાબ આપ્યો તે સૂરા હૂદ, સૂરા-૧૧, આયત-૪૫ અને ૪૬માં આ પ્રમાણે છે:

وَنَادَىٰ نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَكَمِينَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يُنُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ ۖ

અને નૂહે તેના રબને પોકારીને કહ્યું, “મારા રબ ! ખરેખર મારો દીકરો મારા કુટુંબીજનો માંહેનો છે, અને ખરેખર તારો વાયદો સાચો છે, અને તું ફેંસલા કરનારાઓમાંથી સૌથી સારો ફેંસલો કરનાર છે.” અલ્લાહે ફરમાવ્યું, “અય નૂહ ! ખરેખર તે તારા કુટુંબીજનોમાંથી નથી. તે નેક નથી...”

અલ્લાહે નૂહ (અ.)ને કહ્યું કે, “કિનાન તમારો દીકરો ન ગણાય, કારણ કે તેણે તેના અમલ વડે તમારા દીકરા હોવાની સાબિતી નથી આપી, એટલે તેને બચી જવાનો કોઈ અધિકાર નથી.”

આવી જ રીતે જે લોકો અલ્લાહ તરફના હાદીઓની વાતો માની લે છે, અને તેના પર અમલ કરે છે, તો તેમની નજાત થઈ જાય છે. અલ્લાહ તરફના હાદીઓ દરેક કોમમાં અને દરેક જમાનામાં હોય જ છે. આ હાદીઓનો સિલસિલો કાયમ છે. આ હિદાયતના સિલસિલાને કાયમ રાખવાની વાત અલ્લાહ તઆલા સૂરા અનૂઆમ, આયત-૮૩ માં હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.)નું વર્ણન કરતાં ફરમાવે છે:

وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ نَّشَأٍ ۚ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

“અને આ જ અમારી હુજ્જત હતી કે જે અમે ઈબ્રાહીમને તેમની કોમના મુકાબલામાં આપી હતી, અમે જેના પાણ ઈચ્છીએ છીએ તેના દરજ્જાઓ બુલંદ કરીએ છીએ, બેશક આપનો રબ મોટો હિક્મતવાળો અને જાણવાવાળો છે.”

આ આયત બયાન કરે છે કે અલ્લાહે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.) દ્વારા તે જમાનાની કોમ માટે હિદાયતનો બંદોબસ્ત કર્યો. અલ્લાહે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અ.)ને શિર્કના વિરુદ્ધ તોહીદની રોશન દલીલો આપી કે જેના વડે તેમણે લોકોને બુતપરસ્તીથી બચવાની અને એક અલ્લાહની ઈબાદત કરવાની હિદાયત કરી.

ટૂંકમાં, અલ્લાહે કોઈ કોમને હિદાયતથી વંચિત નથી રાખી. હઝરત આદમ (અ.)થી લઈને ખાતેમુન્નબીયીન હઝરત મોહંમદ મુસ્તફા (સ.) સુધી એક લાખ તેવીસ હઝાર નવસો નવ્વાણું નબીઓને મોકલ્યા અને તે નબીઓ હિદાયત પહોંચાડતા રહ્યા.

છેલ્લા નબીએ પાણ પોતાની કોમને છેલ્લા શ્વાસ સુધી હિદાયત કરી. અને એવી હિદાયત કરી કે પોતાના પછી હિદાયત માટે કોનું અનુસરણ કરવું એ પાણ બતાવી દીધું, કારણ કે પોતાના પછી હિદાયતના સિલસિલાને ન બતાવે તો ઉમ્મતના ગુમરાહ થઈ જવાનો ભય હતો. રસૂલલ્લાહ (સ.) અલ્લાહની વહીના મારફતે લોકોને હિદાયત કરતા રહ્યા, તો તેમની તાબેદારી કરવી બધી ખિલ્ત માટે આવશ્યક બની જાય છે; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા સૂરા અઅરાફ, આયત-૧૫૮માં ફરમાવે છે:

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ

تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾

“(અય રસૂલ !) આપ કહી દો, “અય લોકો ! હું તમારા બધાની તરફ એ અલ્લાહનો રસૂલ છું જેના માટે જમીન અને આસમાનની માલિકી છે, તેના સિવાય કોઈ ખુદા નથી, તે જ જીવન આપે છે અને તે જ મોત આપે છે. તો ઈમાન લઈ આવો અલ્લાહ અને તેના એ રસૂલ પર કે જે ઉમ્મી નબી છે, જે અલ્લાહ અને તેના કલેમો પર ઈમાન રાખે છે. અને તેમની પેરવી કરો, કદાચને તમે હિદાયત પામી જાઓ.”

આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલા પોતાના રસૂલની ઓળખ આપે છે કે તેઓ બધી ખિલ્કત માટે અલ્લાહના રસૂલ છે. તેઓ એ અલ્લાહના રસૂલ છે જેની પાસે જમીન અને આસમાનની માલિકી છે. તે અલ્લાહ પોતાના રસૂલને ઉમ્મી નબી કહે છે, એટલે કે એવા નબી હતા કે જેમણે કોઈ વ્યક્તિ પાસેથી ઇલ્મ નહોતું શીખ્યું, પરંતુ અલ્લાહે જ તેમને બધું શિખવાડી દીધું હતું. તે નબી પર ઈમાન લાવવાનો અલ્લાહ તઆલા હુકમ કરે છે. અને જે લોકો આવા નબી પર ઈમાન લાવે છે અને તેમની પેરવી કરે છે તે જ હિદાયત પામેલા લોકો છે. રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતાની ઉમ્મતને પૂરેપૂરી હિદાયત કરી દીધી છે. જેની તસ્દીક મૌલા અલી (અ.)એ આ રીતે બયાન કરી છે:

قَدْ بَصُرْتُمُ إِنِّ أَبْصَرْتُكُمْ وَقَدْ هَدَيْتُمْ إِنِّ اهْتَدَيْتُمْ وَأُسْمِعْتُمْ إِنِّ اسْتَعْتَمْتُ

“જો તમે દિલની આંખોથી જૂઓ તો તમને બતાવી દેવામાં આવ્યું છે, જો તમે હિદાયત મેળવવા ચાહતા હો તો તમને હિદાયત કરી દેવામાં આવી છે; અને જો તમે સાંભળવા માગતા હો તો તમને સંભળાવી દેવામાં આવ્યું છે.”

હા, તો અલ્લાહે બધી જ હિદાયત રસૂલલ્લાહ (સ.) દ્વારા આપણા સુધી પહોંચાડી દીધી છે. રસૂલલ્લાહ (સ.) છેલ્લા નબી છે કે જેમનાથી નબુવ્વતનો સિલસિલો અલ્લાહે ખત્મ કર્યો. તો અલ્લાહે રસૂલલ્લાહ (સ.) પછી હિદાયત કરનારની પોતાના રસૂલ દ્વારા ઓળખાણ આપી દીધી; જેમ કે, અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં સૂરા રઅદ, સૂરા-૧૩, આયત-૭માં ફરમાવે છે:

إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَبِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿١٤﴾

સૂરા રઅદ, સૂરા-૧૩, આયત-૭

આપ (સ.) કેવળ ડરાવનારા જ છો અને દરેક કોમનો હિદાયત કરનાર હોય છે.

આ આયતની તફ્સીરમાં છે કે જ્યારે આ આયત નાઝિલ થઈ તો રસૂલલ્લાહ (સ.)એ પોતાનો હાથ પોતાની છાતી ઉપર રાખીને ફરમાવ્યું:

لَمَّا نَزَلَتْ: «إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَبِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ» وَضَعَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلُهُ يَدَهُ عَلَى صَدْرِهِ فَقَالَ: أَنَا الْمُنْذِرُ وَبِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ، وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى مَنْكِبِ عَلِيٍّ فَقَالَ: أَنْتَ الْهَادِي يَا عَلِيُّ، بِكَ يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ بَعْدِي.

“હું ડરાવનાર છું અને દરેક કોમનો એક હાદી હોય છે. પછી પોતાનો હાથ મૌલા અલી (અ.)ના ખભા ઉપર મૂકીને ફરમાવ્યું, “અય અલી ! તમે હાદી છો. મારા પછી તમારાથી હિદાયત પામનારા હિદાયત મેળવશે.”⁶²

એક અન્ય પ્રસંગ પણ તારીખમાં મશહૂર છે કે જેમાં રસૂલલ્લાહ (સ.)એ મૌલા અલી (અ.)ને પોતાના જાનશીન તરીકે જાહેર કર્યા હતા; જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ હજ્જતુલ વિદાઅ પછી ગદીરે ખૂમમાં એક ખુન્બો આપતાં ફરમાવ્યું:

“સઘળી પ્રશંસાએ અલ્લાહની છે કે જે ખાલિક છે અને કાએનાતનો પાલનહાર છે. દરેક ઉપર ફરજ છે કે તેનો શુક સુખમાં અને દુઃખમાં અદા કરતો રહે. હું ગવાહી આપું છું કે હું તેનો બંદો છું અને તે મારો મૌલા છે. હું લોકો સુધી તે બધી વસ્તુઓ પહોંચાડી દઉં છું કે જે અલ્લાહ મારા ઉપર લોકોની હિદાયત માટે નાઝિલ કરે છે. મને અલ્લાહે હુકમ કર્યો છે કે તમને જણાવી દઉં કે મને તમારી વચ્ચેથી ટૂંક સમયમાં જ ઊઠાવી લેવામાં આવશે. ત્યાર પછી રસૂલલ્લાહ (સ.)એ એ હદીસ ફરમાવી કે જે હદીસે સકલૈનના નામથી મશહૂર છે:

إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمَا بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي، وَأَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الْآخَرِ: كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ، وَعِثْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي، أَلَا وَإِنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

“બેશક, હું તમારી વચ્ચે બે વજનદાર વસ્તુઓ છોડીને જાઉં છું, જ્યાં સુધી તમે તે બંનેને મજબૂતીથી પકડી રાખશો, તો મારા પછી તમે ક્યારેય પણ ગુમરાહ નહીં થાઓ, અને તેમાંથી એક બીજા કરતાં મોટી છે: એક અલ્લાહની કિતાબ કે જે આસમાનથી જમીન સુધી લાંબી રસસી છે, અને બીજી મારી ઈતરત કે જે મારી અહલેબૈત (અ.) છે. બેશક, તે બંને હરગિઝ અલગ નહીં થાય ત્યાં સુધી કે તેઓ મને હૌઝે કૌસર પર નહીં મળે.”

62 મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા, અલ કૌસર, સૂરા રઅદ, સૂરા-૧૩, આયત-૭ની તફ્સીરમાંથી

આ હદીસ બયાન કરે છે કે હિદાયત પર કાયમ રહેવા માટે અને ગુમરાહીથી બચવા માટે અલ્લાહની કિતાબ કુરઆન અને રસૂલલ્લાહ (સ.)ની અહલેબૈતથી જોડાયેલા રહેવું જરૂરી છે. જો બન્નેમાંથી કોઈ એકને છોડી દઈશું તો ગુમરાહ થઈ જઈશું. કુરઆનને સમજવા માટે અહલેબૈતની વાતો પર અમલ કરવો જરૂરી છે. કારણ કે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની અહલેબૈત સિવાય કુરઆનના સાચા અર્થ કોઈ બયાન કરી શકતું નથી. એટલા માટે કુરઆનની સાચી મારફત અહલેબૈત પાસેથી જ મળશે. અને તેમની હિદાયત પર અમલ કરવો આવશ્યક બની જાય છે. જેમ કે, મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે:

أَنْظُرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ، فَإِنَّهُمْ مُوَسَّمَتُهُمْ، وَاتَّبِعُوا أَثَرَهُمْ، فَلَنْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ هُدًى، وَلَنْ يُعِيدُوكُمْ فِي رَدًى، فَإِنْ لَبَدُوا فَأَلْبَدُوا، وَإِنْ نَهَضُوا فَأَنْهَضُوا.

તમે તમારા નબીની અહલેબૈતની તરફ ધ્યાન આપો, તેમની દિશાનું પાલન કરો, તેમની પેરવી કરો, કારણ કે તેઓ તમને ક્યારેય હિદાયતથી બહાર નહીં જવા દે, અને વિનાશમાં ફેંકી નહીં દે, પછી જો તેઓ બેસે તો તમે પણ બેસો, અને જો તેઓ ઊભા થાય તો તમે પણ ઊભા થાઓ.

એક અન્ય હદીસમાં મૌલા અલી (અ.) ફરમાવે છે:

إِنَّهُ لَيْسَ عَلَى الْإِمَامِ إِلَّا مَا حَبَلَ مِنْ أَمْرِ رَبِّهِ: إِلَّا بَلَاغُ فِي النُّوعِ عِظَةِ، وَالْإِجْتِهَادُ فِي النَّصِيحَةِ، وَالْإِحْيَاءُ لِلسُّنَّةِ، وَإِقَامَةُ الْحُدُودِ عَلَى مَسْتَحَقِّهَا، وَإِصْدَارُ الشَّهَادَاتِ عَلَى أَهْلِهَا.

બેશક, ઈમામ પર કોઈ જવાબદારી નથી સિવાય કે જે તેના રબના હુકમથી તેને સોંપવામાં આવી હોય, અને તે આ છે: નસીહત પહોંચાડવી, નસીહતમાં સંઘર્ષ કરવો, સુન્નતને જીવતી કરવી, હકદારને હક અપાવવો, ભાગીદારોનો હિસ્સો પહોંચાડવો.

આ બન્ને હદીસોથી સમજાય છે કે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની અહલેબૈત કે જેઓ નબીએ કરીમ પછી લોકોમાં હિદાયત કરનાર છે, તેમની હિદાયત પર અમલ કરવો જોઈએ. દીનના મામલાઓમાં તેમનાથી આગળ નીકળી જવું ન જોઈએ. તેઓ આખી ઉમ્મત માટે રહેબર છે. જો તેમની હિદાયત પર અમલ કરવામાં આવે તો ક્યારેય ગુમરાહ નહીં થવાય. હકદારને હક અપાવવામાં પણ સંઘર્ષ કરે છે. કોઈનો હક બરબાદ થવા દેતા નથી. અને આવી રીતે સુન્નતને જીવતી રાખે છે. માટે અલ્લાહના વલીઓ આવા હાદીઓની હિદાયત તરફ ધ્યાન આપનારા અને તેના પર અમલ કરનારા હોય છે. પોતાની મરજીથી કંઈ પણ કરતા નથી, અને લોકો માટે આમાં જ નજાત રહેલી છે. જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ، مَنْ رَكِبَهَا نَجَّى، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ

તમારામાં મારી અહલેબૈતની મિસાલ નૂહની કશ્તી સમાન છે, જે તેમાં સવાર થયો તે નજત પામ્યો જે તેનાથી પાછળ રહ્યો તે ડૂબી ગયો.

અલ્લાહના તરફથી આવનાર આ બધા હાદીઓ નબીઓ અને માઅસૂમ ઈમામો છે. બારમા ઈમામની ગૈબતના સમયમાં અલ્લાહે દુનિયાના ખૂણે ખૂણામાં પોતાના વલીઓને મોકલીને હિદાયતનો બંદોબસ્ત કર્યો છે. આ વલીઓ અલ્લાહની વાતો, રસૂલલ્લાહ (સ.)ની હિદાયત અને ઈમામોની સીરત લોકો સુધી ફેલાવી રહ્યા છે. આવા અલ્લાહના વલીઓ અલ્લાહ, તેના રસૂલ અને આલે રસૂલની હિદાયતની પેરવી કરે છે. એટલા જ માટે તેમના પર ક્યામતના દિવસે કોઈ ડર કે દુઃખ નહીં હોય, અને આ જ નજત છે. જે લોકો રસૂલલ્લાહ (સ.)ની અહલેબૈતની પેરવી નથી કરતા તેઓ સાચા રસ્તાને પામી શકતા નથી, ગુમરાહ થઈ જાય છે, અને છેવટે ડૂબી જાય છે.

કરબલામાં પણ હિદાયત કરનાર મૌજુદ હતા, કે જેઓ લોકોને અલ્લાહ તરફ દાવત આપતા હતા, તેમને નજતની હિદાયત કરતા હતા, અને છેલ્લા સમય સુધી ઓળખાવતા રહ્યા કે હું નબીની અહલેબૈતમાંથી છું. પરંતુ જે અલ્લાહના વલીઓ હતા તેમણે મૌલા હુસૈનની વાત પર લબ્બૈક થઈને તેમની પેરવી કરી. પરંતુ કેટલાક એવા હતા કે જેમણે મૌલા હુસૈન (અ.)ની વાતનો ઈન્કાર કરી દીધો અને આજ સુધી તેમનું કોઈ નામોનિશાન બાકી નથી. અને જેમણે સાચા ઈમામની પેરવી કરી તેઓનાં નામ ક્યામત સુધી બાકી રહેશે. તેમનાં નામ એટલા માટે બાકી રહેશે કે તેમની પાસે હિદાયતના ચિરાગ, ઈમામ હુસૈન હતા, અને એ હિદાયતના ચિરાગથી તેમની નજત થઈ ગઈ; જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

إِنَّ الْحُسَيْنَ مِصْبَاحُ الْهُدَى وَسَفِينَةُ النَّجَاةِ

બેશક, હુસૈન (અ.) હિદાયતનો ચિરાગ છે, અને નજતની કશ્તી છે.

હિદાયતના ચિરાગ, ઈમામ હુસૈન (અ.)નું કામ એ હતું કે રસૂલલ્લાહની સુન્નતને જીવતી રાખવી અને લોકોને નજતનો રસ્તો બતાવવો. મૌલા હુસૈન (અ.)એ મદીનાથી નીકળી કરબલામાં ક્યામ એટલા માટે કર્યો કે લોકો સુન્નતને ભૂલી રહ્યા હતા; હલાલને હરામમાં અને હરામને હલાલમાં ફેરવવામાં આવી રહ્યું હતું. તેવા સમયે ઈમામ હુસૈન (અ.)એ દીનને પનાહ આપી. એ દીન કે જે આપ (અ.)ના નાના લઈને આવ્યા હતા. ભલેને કુરબાની આપવી પડી પણ દીનને આંચ આવવા ન દીધી. ઈમામ હુસૈન (અ.)એ દુશ્મનો સામે બધી જ હુજ્જત પૂરી કરી છતાં પણ જાલિમોએ ઈમામની વાત ન સાંભળી.

જાલિમો ગુમરાહીમાં એટલા બધા ડૂબી ગયા હતા કે મૌલા હુસૈન (અ.)ના લશ્કરમાંથી એક-એક કરતા આપના બધા જ અરહાબ અને આપ (અ.)ના ખાનદાનના બધા જ લોકોને શહીદ કરી દીધા. હવે, બાકી

હતા તો ફક્ત તેમના અઢાર વર્ષના કડીયલ જવાન અલી અકબર કે જેમનો ચહેરો રસૂલવાહ (સ.)ના ચહેરા જેવો હતો.

આશૂરાના દિવસે જેમ જેમ શહાદતનો સમય નજીક આવતો હતો તેમ તેમ ગાઝીઓના ચહેરા ખીલી ખીલીને આનંદથી ચમકતા હતા, અને દરેક જણ રજા લઈને મરવા માટે જતા હતા, હવે ફક્ત અલી અકબર બાકી રહી ગયા હતા. કડીયલ જવાન ઝઈફ બાપની સામે ઊભા છે. અદબને લીધે કાંઈ બોલી શકતા નથી. હુસૈન (અ.)એ અલી અકબરની તરફ જોઈને કહ્યું, “બેટા ! શું છે? કેમ શાંત ઊભા છો? કંઈક તો બોલો.” કડીયલ જવાને વિચાર્યું, “શું કહું? જો રજા માગું છું તો બાબા ઉપર મહાન મુસીબત ટૂટી પડશે. જો રજા નથી માગતો તો શહાદતથી વંચિત રહી જાઉં છું,” છેવટે કહી દીધું, “બાબા ! મને પણ જંગમાં જવાની રજા આપો.” હુસૈન (અ.)ની આંખમાંથી આંસુ નીકળી પડ્યાં. અલી અકબરના ચહેરા તરફ જોતા જ રહ્યા, થોડી ક્ષણો પછી ફરમાવ્યું, “બેટા ! શું તમે પણ મને એકલા મૂકીને ચાલ્યા જશો?” અલી અકબરે કહ્યું, “બાબા ! હવે મારા સિવાય કોણ બાકી રહ્યું છે? બાબા ! યઝીદના લશ્કર તરફથી લડવૈયાની માંગણી થઈ રહી છે માટે રજા આપો.” હુસૈન (અ.)એ કહ્યું, બેટા ! તંબુમાં જાઓ. તમારી ફોઈએ તમને ખૂબ હેતથી મોટા કર્યા છે. તેમની અને તમારી મા પાસેથી રજા લઈ આવો.” અલી અકબર ખૈમામાં આવ્યા. મા અને ફોઈઓ ચારે તરફથી ઘેરી વળ્યા અને પૂછ્યું, “બેટા ! કેમ આવ્યા છો?” આપે ફરમાવ્યું, “કુફી અમ્મા ! બાબા એકલા છે. લશ્કરમાં મારા સિવાય કોઈ નથી, તેથી રજા લેવા આવ્યો છું.” બીબીઓ ધ્રુસકે ધ્રુસકે રડવા લાગી. અલી અકબરના ચહેરા તરફ જોઈ જોઈને રડવા માડે છે. તેમની બલાઓ લઈ રહી છે. ચહેરા તરફ એટલા માટે જુએ છે કે તેઓ રસૂલ (સ.)ની હૂબહૂ તસ્વીર હતા. મા અને ફોઈઓ સમજી ગયાં હતાં કે થોડી જ વારમાં આ ચાંદ જેવો ચહેરો ધૂળમાં મળી જશે અને મારી અઢાર વર્ષની કમાણી કરબલાની જમીન પર લૂંટાઈ જશે.

રિવાયતમાં છે કે અલી અકબરની વિદાય વખતે અહલેબૈતમાં એટલું બધું રોકકળ થયું કે એવું તો કોઈ શહીદની વિદાય વખતે થયું ન હતું. હમીદનું બયાન છે કે મેં જોયું કે વારંવાર ખૈમાનો પડદો ઊંચો થાય છે અને નીચે પડી જાય છે. તેનો મતલબ એ છે કે જ્યારે અલી અકબર તંબુમાંથી બહાર નીકળવાનો ઈરાદો કરતા હશે તો બીબીઓ આગળ વધીને તેમનો દામન પકડી લેતી હશે. હુસૈન (અ.)એ પણ જેવી શાનથી પોતાના બેટાને વિદાય આપી તેવી તો કોઈને વિદાય આપી ન હતી. રિવાયતમાં છે કે હુસૈન (અ.)એ પોતાના કડીયલ જવાનને ઘોડા પર સવાર કરીને આસમાનની તરફ મોઢું ઊંચું કરીને ફરમાવ્યું, “સાક્ષી રહેજે. હવે મારો એ જવાન મરવા માટે જઈ રહ્યો છે કે જે ચહેરામાં અને જીવન વ્યવહારમાં, ચાલવામાં અને બોલવામાં તારા રસૂલની તસ્વીર છે. અય મારા ખુદા ! જ્યારે હું તારા રસૂલ (સ.)ની ઝિયારત કરવાની ઈચ્છા કરતો ત્યારે હું મારા આ કડીયલ જવાન અલી અકબરને જોઈ લેતો હતો.” આ બાજુ અલી અકબરે ઘોડાને આગળ વધાર્યો,

તો આ બાજુ ઝઈફ બાપ પોતાના બંને હાથથી કાળજું પકડી રાખી પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યા. કદાચ એ તમન્નાથી કે કદાચ થોડી વધુ વાર સુધી પોતાના કડીયલ જવાનને જોઈ લે. એક મા જ એ બાબત સારી રીતે સમજી શકે છે કે એ સમયે ઉમ્મે લયલા, અલી અકબરની માના દિલ પર શું વીત્યું હશે!

અલી અકબર મેદાનમાં આવ્યા અને ફરમાવ્યું, “મારું નામ અલી છે. હું ઈમામ હુસૈનનો ફરઝંદ છું. અને હુસૈન એ અલીના ફરઝંદ છે, જે અબૂ તાલિબના ફરઝંદ છે. કા’બાની કસમ ! અમે નબીના ખૂબ વધારે હકદાર છીએ.” અલી અકબરે આ રજઝ પઢ્યા અને મેદાનમાં આગળ વધ્યા. દુશ્મનો ઉપર હુમલો કર્યો, કે થોડીક જ વારમાં એકસો વીસ દુશ્મનોને જહન્નમના હવાલે કરી દીધા. ખૂબ જંગ કર્યો. શરીર ઉપર ઘણા ઘા હતા. ખૂબ જખ્મોના કારણે તરસ પણ વધી ગઈ હતી.

અલી અકબર મેદાનમાંથી મૌલા હુસૈનની ખિદમતમાં આવ્યા, અને અરજ કરી, “બાબા ! તરસ મારી નાખે છે, અગર એક ઘૂંટડો પાણી મળી જાય, તો આપના દુશ્મનો પર વિજયી બની જાઉં. બાબા ! તરસથી મારો શ્વાસ ફંધાય છે. જ્યારે હુસૈન (અ.)એ જવાન બેટા પાસેથી આવા શબ્દો સાંભળ્યા, તો મૌલા બેતાબ થઈ ગયા. અલી અકબરને નજીક બોલાવ્યા અને ફરમાવ્યું, “બેટા ! તમારી જીભ મારા મોઢામાં મૂકી દો. અલી અકબરે સૂકાયેલી જીભ બાબાના મોઢામાં મૂકીને તરત જ કાઢી લીધી; અરજ કરી, “બાબા ! તમારું મોઢું તો મારા મોઢા કરતાં પણ વધારે સૂકાયેલું છે.”

હું અરજ કરું છું કે અય શાહઝાદા ! ઈમામના પાક મોઢામાં ભીનાશ કેવી રીતે બાકી રહે? સવારથી બપોર સુધી લાશો પર લાશો ઉપાડી અને ખેમાથી મક્તલ સુધીને મક્તલથી ખેમા સુધી આવવા જવાનું થયું, એટલે તડકાની તીવ્રતાથી તરસ વધી, ઉપરથી અસ્હાબ અને સગાઓની જુદાઈની આગે તરસ વધારી, વળી ઓછામાં ઓછા એકસો વખત હુસૈન (અ.) મક્તલમાં આવ્યા અને ગયા એટલે ચાલવા ફરવાથી તરસ વધી, દરેક લાશ પર રડ્યા એટલે રડવાથી તરસ વધી, અને છેવટે આપનું મોઢું બિલકુલ સૂકાઈ ગયું. આ હતો ઈમામનો સબ્ર કે અત્યાર સુધી પાણીની ફરિયાદ કરી ન હતી, અને મને યકીન છે કે અય શાહઝાદા ! તમે પણ એટલા જ માટે બાપ પાસે પાણી માગ્યું કે દુશ્મનો પર પણ હુસૈન (અ.)ની તરસની પરાકાષ્ટા જાહેર થઈ જાય, અને દોસ્તો સુધી પણ હુસૈન (અ.)ની તરસની ખબર પહોંચી જાય.

છેવટે, જ્યારે અલી અકબરે પોતાની જીભ ઈમામના મોઢામાંથી કાઢી લીધી, એ વખતે ઈમામે એક વીંટી ઈનાયત ફરમાવી અને જણાવ્યું કે, આ વીંટીને તમારા મોઢામાં રાખો અને જેહાદ કરો. હઝરત અલી અકબર બીજી વખત જ્યારે પણ મેદાનમાં આવ્યા અને જે જેહાદમાં મશગૂલ થયા, એવામાં એક મલકીને ઓચિંતા આવીને અલી અકબરની છાતી પર એવા જોરથી બરછી લગાવી કે શાહઝાદા ઘોડા પર ન ટકી શક્યા. ઘોડાના ગળામાં બન્ને હાથ પરોવી દીધા. ઘોડો થોડુંક આગળ વધ્યો. અલી અકબર ઘોડા પરથી જમીન પર આવ્યા

અને અવાજ આપ્યો, “બાબા ! મારા છેલ્લા સલામ કબૂલ કરજો.” ઈમામે જ્યારે અલી અકબરનો અવાજ સાંભળ્યો તો લથડિયાં ખાતા ખાતા મક્તલની તરફ આવ્યા. અવાજ આપી રહ્યા છે, “અલી અકબર ! અલી અકબર ! તમે ક્યાં છો બેટા ! જરા બોલો તો ખરા.” ઈમામે મઝલૂમ અલી અકબરની લાશ પાસે પહોંચ્યા. પોતાના ફરઝંદને પોતાના ખોળામાં લઈ લીધા અને કોઈ વાર અલી અકબરનું લોહી મોઢા પર ચોપડતા હતા તો કોઈ વાર અલી અકબરને ચુંબન કરતા હતા. અલી અકબરે બાપની તરફ જોયું અને ફરમાવ્યું, “બાબા! મારા દાદા રસૂલલ્લાહે મને પાણીનો એવો જામ પિવડાવ્યો છે કે જેના એક જ ઘૂંટડાથી હું હવે કદી પણ તરસ્યો નહીં થાઉં.” આટલું કહીને અલી અકબરે શહાદતનો જામ પી લીધો, અને હુસૈન (અ.)એ પોતાના ફરઝંદની લાશ પર માથું મૂકી દીધું. છેવટે, અલી અકબરની લાશને ઉપાડીને ખૈમા તરફ રવાના થયા. જ્યારે ખૈમામાં પહોંચ્યા તો જનાબે ઝૈનબ અલી અકબરની લાશ પર ઢળી પડ્યાં. બધી જ બીબીઓ આહોઝારી કરી રહી હતી. સકીનાએ કહ્યું, “ભૈયા ! તમે અમને છોડીને ચાલ્યા ગયા.” ઈમામે ફરમાવ્યું, “બેટી ! સબ્ર કરો.” સકીનાએ કહ્યું, “અય બાબા ! તે કેવી રીતે સબ્ર કરે કે જેનો ભાઈ શહીદ કરવામાં આવે અને બાપ મરવા માટે તૈયાર થયા હોય?”

أَلَا لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ
 آمَّا بَعْدُ:

فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيدِ:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٦٩﴾

(સૂરા યૂનુસ, સૂરા-૧૦, આયત-૬૨)

“જાણી લો કે અલ્લાહના વલીઓ એવા છે કે તેમના ઉપર ન કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.”

જેઓ અલ્લાહના વલી હોય છે તેઓ દીનની મદદ કરતાં કરતાં અલ્લાહની રજા મેળવવા માટે પોતાની કુરબાનીઓ આપે છે. આવા વલીઓને કયામતના દિવસે ન કોઈ ડર હશે કે ન તો દુઃખ હશે.

તો આજના ખુતબામાં અલ્લાહના વલીઓની એક અન્ય સિફત-અલ્લાહની રાહમાં શહીદ થવા વિષે જાણીશું. અને આપણે દસ દિવસ સુધી અલ્લાહના વલીઓની સિફતો વિષે જે ખુતબા સાંભળ્યા તેનો ટૂંકમાં સાર પણ જાણીશું. અલ્લાહ તઆલા સૂરા આલે ઈમરાન, સૂરા-૩, આયત ૧૬૮ માં ફરમાવે છે:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾

અને જે લોકો અલ્લાહની રાહમાં કતલ કરવામાં આવ્યા તેમને તમે ક્યારેય પણ મડદા ન સમજતા, બલ્કે તેઓ તો જીવિત છે અને પોતાના રબની પાસે રોજ પણ પામે છે.

આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલા પોતાના હબીબને ખબર આપી રહ્યો છે કે જે લોકો આપ (સ.)નો સાથ આપતાં આપતાં અલ્લાહના માર્ગમાં શહીદ થાય છે, તેઓ ક્યારેય પણ મરી નથી જતા, પરંતુ જીવિત હોય છે અને અલ્લાહ તેમને રોજ પણ આપે છે.

સૂરા આલે ઈમરાન, સૂરા-૩, આયત ૧૭૦ માં ફરમાવે છે:

فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ ۖ أَلَّا خَوْفٌ

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يُحْزَنُونَ ﴿١٤٠﴾

તેઓ ખુશી વ્યક્ત કરે છે એના ઉપર કે જે ફઝલ અલ્લાહે તેમને આપ્યો છે, અને તેઓ ખુશખબર આપે છે એ લોકોને કે જેઓ તેમની પાછળ છે અને તેમની સાથે જોડાયા નથી કે, “તેમના ઉપર ન તો કોઈ ડર હશે કે ન તો તેઓ દુઃખી થશે.”

અને તેઓ અલ્લાહની નેઅમતોથી ખુશખુશાલ હાલતમાં હોય છે અને તેમની પાછળ આવનારા લોકોને પણ ખુશખબર આપે છે કે જ્યાં તેઓ છે તે જગ્યાએ પાછળ આવનારા લોકો પણ પહોંચવાના જ છે, અને એ જગ્યાએ તેમને ન અઝાબનો ડર હશે કે ન તો તેમને ગરીબાઈ, બીમારી કે બલાનું દુઃખ હશે.

શહાદતની ફઝીલત વિષે રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે,

أَشْرَفُ الْمَوْتِ قَتْلُ الشَّهَادَةِ

“સૌથી વધારે શરીફ (પ્રતિષ્ઠિત) મોત શહીદનું મોત છે.”

(મુન્તખબ મીઝાનુલ હિકમા-૨, હદીસ-૩૩૭૧)

સૌથી વધારે શરીફ મોત એટલે ઇજ્જતદાર મોત શહીદની મોત છે. દુનિયાની ઇજ્જત કરતાં અલ્લાહની ઇજ્જત મહાન છે. દુનિયામાં મળેલી ઇજ્જત થોડાક સમયની હોય છે, અલ્લાહ તરફથી મળેલી ઇજ્જત કાયમી હોય છે. દુનિયામાં માલ દોલતના કારણે ઇજ્જત મળે છે, દોલત જતી રહે તો ઇજ્જત પણ ચાલી જાય છે.

અલ્લાહની રાહમાં શહીદ થનારાઓનો મરતબો ખાસ છે. અલ્લાહના વલીને આખેરતમાં જે સવાબ મળવાનો હોય છે તે તેને મોત પહેલાં જ બતાવી દેવામાં આવે છે; જેમકે, મૌલા હુસૈને હુર સાહેબને શહાદત પહેલાં બતાવી દીધું કે તમે હંમેશાં અલ્લાહના દીદારમાં રહેશો. શહાદતનો મરતબો ત્યારે મળે છે કે જ્યારે મોહંમદ વ આલે મોહંમદની મોહબ્બતમાં મોત આવે, જેમ કે, રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે:

مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيدًا.

“જે માણસ આલે મોહંમદ (અ.)ની મોહબ્બતમાં મૃત્યુ પામ્યો, તે શહીદની મોતે મર્યો.”

(મુન્તખબ મીઝાનુલ હિકમા-૫, હદીસ-૮૮૦૪)

માઅસૂમ ઇમામોની વિલાયતમાં જે મરે છે તે શહીદ છે. તે વિષે ઇમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે,

مَنْ مَاتَ عَلَى مُوَالَاتِنَا فِي غَيْبَةٍ قَابِلِنَا أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ مِثْلَ شَهِدَاءِ بَدْرٍ وَأَحَدٍ

“જે અમારા કાઈમની ગૈબતમાં અમારી વિલાયત પર મૃત્યુ પામે, તો અલ્લાહ તેને જંગે બદ્ર અને જંગે ઓહદના શહીદો જેવા એક હજાર શહીદોનો સવાબ આપશે.”

(મુન્તાખ મીઝાનુલ હિકમા-૫, હદીસ-૮૮૧૦)

શહીદ કોણ છે?:

સૂરા હદીદ, સૂરા-૫૭, આયત-૧૮

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۖ وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ... ﴿١٨﴾

અને જે લોકો અલ્લાહ અને તેના રસૂલ પર ઈમાન રાખે છે તેઓ જ સાચા છે, અને પોતાના રબની નજીક શહીદો છે.

કરબલાના મેદાનમાં જે શહીદ થયા તે આવા જ અલ્લાહના વલીઓ અને રહમાનના બંદાઓ હતા. જેમની સિફતો આપણે દસ દિવસ સુધી સાંભળી. તેઓની ચાલ વિનમ્ર હોય છે અને અલ્લાહની સામે તસ્લીમ થઈ જનારા હોય છે. જાહિલોથી વાદ વિવાદમાં પડતા નથી, અને ઉસૂલ અને ફુરૂઅનું ઉંડાણપૂર્વક ઈલ્મ રાખનારા હોય છે. રાત્રીનો એક ભાગ ઈબાદતમાં પસાર કરે છે, અને અલ્લાહ, તેના રસૂલ અને આલે રસૂલની વાતો પર અડગ રહેનારા હોય છે. અલ્લાહના અઝાબથી ડરીને તકવો કરતાં કરતાં પોતાની ઈસ્લાહ કરતા રહે છે. ગૈરુલ્લાહથી નફરત કરે છે અને અલ્લુલ્લાહની સાથે રહે છે. ગૈરુલ્લાહને પોકારતા નથી પણ અલ્લાહ અને અલ્લુલ્લાહને પોકારે છે. નાહક કતલ કરવાથી બચે છે, એટલે જ કરબલાના મેદાનમાં જંગની શરૂઆત મૌલા હુસૈનના તરફથી નથી થઈ, કારણ કે અલ્લાહના વલીઓ અને રહમાનના બંદાઓ અલ્લાહની હિદાયત પર ધ્યાન ધરે છે. પાકદામનીને અપનાવે છે, અને બેહૂદા વાતોથી નફરત કરે છે. જે બાબત લાગતી વળગતી ન હોય તેને છોડી દે છે, અને જે બાબત લાગતી વળગતી હોય તેને અપનાવી લે છે. આવા અલ્લાહના વલીઓએ અને રહમાનના બંદાઓએ દીને ઈસ્લામ ખાતર અને ઈમામોની વિલાયત પર કાયમ રહીને પોતાનો જીવ કુરબાન કરી દીધો. પરંતુ હા અઝાદારો, આલે રસૂલને આટલી બધી તકલીફો આપ્યા પછી પણ દુશ્મનો રોકાયા નહીં.

જ્યારે અસરના સમયે નમાઝની હાલતમાં હુસૈન (અ.)એ જાતે જ પોતાનું ગળું કપાવી દીધું, તો “કોતેલવ હુસૈન” હુસૈન (અ.) કતલ થઈ ગયાનો અવાજ બુલંદ થયો.

કરબલાના રણમાં જ્યારે ઈમામતનો દીવો હોલવાઈ ગયો, ત્યારે દિવસે અંધકારનાં ચિહ્નો દેખાવા

લાગ્યાં, અને સરુના ઝાડ જેવું ઈમામ હુસૈન (અ.)નું વિશાળ શરીર જ્યારે તરફડિયાં મારવા લાગ્યું, ત્યારે સ્પષ્ટ રીતે ક્યામતનાં ચિહ્નો જાહેર થવા લાગ્યાં. આકાશ અને જમીન ભયથી ધ્રૂજી રહ્યાં હતાં અને જનાબે ફતેમા ઝહરા (સ.)નો રડવાનો અવાજ આવતો હતો.

આ બાજુ આવે મોહંમદનો દુશ્મન શીમ્રને કહેવા લાગ્યો, “અય શીમ્ર ! તે હુસૈનને કેવી રીતે ઝુબડ કર્યા? તે મને વિગતવાર જણાવ. જ્યારે તે હુસૈનના ગળા પર તલવાર રાખી હતી તો હુસૈન શું કરતા હતા? “શીમ્ર રડતાં રડતાં કહેવા લાગ્યો,” તેઓ ઉમ્મત માટે દુઆ કરતા હતા.

જ્યારે હું તલવાર ખેંચીને નજીક પહોંચ્યો, તો અર્શના બાદશાહ કિબ્લા તરફ મોઢું રાખીને બેભાન અવસ્થામાં બેઠા હતા, હાથ જમીન ઉપર હતા, અને પેશાની અલ્લાહના સજ્દામાં હતી. મેં બાંયો ચઢાવી તો જમીન ધ્રૂજતી હતી. જનાબે ફતેમાના રૂદનના કારણે અર્શ પણ ધ્રૂજતું હતું. મારા ખંજરમાંથી અલ-અમાનનો અવાજ આવતો હતો.

તે નૂરાની સીના ઉપર જ્યારે હું સવાર થયો ત્યારે ચારેબાજુથી શોર થઈ રહ્યો હતો કે, આ તો કેવો અન્યાય છે. દિલને હાથો વડે પકડીને ઈમામ હુસૈન એવું ફરમાવતા હતા, “અય શીમ્ર ! અરે આ મારો સીનો છે તેની ઈજ્જત કર. અય જાલિમ ! તને અલ્લાહ માફ નહીં કરે. તું આ શું કરે છે? શબ્બીરના સરને ખંજર વડે જુદું કરે છે?”

જ્યારે મેં રસૂલલ્લાહના નવાસાના ગળા ઉપર ખંજર મૂક્યું, તો આપે દુઃખી નજરે મારી સામે જોયું. મારી આંખો સામે જાણે કે અલીની તસ્વીર ફરવા લાગી. હુસૈન રડીને ફરમાવવા લાગ્યા કે, “અય શીમ્ર ! મારી બહેન જનાબે ઐનબ તો દેખાતાં નથી ને? અય દુશ્મને ખુદા ! પડદો વચ્ચે મૂકી દે, નહીંતર ઐનબ જો મને ઝુબડ થતાં જોશે તો દુઃખી થઈ જશે અને મરી જશે.”

શીમ્ર ઉમર સાદને કહી રહ્યો હતો કે હુસૈનના ઝિબ્હના સમયનો અહેવાલ તને શું સંભળાવું! ઐનબ હુસૈનની પાસે ઉઘાડા પગે આવી પહોંચ્યો. રસૂલલ્લાહ ખુલ્લા માથે હતા, અને અલી પણ રૂદન કરતા હતા. જનાબે ફતેમા મારી તલવારની નીચે પોતાનું ગળું મૂકી દેતાં હતાં. જ્યારે અલી આપનો હાથ પકડતા હતા, તો તેઓ ખસી જતાં હતાં, પછી ફરી હુસૈનને વળગી પડતાં હતાં.

શીમ્ર લાનતી કહી રહ્યો હતો કે હુસૈન પોતાના માની હાલત જોઈને રડતા હતા. હોઠ સૂકાયેલા હતા અને ખૂબ જ તરસ્યા હતા. અને મારાથી બે વાર મોઢું ફેરવીને પાણીની માંગણી કરી, પરંતુ મેં રસૂલલ્લાહના નવાસાની કોઈપણ વાત સાંભળી નહીં. જ્યારે હુસૈન પર મેં મારો ઘૂંટણ મૂક્યો, અને તલવારની નીચે આપનું ગળું જોવામાં આવ્યું, તો આકાશ ધ્રૂજવા લાગ્યું.

જ્યારે પહેલી ઝર્બ ઈમામ હુસૈનને લાગી, તો આપે ‘બિસ્મિલ્લાહ’ કહ્યું. બીજી ઝર્બ લાગી, તો પોતાના નાનાને મદદ માટે પોકાર કર્યો. અને જ્યારે ત્રીજી ઝર્બ લાગી, તો આવાજ આવ્યો કે, “યા અલ્લાહ ! ક્યામતના દિવસે તું મારા શીઆઓના ગુના બક્ષી આપજે.” ત્યાર પછી ઈમામ હુસૈનનો કોઈ આવાજ ન આવ્યો. આપનું ગળું કપાયું, તો તકબીરનો આવાજ બુલંદ થયો.

આ બાજુ મૌલા હુસૈનના ખૈમામાં અલ્લેહરમ બેચેન બનીને રુદન અને વિલાપ કરવા લાગ્યાં. યઝીદનું લશ્કર આગળ વધ્યું. દરેક યઝીદી એવો પ્રયત્ન કરતો હતો કે તે સૈયદાણીઓને સૌ પ્રથમ લૂંટી લે. બધા જ જાલિમો ખૈમાઓમાં ઘૂસી ગયા. અને દરેકને જે મળ્યું તે લૂંટી લીધું. અરેરે ! મોમિનીન, જનાબે ઝૈનબ, ઉમ્મે કુલસૂમ અને જનાબે રુકૈયાના માથાઓ પરથી ચાદરો ઝૂંટવી લીધી. બાળકીઓના કાનોમાંથી એરીંગ ઉતારી દીધાં. હુસૈન (અ.)ની બેટી ફાતેમાના પગમાંથી પાયલ ઉતારી લીધાં. અરેરે... સકીનાને ઈદના દિવસે હુસૈન (અ.)એ જે એરીંગ આપ્યાં હતાં તે પણ જાલિમોએ ન છોડ્યાં. માઅસૂમ સકીના કહેતાં જ રહ્યાં કે અરે, આ તો મારા બાબાની નિશાની છે. તમારે જે જોઈએ તે લઈ લો, પરંતુ મારા બાબાની આ નિશાની રહેવા દો. પરંતુ જાલિમોએ માઅસૂમ બાળકીનો જરા પણ વિચાર ન કર્યો, અને એવા જોરથી કાનનાં એરીંગ ખેંચ્યાં કે બાળકી હયમયી ગઈ; કાન ઘાયલ થઈ ગયા; લોહી વહેવા લાગ્યું. અરેરે... આ એ જ સકીના છે કે જે હુસૈન (અ.)ને સૌ કરતાં વધારે વડાલાં હતાં, જેને હુસૈન (અ.) પોતાની છાતી પર સુવાડતા હતા. એ માઅસૂમ બાળકીને એવી બેરહેમીથી સતાવી કે એ બાળકી જુલ્મ સહન ન કરી શકી.

આહ ! જાલિમોએ ખૈમાઓમાં આગ લગાવી દીધી. બધા જ ખૈમા ભડકે બળવા લાગ્યા. દુઃખી બીબીઓ અને બાળકો ગભરાઈ જઈને ખૈમાઓમાંથી બહાર નીકળી આવ્યાં. માથા પર ચાદરો ન હતી. પગમાં પગરખાં ન હતાં. આહ..! સૈયદાણીઓ કદી પણ આવી હાલતમાં બહાર નીકળી ન હતી, પણ આજે નીકળવું પડ્યું.

જ્યારે ખૈમાઓ સળગી રહ્યા હતા ત્યારે જનાબે ઝૈનબ પોતાના ભત્રીજા માટે બેતાબ હતાં. ક્યારેક એ સળગતા ખૈમાઓની અંદર જતાં હતાં તો ક્યારેક આગની ગરમીના કારણે બહાર આવી જતાં હતાં. એક માણસે જનાબે ઝૈનબને કહ્યું કે શાહઝાદી ! તમારી કોઈ કીમતી વસ્તુ ખૈમામાં રહી ગઈ છે કે શું? ફરમાવ્યું, “અય શખ્સ ! કીમતી વસ્તુ તો અમારી પાસે કાંઈ છે જ નહીં. દુશ્મનો બધું જ લૂંટી ગયા, પરંતુ મારો બીમાર ભત્રીજો આ સળગતા ખૈમાઓમાં રહી ગયો છે.” છેવટે આપે હિંમત કરી. ભડકે બળતા ખૈમાઓમાં ગયાં અને જેવી રીતે શક્ય બન્યું એ રીતે બીમાર ભત્રીજાને ખૈમામાંથી બહાર કાઢી લાવ્યાં.

જે વખતે ખૈમાઓમાં આગ લાગેલી હતી તે વખતે કેટલાક દુશ્મનોએ ઈરાદો કર્યો કે ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.)ને પણ શહીદ કરી નાખે.

તલવારો ખેંચીને બધા બોલ્યા કે ઊઠો હે દુખિયારા ! તમને કદાચ ખબર નથી કે તમારા બાબા કતલ થઈ

ગયા છે. ભારે વજનદાર બેડીઓ તમને પહેરાવવા માટે લાવવામાં આવી રહી છે અને બીબીઓને બેસાડવા માટે ઊંટ પણ હાજર છે.

મૌલા અલીના ફરઝંદના લાડલા, ઈમામ ઝૈનુલ આબેદીન (અ.) જલાલમાં આવી ગયા. ધૂજતા હાથે બિસ્તરથી તલવાર ઉપાડી જહન્નમી શીમ્રને કહ્યું કે અય ગુમરાહ ! જો કે હું બીમાર છું, પરંતુ તારી ફોજ માટે હું એકલો કાફી છું. હે લાનતી ! હું કેદ નહીં થાઉં, કેમ કે હું ઝુલ્ફિકારના માલિક અને શેરેખુદાનો પૌત્ર છું.

હું એનો બેટો છું કે જેણે બે લાખના લશ્કર સાથે જંગ કર્યો. તારા લશ્કરની શી મજલ છે કે મને કેદ કરી શકે! આ રણ મેદાનને પળવારમાં લાશોથી ભરી દઉં. અલ્લાહના ગઝબની જેમ અમને જલાલ આવી જાય છે. અમે એ લોકો છીએ કે જેમનાથી રસૂલોએ મદદ માગી છે. આ બીમારના હાથમાં પણ યદુલ્લાહની શક્તિ છે.

ઈમામનો જલાલ જોઈને માથાં ઊઘાડાં કરીને બધી બીબીઓ વચમાં આવી ગઈ. બાનુ પોકારીને કહેવા લાગ્યાં, કે હાય હાય મારા દીકરા ! શાહજાદી ઝૈનબ કહેવા લાગ્યાં, “અય મારી આંખોના નૂર ! આ ફૂફી તમારા પર કુરબાન. તમને કંઈ યાદ છે કે તમારા બાબા તમને શું કહીને ગયા છે? અય સૈયદે સજ્જાદ ! જંગ કરવાનો ઈરાદો ન કરો. હું તમારા ઉપર કુરબાન. બાપની વાતોને જરા યાદ કરો.”

ભાઈની બલાઓ લઈને જનાબે કુબરા પોકારીને કહેવા લાગ્યાં, “અય ભાઈ ! વિદાય વેળાએ બાબાએ તમને જે વસિયતનો કાગળ લખીને આપ્યો છે, એને વાંચી તો લો !” એ કાગળ લઈને જનાબે સજ્જાદે આંખોથી લગાવ્યો અને કહેવા લાગ્યા કે જનાબે શબ્બીરના કાગળમાં આ બીમારની કિસ્મતમાં શું લખ્યું છે તે જરા જોઉં તો ખરો!

બીમાર ઈમામે કાગળ ખોલ્યો, તો અલ્લાહની હમ્દ પછી આવું લખ્યું હતું કે, “અય બેટા આબિદ ! હું તારા એકલાપણા ઉપર કુરબાન. હું તો હવે તલવારથી ગળું કપાવવા જઈ રહ્યો છું. બધાને તમારા હવાલે કરું છું અને તમને અલ્લાહના હવાલે કરું છું. હે આબિદ ! અલ્લાહની મરજીના તાબેદાર રહેજો. બાપની મઝલૂમી અને દુઃખના ગવાહ રહેજો.

જાલિમોની ફોજ જો મારા પછી લૂંટવા માટે આવે, તો અલ્લાહના શુક્ર સિવાય મોઢેથી બીજું કંઈ બોલતા નહીં. જાલિમો ગળામાં તોફ પહેરાવવા માગે તો ખુશીથી ગરદન ઝુકાવી દેજો. રસ્સીથી તમારા હાથ બાંધે તો ઉમ્મત માટે દુઆ કરજો. હે મારા લાલ ! ઘર લૂંટાઈ જવાનો ગમ કરતા નહીં. મારી બેઠકને પણ બાળી નાખે તો કંઈ બોલતા નહીં

અય બેટા ! નબીની ઉમ્મત ઉપર રહેમની નજર રાખજો. તમને મારા સરની કસમ છે કે ગુસ્સામાં આવીને તલવાર ઉઠાવશો નહીં. મારામાં દરેક જાતની તાકાત હોવા છતાં મેં પોતાની જાત ઉપર કાબૂ રાખ્યો.

અય મારા વહાલા ! અલ્લાહની મરજીના રસ્તાથી મારા કદમ ડગ્યા નહીં. તમારા બાબા મરીને પણ તમારાથી દૂર નહીં રહે. શામ સુધી તમારી સાથે મારું સર રહેશે.”

બાપના લખાણને જ્યારે બીમાર આબિદે વાંચી લીધું, ત્યારે આંખોથી આંસુ વહેવા લાગ્યાં, અને હાથમાંથી તલવાર નીચે મૂકી દીધી. લશ્કરે કુફ્ફારને જોઈને કહેવા લાગ્યા, “તોક અને ઝંજીર લઈ આવો. હવે મને કોઈ વાંધો નથી. મારા હાથ બાંધો. આ બલામાં સપડાયેલો હાજર છે. સોજા ચડેલા પગ અને ગળું હાજર છે.”

અલ્લાહ કોઈ દુશ્મનને પણ આવો સમય ન દેખાડે, જેવો વતનથી દૂર થઈ ગયેલ એ સૈયદાણીઓએ જોયો હતો. હમીદ ઈબ્ને મુસ્લિમ રિવાયત કરે છે કે જ્યારે હુસૈન (અ.)ના ખૈમાઓમાં આગ લાગેલી હતી ત્યારે મેં જોયું કે એક નાનકડી બાળકી મક્તલ તરફ જઈ રહી છે, પરંતુ તેના કપડાંમાં પાછળથી આગ લાગેલી હતી. મને તેની હાલત પર દયા આવી ગઈ. એવા વિચારથી એની પાછળ પાછળ ગયો કે તેના કપડાંને લાગેલી આગ ઓલવી નાખું. એ બાળકીએ જેવો મને આવતો જોયો કે તરત જ ગભરાઈને કહેવા લાગી, “અય શેખ ! તું કયા ઈરાદાથી આવી રહ્યો છે?” મેં કહ્યું, “સાહબઝાદી ! આપના કપડાંમાં આગ લાગેલી છે. હું તેને ઓલવી નાખવા માગું છું.” આ સાંભળીને એ બાળકીએ કહ્યું, “અય શેખ ! અમે રસૂલ (સ.)ના ઘરાનાની પાક બીબીઓ છીએ. અમારા માટે બળી જવું યોગ્ય છે, પરંતુ નામહરમ વ્યક્તિઓના હાથ અમારા શરીરને અડે તે બાબત અમને મંજૂર નથી.” મેં પૂછ્યું, “સાહબઝાદી ! તમે કોણ છો? તમારું નામ શું છે?” તેમણે કહ્યું, “હું સકીના છું, ગરીબ હુસૈનની લાડકવાયી બેટી સકીના...” પછી કહ્યું, “અય ભાઈ ! તને મારી હાલત જોઈને દયા આવી હોય તો એટલી મદદ કર કે મને નજફનો રસ્તો બતાવી દે.” મેં કહ્યું, “અય સાહબઝાદી! ત્યાં જઈને શું કરશો?” સકીનાએ રડીને કહ્યું, “હું મારા દાદાને આ જુલ્મ અને સિતમની ફરિયાદ કરીશ.” હજુ તો આવી વાતો થઈ રહી હતી તેવામાં ખૂલી મલઊન હાથમાં કટારી લઈને આવ્યો. માઅસૂમ બાળકીને તમાચા માર્યા, અને ઘસડતો ઘસડતો લઈ ગયો. બાળકી ચીસો પાડતી રહી અને રુદન કરતી રહી, “આહ... બાબા ! મને તમાચા મારવામાં આવ્યા, કાનમાંથી એરીંગ ઝૂંટવાઈ ગયાં.” માઅસૂમ સકીના ફરિયાદ કરતાં રહ્યાં, પરંતુ જાલિમને દયા ન આવી.

أَلَا لَعَنَتُ اللَّهُ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ